SERENISSIMO ac POTENTISSIMO
IOANNI III.
Poloniarum REGI Orthodoxo,
EXILIS TRACTATUS
Super Aduertentiam defectuum,
IN
CAPITIBUS IMPERII SARMATICI,

à

CASIMIRO ZAWADZKI,
Capitaneo Pucenſi,

Conf. Braunii de Scriptorum Pol. et Prussiae Virtutibus et Vitiis Iudicium p. 180

Sub temp⁹ Comitiorum Coronationis
Humillimè eius Maieſtati Oblatus.

Anno Salutis, M. DC. LXX. VI.
Tertia Menſis Aprilis.

Auctor hic Tract. prodiit Varsav. 1690. 4. et Lublini 1716. 4.

CRACOVIÆ,
Jn Officina FRANCISCI CEZARII, S. R. M. Typographi.

E VIII 362

CESSIT IN PRÆMIVM
VT SIT PRÆSIDIVM
DATVS VT LIBERTATIS VITIA TEGAT: REGNVM PROTEGAT

V*Vlgata paræmia eſt*: Sub CLYPEO felicius ſuccedere pacis negocium. *Hinc felici omine in ſpem & vota publica aſſurgit expectatio: quod Gentilitius Maieſtatis Veſtræ CLYPEVS, Sereniſſimæ Genti eius in pignus & ſecuritatem duraturæ felicitatis à bona Fortuna porrectus, Ciuilis Adminiſtrationis grande opus, Reipub: Status reſtituet tranquillitatem. Nam defectus Libertatis, par regendo Orbi ſanabit Prudentia; diffidentiarum incommoda, vaſta animi ſuperabit magnitudo; bellorum ardua, neſcia vinci infra ſe deſpiciet fortitudo. Videre enim Principem in armis fortem, in conſilio prudentem, ingens ſæculorum labor, & Phœnice rarior Suprema Regnorum Fortuna eſt. Te Princeps Sereniſſime literis & armis inſtructiſſimum, ideò cæleſtis fauor Polonorum Reip: obtulit: vt pacem ſapientiâ firmares, Imperij Maieſtatem fortitudine attolleres. Vtriusq́ felicitatis CLYPEVS TVVS interpres eſt. quem dum vniuerſi mortales Palladis eſſe opinantur, velut ad teſſeram ſuæ Stationis, non modo omnis armorum, ſed etiam ſtudiorum libenter accurrit claritudo. Vtere Princeps Magnorum Imperatorum magnis exemplis, & quidquid à cognata tibi Pallade venit, inſitâ animi magnitudine, te*nues quamuis non deſpice curas. *Mibi ſatis erit: Iudicio potiùs, quam beneficio tanti Principis dignum eſſe.*

AMphilogicus hic ſermo de Reipub: Polonæ Simetria non tam ingenium, quam iudicium admittit in conſilium. nam poſt tantum ſæculorum ambitum præſentium morum imbecillitatem, cum antiquæ virtutis firmitudine, vel incorruptum libertatis vigorem cum præſenti licentia morum comparare, & exinde de diuturnitate Status Reipublicæ, defectibus eius, & quibus medijs reſtitui poſset, ex condigno decernere: tam propè eſt hic labor ab excelſo Stagyritæ iudicio, quam non multum diſtans ab irrito exitu anceps opinio. Nihilominus tamen vt olim Roma, ita hac tempeſtate chara Lechia acutiſsimi Politicorum ſententiâ in ſummâ quamuis morum corruptela libertatem poſset conſeruare: *ſi & nouis Legibus vitia quæ graſſantur, ſubindè emendaret: & Legum fundamenta, ipſas antiquiſſimas ferendarum Legum creandorumq́ Magiſtratuum conſuetudines planè immutaret, & præſenti Statui accommodaret.*

PE.

PErennem ſemper Reipublicæ ſpectare felicitatem, vnicum boni Ciuis votum eſt: inconcuſſum vouere Statum, inter obligationis fideiq́; vincula numeratur. eam Reipublicæ Polonæ ſiue augurari beatitudinem, ſeu capere ſolo voto reddere beatam, aut error aut inertia eſt. Quæ enim corruptiſſimis moribus Reſpublica diuturnitatis conſors eſſe poſſit; multò minùs inclyta Sarmatarum Reſpublica, in qua firmamentum olim libertatis vox intercedendi à malignis Ciuibus in telum Paricidij reperta eſt. in qua deſiit eſſe remedio locus: dum quæ olim flagitia fuêre, iam placidi mores ſunt, & aſſuetudine peccandi, faciliùs manifeſta mala tolerantur, quam correctionem exorbitantia vitia patiuntur. Vbi quidam furor eſt, *vbi empti Quirites.*

Ad prædam ſtrepitumq́; lucri ſuffragia vertunt.

Verum enim verò vt epidemica hæc contagio & iugulantia Rempublicam vitia innoteſcant, in Summis Imperij Capitibus inquirenda eſſe.

IUS COMITIORUM.

ITàque ante omnia de Comitijs agendum eſt, quæ vnicum Reipublicæ Theatrum, & inuiolabile, niſi licentia Ciuium oppugnetur, Libertatis ſunt munimentum. Nam immenſus Ciuium ambitus (quod malum quomodo in Rempublicam irrepſerit & quibus artibus ad eam formidabilem molem peruenerit poſtea dicemus, vbi de Magiſtratu ratiocinium venerit) priuatæ immemor ſortis, & nullis iam Fortunæ contentus pomærijs, quonam modo turgentes cupiditates ſuas expleret, non niſi per diſpendia Publicæ rei adinuenit. Poſtquam enim ſimulatoribus amoris in Rempublicam dolus non ſucceſsit, aut Regibus tentamenta Dominationis retrogrado ſucceſſu abiêre ob libertatem Popularium conatibus eorum aduerſam; vtriq; Reipublicæ infenſi, corruptos in omne nefas Palatinatuum Nuntios, conducta ſcilicet in exitium libertatis licentia, liberam vocem effrænata libertate opprimere aggreſsi ſunt: vt ſic nimirum faciliùs libertas libertate periret. Euulgato hocce in exteras quoq; Nationes proſtitutæ Reipublicæ Arcano, tranſcendit hæc quoq; ad illas licentia, & inſtillato potentiſsimis Ciuium profuſarum largitionum illicio, factionũ amore, conuulſa Comitia, eluſa cum vicinis fœdera, illuſi toties per interceſsionem aut corrupti ſpe vanâ ſocij. hinc noſtri contemptus, & ſæpiùs ad ſui munimentum

in bello-

in bellorum diſcrimina præcipitatio: tanquam inſenſati Populi, ſi pereat, vile ſit exitium. Nam poſtquam nihil tam ſolenne malignitas Ciuium in corrupta Reſpublica inuenire potuit, quam per præcipitationem Comitiorum illudere viribus, orbatæ vi conſilij Reipublicæ, mox hanc ſtatus diſſolutionem motus Ciuiles dein bella externa & proſcriptis velut Legibus ac ſemota è conſpectu Ordinum publicâ Status tranquilitate, horror & fatalis continua malorum ſerie confuſio occuparunt.

Enormi huic malo & inſurgenti contra ipſa naturæ iura licentiæ quomodo occurri poſsit? ne vnius Comitialis temeritas, tot Ciuibus, Prouincijs, ac Gentibus, poſt profuſum toties impune ſanguinem Polonæ pubis, tot ereptos Reipublicæ egregios Exercitus, vim ſeſe in extremis periculis tuendi auferat, magnorum in Republica Virorum Sententia perſonabat: vt lege Publica ſeriò caueretur; ne cuiquam facultas eſſet Comitia diſturbandi, niſi in materia vnde Legi Publicæ manifeſtum præiudicium afferri poſſet. Sæueriores alij cenſebant: eiuſmodi auſum non niſi permiſſo Reipublicæ iudicio coerceri poſſe. Vtrumq; medium proſperioris euentus dubium eſt, at præſenti Reipublicæ ſtatui proculdubiò ominoſum. nam illud reſtringit libertatem, alterum penitus inducit ſeruitutem. Si enim eueniret; vt Reſtrictionem vi Legum vox libera pateretur, nihil ea ratione in publicum proficeretur. nam

 factioni-

factionibus innutriti Ciues aut nimia potentia ſubnixi, Legum interpretationem ad ſua trahendo conſilia, flagicioſiſsimo cuiq; facinori facilè poſſent ſubuenire: atque hinc multo atrocior malorum in Rempublicam prorumperet cataclyſmus. Iam ſeueritate Reipublicæ & terrore iudicij eiuſmodi exceſſum vindicare, duplici occurrit ratione aut iudicio Palatinatus? cuius Deputatus tantum facinus ſubiret, quod nunquam ad effectum deduci poſſe ideo conſtat, quia eiuſmodi Ciuis, qui tam nefario operi manum admoueret, non propria id libidine eo rerum ſtatu, ſed potentiſsimi cuiuſq; ope auderet, à quo in Conuentibus diſtrictuum præſentem operam tuitionemq; ſui & ſceleratæ cauſæ expectaret. Rurſus ſi Equeſtris Rotæ vel vniuerſæ Reipublicæ in Comitijs iudicio ſiſteretur, non diſpar ſontem præpotentibus iuuandi ratio & maior certaminum occaſio. dum peſsimi mortalium malæ cauſæ largitionibus empti accederent, boni fauore & liberæ vocis periculo, vtrique cauſis quamuis diuerſis ad eundem Reipublicæ maturandū interitum animarentur. Quod ſi tamen vincentibus ſuffragijs vnum aut alterum Ciuem Reipublicæ iudicio plecti ob exceſſum liberæ vocis contingeret, paulatim Lex Mageſtatis, quaſi ob malè geſtam Rempublicam, quæ Romanam Monarchiam tot per annos exedit, Cæſaribuſq; initium tyrannidis præbuit, ſub alijs alijſq; nominibus introduceretur, idque quod auxilio eſſe debebat, in mucronem

vertere-

verteretur induſtrijs Principibus & Dominationem ex occaſione temporum captantibus ad iugulum libertatis.

Quare vndique acriter penſitato, an coerceri tam altè radicatum vitium in extrema morum corruptela poſsit? an coercitio & nouorum Inſtitutorum contra fundamentales Regni Leges introductio plus damni in Rempublicam ferret? quam indecorum attrectare, quod ægrè per clades & armorum rabiem obtineretur, & ad extremum retentum, tot cædes Illuſtrium Virorum, tantum metus & crudelitatis, excidium denique Status vniuerſæ Reipublicæ poſceret? ſatius eſſe omittere potius adultum & præualidum vitium quam id aſſequi cui flagitio impares ſimus. Illud tamen aliquam medelam afferre poſſet: ſi Equeſtris Populus Nuntijs Terreſtribus non vi nouæ alicuius Legis, ſed vigore laudi & Articulis Inſtructionũ adimeret omnem actiuitatem, donec magnæ illæ ſolennitates Comitiorum præmitterentur. illas enim ſi Equeſter Populus ritè Sanctèq; obſeruet, validiſsimis Arcanis contra nociuam & ſæpe exorbitantem reliquorum Ordinum potentiam munitus eſt. Intempeſtiuis contradictionib⁹ & licentia vocis cuncta miſcendo fit: vt tanta præſidia à Maioribus Equeſtri Ordini tuendæ libertati relicta; conceſſa temeritati malignitate in ſuimet vertat exitium. Nam dum excipit Equeſter Ordo vota Senatorum, an non de affectu ſingulorum Magnatum in

Rempublicam, prudentia & dexteritate informatur?
hic fœdos adulationibus, aut addictiores Dominationi
quam libertati & Legibus notare deberet, & inſigni
iudicio inueſtigare: an flagicioſa paupertas in Proceri-
bus prodigentiæ ſocia? an à natura inditi ſeruiles mo-
tus (*quia pronior in obſequium alter*) abiecto animo
cauſam dent turpitudinis? vnde deindè circa Diſtri-
butiuam Iuſtitiam Principis, commendatione vel re-
ſenſu (in quibus exactiſsimum ſemper Populi iudici-
um eſt) dedecus publicum ab indignis, vel libertatis
damnum ab infenſis aut corruptis euitare poſſet. At
Diſtributionem vacantiarum, dum Maiorum iuxta Re-
gni Leges, Minorum ex dignitate cuiuſq; ſingularum
ex honeſto & vtilitate publica à Principe vrget, duo
aſſequitur: ne fædi vitijs conſecuto honore egregium
publicum dehoneſtent, vel præualidi Ciuium nimium
è Republica ſumendo formidabilem potentiam ſuam
in diſpendium Status Reipublicæ vertant. à qua Ma-
iorum prudentia præſentis Reipublicæ Ciues, reſoluta
de Incompatibilibus ſalutari Lege, infauſto omine ab-
errarunt. iam per redditionem SENATVS CON-
SVLTORVM, non modo ingenia & artium ſupti-
litates penetrari ex calliditate conſiliorum, ſed ipſa
etiam calliditas per combinationes ex neceſsitate cau-
ſarum poteſt delibari. poſtremo vi temporis & expli-
cantium ſeſe per infallibiles proportiones & connexi-
ones emergentes, effectuum naturam & abſtruſa quæq;

cogno-

cognoſci valent machinamenta Dominationis, præſenti ſemper, niſi ſibi ipſi obſtet libertas aduerſus prægnantia mala, armata remedio. Ad IVDICIA COMITIALIA Regni dum inuitatur Nobilitas, nonne ſatis præſidij habet? ne Principes obtentu Legum & hac Regiâ velut viâ Dominationem inducant ad exitium libertatis.

IVS CREANDORVM MAGISTRATVVM.

MAGISTRATVS porro quomodo in perniciem Reipublicæ diuerterint? altius repetemus. Circumſpecta olim Maiorum prudentia, duratura contra temporum iniquitatem iaciendo libertatis fundamenta, tum aduerſus contagionem ambitus & morum corruptelam muniendo Rempublicam, ſancita de INCOMPATIBILIBVS Lege, ſatis aduerſus exundantem Ciuium potentiam profeciſſe videbatur. Sed poſtquam ex triplici Regiminis ſpecie ſatis validè conſtituta Reipublicæ forma à Potentiſsimo Ordine imminui cæpit: ſtatim factionum amor, contumacia erga Leges, & infiniti pænè defectus aduerſus Rempublicam inualuere. Poſtquam enim infenſi Principes Libertati coalita diuturnitate Imperij audacia, promptiùs Ciuium potentiâ (ſi illam immenſum aduerſus Rempublicam inſtruxiſſent) quam proprijs viribus

viribus conſequi Dominationem præuidiſſent: in ferociſsimos Ciuium aut ſeruituti maximè obnoxios, validiſsimas Præfecturas, potentiſsima Regni Officia, militarem Dictaturam (armando velut vnius priuati vires contra totius Reipublicæ robur) contulerunt. Illi gnari cuius ſpontè præficerentur, non ampliùs pro decoro publico aut Reipublicæ bono contendere: quando nulla illis ampliùs ex honeſto ſpes, ſed publica mala in occaſionem gratiæ verterentur, ſtimulante ſemper acerrimè priuati commodi ratione; dum quæ olim non niſi ſummo labori & ingentib⁹ in Rempublicā meritis, tantæ nimirū virtuti præmia conferri moris eſſet, tum ſolo fauore Principis & ſtudijs inanibus ad ſpem etiam moiora conſequendi, ipſa deniq; facilitate tribuentium ad ſeruitutis officia accendebantur. At militares Duces, ad quos vt ſumma potentia peruenit, ita in ijſdem vaſtus exarſit ambitus, iamq; pro temporum ratione modo Regibus, modo Reipublicæ ac libertati metuendi & terribiles ſpectabantur. nam quod non modo ob armorum poſſeſsionem magnâ potentiâ, verū, etiam ob præſtantiſsima Regni Officia quandoq; etiā contra Leges in ſe cumulata nimia autoritate inſtructi eſſent, ſæpiuſq; in Rempublicam peccaſſent: tacita ſuſpicionum, inuidiam Magnatum, odium publicum metuentes, vndiq; ſeſe munire, clientelas comparare, validiſsimum quemq; Prouincialium, aut vi ac impetu eloquentiæ potentiſsimum obſtringere largitionibus cæ-

bus cæpere: corrupta etiam ac reſoluta penitus militari Diſciplina; adeo vt Duces non iam ampliùs in Reipublicæ poteſtate eſſent, ſed Reſpublica militari Ducum licentia, quoties & vbi vellent, plecteretur. Ergo quoniam Reipublicæ interitus placuit, his cuniculis Regni ſtatus ab ingenioſa in damna libertatis Dominatione ſubrui cæpit. Collati enim Magiſtratus contra Legum præſcriptum, excellenti ambitioni Ciuium, quam elati animi in libera Republica tanto magis fouendo vrgendoq; ad qnæuis facinora ſubeunda, dum voti compotes fierent: ad perniciem Reipublicæ viam monſtrauêre. non enim æqua poteſtas, ſed quæ diſsona publicis ſtatutis & moribus aduerſa habetur, omni ſtatui pernicioſa eſt. Nam poſtquam à peſsimis Principibus, magis quorum in manu eſſent Magiſtratus, quam vt incolumis haberetur Reſpublica quæri cæptũ eſt: ad ſummas poteſtates aſſumebantur illi, qui præſentem ſtatum Reipublicæ oderunt. poſtremo ad illum ſupremum errorem deuentum eſt: vt ſumma Adminiſtrationis Reipublicæ ijs Ciuibus cederet, qui affecti iniuriâ erant, aut exiſtimarentur. Ita ſiue malignitate hominum, ſeu irreuocabili Fatorum diſpoſitione, potiſsimum tamen his artibus Mutationis ſtatus & reſolutioni ruituræ in præceps Reipublicæ ſatis prouiſum eſſe.

Proinde cum Creatio Magiſtratuum maxima pars muneris Imperatorij eximi è Diſtributiua Principum

Iuſtitia non poſsit, ob fundamentales Leges & ſummi Ordinis Mageſtatem: vnicum tamen tam vicini Reipublicæ Fati remedium erit; ſi ſupremos Magiſtratus non ſinat eſſe diuturnos. quos triennij tempore circumſcribi ſine vlla Prorogatione vlterioris poteſtatis, ſaluberrimum eſſet præſentis Reipublicæ ſtatus munimentum. nam non modo periculoſus Ciuium ambitus & impotentes curæ pluſquam Ciuilia agitandi reſtringerentur, ex diffidentia ob breuitatem temporis difficilis ſpei conſequendi euentus, verumetiam ingens recluderetur campus exercendæ Ciuium induſtriæ, cum præſtantiſsimi quiq; abdicatis fallacibus curis & inanium ſpe, non iam nimiæ potentiæ ſtudio, ſed ſola magnitudine gloriæ famæq; ad Nobiliſsima pro Republica ſubeunda facinora animarentur. neq; mediocres opes, ne ipſa quidem egeſtas, cum multis gloriæ fuerit benè tolerata paupertas, ad ſummos in Republica capeſſendos honores obſtare deberet, quando in Prototypa cæterarum Romana Republica cunctis Ciuium, ſi bonis artibus fiderent, licitum fuiſſe petere Magiſtratus. non enim magnitudo opum & lubrica fama ter Conſulis Filium eſſe, ſed virtus & animi Nobilitas & quæ ad ſumma quæque natos monſtrat morum dexteritas ſpectari in Ciuibus debet. Ad hanc attendens cætera corruptus, egreius & circumſpectus in creandis Magiſtratibus Tiberius; Nobilitatem Maiorum, claritudinem militiæ, Illuſtres domi artes ſpectando;

ſatis

ſatis monſtrabat, non alios potiores fuiſſe. Ne depoſito quidem Magiſtratu priuatæ ſortis aſpectus, vllam motui animorum occaſionem daret, cum vitæ priuatæ conſcientia vnicuique Ciuium familiaris, bonos moderatione & prudentiâ, turbidos & vetita cupientes, difficultate paratus & periculo negotij in officio erga Rempublicam haud difficultèr retineret. Nam ſi id ad gloriam modeſtiæ Summi Viri in Romana Republica ceſsit, an non æquius de togata Polonorum Gente illud Lucani vſurpari poſſet, patefacto per eiuſmodi Creationem Magiſtratuum virtuti Ciuium honoris Templo.

Sarmaticumq́ premes ſuccinctus Conſul aratrum.

& exactò glorioſe Magiſtratu; quid dehoneſtamenti adferre poſſet? ſi Conſul qui hodie inſignis Megeſtate inceſsit, cras minus venerandus ad priuatum ſpectaretur Curius focum. Ita quæ nunc Remp: ob extremam ambitionem Ciuium, ex perpetuitate Magiſtratuum præcociſsima ad maturam perniciem vrgent mala, ob circumſcriptam Legibus gerendi Magiſtratus conuenientiam & vallatam ſuis Cancellis poteſtatem, ex Ciuium modeſtia inſignem ſpem ac robur firmitudini ſtatus ſui proculdubiò adderet.

IVDICIA.

ET EXTREMA PROVOCATIO.

PVblicam Iuſtitiæ formam ſi ſpectes, ex laudatiſsima Iudiciorum Conſtitutione & egregia circa IVS VITÆ & NECIS maiorum diſpoſitione, minimum libertati imminere periculum, ſatis ſecurâ, ſi per mores noſtros liceret à Dominationis artibus Republica. Præuiderant ſane primi libertatis Conditores excelſa Sarmatici Populi ingenia, cum quibus nunquam conuenire poſſent adductiores Domini aut miſceri Dominationis artes: hinc crebras offenſiones Principum, & exinde validis motibus initia aut libertatis periculum ſuſpectantes metuenteſque, fundamentalem Legem ſeu feroci Principum ingenio, ſeu vetuſtate Imperij coalitæ audaciæ & inſuper ſubnixæ Iuri Mageſtatis de vita & nece Ciuium, validiſsimum velut munimentum obiecerunt, non diſpar ab illo glorioſo elogio inuiolabilis quondam Romanæ libertatis, CIVIS ROMANVS SVM; Poloni Statuti decus: NEMINEM CAPTIVABIMVS, NISI IVRE VICTVM. Jam ab impetu Dominationis munita eſſe Libertas videbatur, at ob multitudinem negotiorum, afluentiam cauſarum, ſæpiùs ob incuriam Principum, adhuc ex priuatorum diſſidijs & malè exercita Iuſtitia extra periculum læſionis

non

non erat conſtituta. Ea ſapientiſsimus & ſoli gloriæ intentus Princeps STEPHANVS BATHORÆVS præuidens incommoda, & altius ſuſpiciens ingenia Regum in vindictam prona, Populi violentiā, & certam inde quandoque ſecuturam Reipub: cladē: ſi Reges aut Legi vim facerent, aut ferox Populus ad occaſionem iniuriæ, leuibus momentis impelli facilis ad impatientiam furoremq; moueretur. ſiue callidus regnandi nouerat in reſtricto Imperio ex mancâ poteſtate plus incommodi quam lenocinij referri ad Imperantes; & quæ retineri ex dignitate non poſſent, ante neceſsiratem remitti cnm gloria. Equeſtrem Ordinē in poſſeſsione Iudiciorum TRIBVNALICIORVM Anno 1578. locauit, & omne IVS tradidit; reſciſſa etiam à ſupremo Iure Imperij & liberaliter conceſſa, EXTREMA PROVOCATIONE. Hinc ſolenne illud in ſuprema Camera Tribunalicij ſubſelij emerſit, non modo Magnatum ſed Regum ipſorum literas, non niſi poſt latam reſignandi ſententiam. Poſtremò nè ex Comitialibus Iudicijs quidquam diſcriminis in Remp: redundaret, accitus in Senatum per Deputatos ſuos Equeſter Ordo, omnē penitus ſollicitudinem ſuſtulit. Illud ſolum anxietatis & periculi plenum eſt, inductus ſcilicet nouiſsimis hiſce temporibus mos, augendi Deputatorum ex Equeſtri Ordine numeri ad cauſas Perduellionis. nam niſi id à Nuntiorum Collegio ſponte ſua ob metum

 præiudi-

præiudicij libertatis fiat, non Magnatum factione aut Principum arte & impulſu eueniat, in certiſsimam Reipub: verſurum perniciem. Illa enim appendix nouarum Conſtitutionum PRO HAC VICE TANTVM, quæ veterum Legum reſolutio eſt, præſtigiæ tantum & blandimentum ſunt irrumpentium ſub his lenocinijs vitiorum. quæ optimas quaſque & validiſsimas Leges per malignitatem & licentiam ſub obtentu grauitatis & Ciuilis prouidentiæ ſubruerent tollerentq; & introducto ſemel à validis contra imbecilliores nociuo exemplo, ſæpè nunquam ampliùs concedi regreſſum ad meliora. quia vitia in defectuoſa Republica, plus ſua ſpecie nocent, quam proſunt vetera proborum morum exempla. Quod vero in ordinario Ciuilis iuſtitiæ curſu nimia proceſſuum morâ iniuria iuſtitiæ fiat & ab omnibus incuſetur: quod vis Mageſtatis LVBOMIRSCII iudicio & inſolitâ cathaſtaſi enormitèr Statum Reipub: perculerit & Ciuilibus diſcordijs pæne confecerit, parata ad fatalé vincentis Dominationis ictum (ſi ita Fatis viſum fuiſſet) exangui libertate: non exactis Reip: Inſtitutorib⁹ & egreijs id Legibus adſcribendum eſſe, ſed malignitati Magiſtratuum, qui ob ambitum, aliquando ob auaritiam cuncta Legum munia in ſe trahentes, admiſſa interpretationum ſubtilitate, & prædandi materiam Aduocatis patefecerunt, & contemptum Legum induxerunt. non tam quam verè, ſed quam pulchrè

& orna-

& ornate dicatur attendentes. hinc ſtatum quiſque ſuum melius eloquentiâ quam innocentiâ tueri promptum habebat. Ita crudeſcentibus in corruptelam Reipub: moribus, ſummi quoq; Ordinis ſuprema poteſtas velut contagione affecta eſt: & quia cunctis mali Regiminis cupidinibus flagrans Princeps ſpeciem indicij & conuictionis in liberum & innocentem Ciuem induere pro voto non potuerat, ad vim Dominationis conuerſus; ingenti terrore monſtrauit Reipublicæ, quam vaſtus eſſet impetus malè conuenientis cum libertate Mageſtatis. Vnde certiſsimum eſt: quod nec mali mores, nec corruptæ Leges tantum damni dare poſsint, quantum mali Magiſtratus ad ruinam contribuant Rerumpublicarum. Sic vitijs noſtris & corruptis moribus trudimur in præceps, fruſtra Fata incuſantes, quorum acerbitatem malgnitate noſtra prouocamus. Hinc tibine Roma an de te verius Polonia cecinit Malaterra: *Dum iuſta ſectabaris, fruebaris proſperis.*

Vſum porro remedij circa Comitialia Iudicia Ciuilis prudentia monſtrat; ſi Principem à vanis conatibus alienum veræ gloriæ ſtudium & tranquilli ſtatus felicitas ſatiet, ſubditos poſt tot malorum experimenta in officio rectè parendi neceſsitas contineat, vniuerſis ad obſeruationem antiqnorum Inſtitutorum ad perſuaſionem publica vtilitas ſufficiat. Compendium Ciuili Iuſtitiæ afferret, ſi perpetuo curſu (ſine vlla in-

nouatio-

nouatione, quæ ſemper plus vanitatis in exitu quam lucri habet) Maioris Poloniæ Petricouiæ, Minoris Lublini Tribunalitia Iudicia celebrentur. Hac methodo & cognata ſalubritati ſimplicitate ſubtilitas mediorum euitatur, quæ plerumq; circa correctionem morum innouationi obnoxia eſt. quidquid autem mutatur, in deterius conuerti. quia omnis innouatio in corrupta Repub: intempeſtiuis remedijs acrius accendit vulnera, quæ etiamſi prima facie non appareant, interiectu tamen temporis ſentiuntur.

IVS RERVM SACRA-RVM.

NOn Regibus Potentiæ obnoxium, non Legibus Regni reſtrictum: ſed in libera Repub liberrimum eſſe. At in abſolutis cæterarum Gentium Regnis pro conditione temporum & ingenio Regum limitationes patitur: in Gallia etiam magis Iuribus ſubijcitur Dominationis, quam Pontificum regitur Concilijs. nam ſi Leges in Regno Franciæ Matrimoniorum & conſuetudinem ferendorum tributorum, aut reliqua bellorum onera conſideres, nihil in hac parte poteſtatis depræhendes Eccleſiaſtico relictum eſſe Imperio. In Polonia fragore bellorum & communis metu periculi ægrè ad ſocietatem publicorum onerum vocantur: iam facti vt tributa tolerent, nondum vt in ea liberè

ſpontèqs

ponteq; conſentiant. accedit in grandiorem partem venerandæ potentiæ; quod in Senatu & Tribunalitio ſubſellio primas authoritatis teneant, magno per omnes Reipub: Ordines Religionis ac Eccleſiaſtici ſtatus non modo honoris ſed & vtilitatis compendio. Et quia tanta authoritate inſtructus, primitùs agebat incorruptus Eccleſiaſticus Ordo, exemplari vbique pietate, facilè ferocem diſperſumq; Populum & exinde Religionibus ſuomet ingenio obnoxium, diu in probitate morum, non ſine inſigni ab intra tranquillitatis Reipub: ſtatus emolumento tenuit obfirmatum ſeruauitq;. Hactenus Religio valuerat. Auguſteanis primum temporibus ſegnius fieri cæptum eſt, publica circa pietatis artes ſecordia, & quia externæ ſuperſtitiones Auguſtanæ licentiæ inualeſcebant. ſic ſemper ritus Sacrorum etiam inter ambigua culti tum per proſpera obliterabantur. At proſtremis hiſcè temporibus ſæuius irrumpente in Eccleſiaſticum ſtatum luxu, reſoluta pietas, per libidines & malum otium refrixit charitas, abundauit iniquitas, concidit auctoritas. Poſtremò grauior his omnibus Reipub: ſtatui nimia ſpiritualium Magiſtratuum potentiæ affectatio extitit. nam ſicut vtilis quondam illorum modeſtia Reipub: fuit, ita nouiſsima ætate vaſtus ambitus in ſummum periculum vertit.

Prauo huic & nociuo malo ad labefactandum penitus Reipub: ſtatum & eradicandam vel ipſam pro-

borum morum memoriam, obuiam iri poſſe: ſi Principes non ab Aulæ & Sigilli; ſed à Sepulchri CHRISTI & pietatis Cuſtodia, viris egregiè probis, quamuis mediocri ſapientiâ inſtructis primatialem conferant dignitatem. quemadmodum enim ſeneſcentis orbis ætas clareſcentibus vitijs multum de virtute deminuit; ita declinantes Reſpublicæ, non diſpari ab Atheniensis Reipub: exitu tum vel maximè ingenioſis & celebratiſsimis abundant viris; cum perire incipiunt, non vitio præſtantiæ Ciuium, quæ incrementi & conſeruationis Regnorum parens eſt, ſed defectu probitatis. nam virtutes & vitia in Rempub: non tam ex Legibus rectè aut ſiniſtrè latis dimanare, quam ex Perſonis probè aut traſuerſum inſtitutis. Magiſtratus enim cum Sphæra publica cuiuſque Actiuitatis ſit: quæ ſi inſolentibus committatur, ex obliquo curſu damna in Rempub: prouenient, ſi ad probos & modeſtos transferatur, ex iuſto & debito actionum modo felicitas & quies rectæ ſtatus Adminiſtrationis documenta promanabunt. In hominibus porrò vſu Aulæ & continuæ ſimulationis artibus ad velanda odia humilibus blanditijs & mox reddenda exercitis, ad abſcondenda flagicia factis, vel vitijs ſpecie virtutum ſimilibus cæteris mortalium ad illudendum paratis, quæ poſsit eſſe pietas? & quid mirum? quod ſæpè aut Regibus formidabiles aut Reipub: ſint exitioſi. In vniuerſum ſtatui Religionis conſuli poſſet, cuius quidquid dona-

tur

tur integritati, in omnium fertur vtilitatem: ſi acerri-ma Lege firmiſsimè conſtituatur, vt nemo Diſsidentium, in perpetuum capax ſit Ordinis Senatorij neq; ad Tribunitiam dignitatem admittatur. nam vera pietas Populorum, aduerſus plurima odia & diſſenſiones Ciuium præſentiſsimum ex ſtricta Religionis obſeruantiâ habet remedium, præſidium experitur.

Ex hac occaſione præſentis Tractatus quæri non incongruè poſſet an Eccleſiaſticus Ordo Conſtantini aliorumq; Imperatorum & Regum indultis conceſſa ſibi immunitate in vniuerſum à Tributis excuſari poſſit? ſed facilis eſt huius dubitationis ſolutio, ex ſupremi Capitis Eccleſiæ deciſione & exemplo Mathæi Cap. 17. dicentis ad Petrum: *vt autem non ſcandalizemus eos, vade ad Mare & mitte hamum & inuenies ſtaterem, illum ſumens; da eis pro me & te.* Paulus etiam ad Romanos XIII. ne temporum neceſsitate abuſus contra probum morem inductus eſſe videretur in commune protulit: *Omnis anima poteſtatibus ſubdita ſit. & deinde: ideo & Tributa præſtatis.* Proinde eius modeſtiæ ſibi Summi Pontifices conſcij præſertim in ijs, quæ ad ſalutem & conſeruationem Politicæ Administrationis Regnorum ſtatus pertinerent: Galeaſius ad Anaſtaſium, S. Gregorius ad Mauricium Imperatores, agnoſcere ſeſe dependentiam ſuam profiteri literis non erubuerunt. Et illud aureum Gratiani Imperatoris Statutum, an non conforme ſaluti Imperio-

rum & exactis prudentiæ Legibus? vt ſinguli bono publico obedirent, ex officio ſubueniendi, ſine vllis immunitatibus pro Dignitate conceſsis. Verum quidem eſſe, quod Eccleſiaſticus Ordo in Polonia, tot Diplomatibus Principũ, Priuilegijs Regum, CASIMIRI IVSTI, BOLESLAI PVDICI, VLADISLAI IAGELLONIS, CASIMIRI MAGNI, LVDOVICI, SIGISMVNDI, STEPHANI &c. Statutis Regni, Conſtitutionibus Reipub: ſolidiſsimè fundatis gaudeat immunitatibus, quas continuò non modo abuſu & violentiâ militari imminui, ſed etiam fraude Legum 1563. & 64ti. ſcatente ea tempeſtate ſectarijs Senatu, dein 1609ni. circumuentas eſſe & grauioribus indies poſthac affectas præiudicijs. dum non modo communi Tributorum penſione, ſed inſolito Hybernorum onere affliguntur. Cui tamen calamitati & ſæuitiæ militaris licentiæ, non vanis quærelis & intempeſtiuâ vrſione à Repub: reſtitutionis in integrum Iurium Eccleſiæ Sacrum Ordinem ſubduci poſſe (quippe calamitoſa Reipub: tempora extremæ paupertati obnoxia, introductus contra maiorum Inſtituta abuſus, aduerſus recta conſilia peruicax) ſed ratione modoq; quibus publici mores corrigi, Reipublicæ egeſtas ordinario & perpetuo Contributionis genere firmoque ſubſidij modo ſubleuari, Diſciplinæ militaris (nec Maiorum inſtitutis nimia iam indulgentia licentiæ ad vitiorum dulcedinem aſuefactus, nec præſenti Reipub:

formæ,

formæ, ob immoderatam antiqui moris & ſeueritatis cupidinem inſenſus) patiens haberi Exercitus poſsit.

ARMA ET ARMORVM VSVS.

COmmunem omnibus Rebuſpublicis Fati Legem nunquam diu duraturæ poteſtatis, Inclyta quoq; Sarmatarum Reſpublica iam pridem impleuiſſet: niſi ſtatim Leges & libertatem armorum præſidio contra iniuriam muniuiſſet, res militares, Legibus aduerſus temporum licentiam firmaſſet. non ignara; quod parum tuta Legum Maieſtas ſine viribus eſſet, & periculoſa arma, ſtatim vſurpata licentia regere Regentes, niſi vi Legum ſæuerē regantur. Hinc communi magnis Imperijs methodo naſcenti primum Fortunæ ſuæ continuo ARMORVM VSV militauit, creatique Palatini, qui ad Imperium Ducum aut Principum, armatæ Nobilitatis quiſq; ſuæ Satrapiæ Ductores eſſent. peragebanturque expeditiones, præſtante VIRITIM NOBILITATE bellicum obſequium: donec ferociſsimus ac bellicoſiſsimus PRINCEPS BOLESLAVS, Callidus Romanæ Reipub: Inſtituti, quod ad promptiorem feliciorémq; expediendi negotij cum hoſte euentum plurimum referret, ſi ſummis viribus ageretur; Nobilitatem ex FACVLTATIBVS BONORVM & amplitudine redituum ad

 belli-

bellicum neceſsitauit ſeruitium. Nullus illâ mauortiâ ætate ex luxu metus, vix in neceſsitates belli & vſum armorum ſufficiente cenſu. non ſerica veſtis molliſq; toga, ſed tygridum vrſorumq; pelles non mitiora Sarmatum tegebant pectora, & nidore obſiti ſquallenteſq; Viri horrori cæteris mortalibus erant, ſolo nitore armorum fulgentes commendabantur. continuis expeditionibus ita aſuefacti: vt labores itinerum, duritiem Cæli, inopiam commeatuum, puluerem ſolemq;, non inter militiæ incommoda, ſed neceſſaria inter & honeſta robuſtioris vitæ cenſerent oblectamenta. Ita fortibus Sarmatis bellare riſus: vincere ludus erat. tum ſolida domi quies erat, & aduerſus externa floruimus; cum perpetuas excubias pro Regni gloria indefeſſa Sarmatarum ageret fortitudo. Sed poſtquam ſubactis Prouincijs & exciſis Gentibus ſteriles campos Nobilitas occuparet, ac velut à Romanis deductarum per Orbem terrarum Legionum more feſsis Nobilitatis viribus ſubueniretur: nihilq; ad Reges ex infructuoſis bellis, præter tædium laborum & magnitudinem expenſarum proueniret, primo diſpendia ſua, dein numerum & incrementum Nobilitatis (quæ continuis bellis magis proficeret viribus, quam attereretur) cum potentia ſua comparantes, paulatim cæperunt ad otium inuitare vacationemq; à muneribus belli promittere, ſi in TRIBVTVM conſenſiſset. Primuſq; VLADISLAVS REX

conſen-

conſenſus gratiâ, qui difficilis inter armatos & diſperſos ſperabatur publicos Conuentus per Palatinatus Terraſq; Nobilitati conceſsit, æſtate exacta apud Regnicolas Maioris Poloniæ; vt ferociſsima quondam pars Populi regiq; difficilis lenitate Regali & comitate manſueſceret. poſtea Corcini etiam Comitia cum Deputatis Nobilitatis ciuiliter celebrauit. Ab hoc actu ſtatim bellorum amor deflagrare cæpit, Nobilitas miteſcere, tandem & otium laudare, ac obiecta libertatis dulcedine, cunctas Patriæ curas, libertatis amore viliores habere. tum compoſitis ritèq; ordinatis viribus, opibus ſtudere & immenſum attolli. dein exacta ad prudentiæ regulam roboris ſui magnitudine, ne leuibus bellis maiori opum diſpendio, quam fructu victoriæ miſceretur, ſtipendiarium militem ad ſubita belli & minorum occaſionum momenta auctorauit armauitq;. tandem ingens gloria Equeſter Ordo & apud Orbem auctus exiſtimatione, conceſſa ſibi à bellis requie, placito ſemel militiæ genere retento, tantum ad pauciorem quatuor, aliquando ſex millium numerum redacto Exercitu, prouiſis ſtipendijs ſub AVGVSTO REGE ex CENSV QVARTÆ PARTIS REGALIVM BONORVM, acerrimis Legibus ad militarem diſciplinam adſtrinxit: ne metu hoſtilis potentiæ, aut penuria commeatus, vlla deniq; calamitate preſſus in viſcera Regni progredi auderet, ſed in confinijs perpetuò pro Patria excubaret,

ibi

ibi æſtatem rigidamq́; hyemem ſolo ſtipendio contentus tolleraret. Reges etiam indies venerationi Maieſtatis ſuæ proſpicientes, quo ſe incommodo ducendi Exercitus exſoluerent, ſimul ingruentem magnitudinem bellorum cum robuſtiſsimis viciniſq́; Gentibus, multitudinem Polonæ pubis conſiderantes, quamuis modicis tum copijs duos militiæ Duces ſubalterna poteſtate præfecêre, vt alterius curâ prouiſu conſilioq́; niteſceret, alterius laboribus ac vigilijs attolleretur Reſpublica. Nec improbari id poſſe inſtitutum, quamuis notorium eſſe tot experimentis conſtet: quod plurium imperium bello ſit inutile, & ex æmulatione, dum ad ſua quiſq́; tendit conſilia & Fortunam belli moratur, excidiſſe voto Rempub: acceptas ab hoſte clades. quid quod duorum ambitu diſtrahi Exercitum? & intentiorem eſſe diſciplinam vbi milites ab vno reguntur. Verum hactenus nihil periculi in Rempub: ex Regimine duorum accidiſſe. quippè prudentèr diſtincta Legum Præſcipto inter Duces officiorum munia, & introducta in dignitatum gradus potentiæ inæqualitas, vtriuſq́; frænauit ambitionem, ne ex valido æmulandi ſtudio publicæ actiones detrimentum paterentur. At Libertati toties conſultum fuit, quoties præcipites in Dominationis æſtum Principes, conciliato ſuis conſilijs alterius Ducis obſequio: alterius prudentiâ & fortitudine à vi Legibus inferenda prohibiti ſunt. ſiue id à ſingulari magnanimitate proficiſcebatur ſeu hinc alienatio

enatio Principis inde fauor Populi tantæ virtutis irritamentum, ad generoſos auſus Ciues prouocabat. ſæpiùs tamen hac methodo Reipub: ſalutem, Legibus redditam eſſe integritatem. Proinde ſi quis hoc inſtitutum Reipub: ſaluberrimum inuertere vellet, hunc illum eſſe: qui ad occupandam vi Rempub: ſæuienti gradum ſterneret Dominationi. Vnius enim quamuis honeſtum animum, magnitudine ſpei, largitione & immensâ gratiâ pertrahi tandem ad illicita poſſe, duos vix poſsibile in eodem propoſito retinere. cum duobus in diſpari dignitate, ſi parem gratiam & beneficiorum numerum exhibeas, ſuperioris inuidiam & indignationem, inferioris acrem æmulationem & certandi ſtudium excitabis, infallibiliter ſecuturo & ad eaſdem cauſas ac euentus recurſuro tuorum conſiliorum impedimento.

Durauit ex hac ordinatione militaris diſciplinæ & Ducum modeſtia (quia Poloni vt ait Cromerus, *longo bellorum vſu priſcum robur animumq́ retinentes, nihil plus, quam militiæ diſciplinam ſecuti ſunt.*) Reipublicæ felicitas ad IOANNIS ZAMOISCII tempora, quæ vltima fuit ætas Reipub: proſpera & probata. Ab hoc enim tempore Præfecti militiæ propriæ potentiæ magis ac magis intenti, vel æmulationi inter ſe dediti dum alter aduerſus alterum ſibi ſubſidium parant, comparando multitudinis fauori de rigore primum honeſto remittere, mox à Regibus ad curas Reipub:

vocati, poſtquam conſilijs eorum implicari, oblitiq; SACRAMENTI, contra non pro Repub: arma ferre cæperunt: demum ad ſcænam quoque Ciuilium bellorum magis pertracti quam inuitati, omnem penitus diſciplinam reſoluerunt, corrupto vulgo in omne fas & nefas, permiſſa prædandi licentia & certiſsimam ob ſcelera ſpem impunitatis. Inſtantibus deinde bellis, ſæpius ſimulata à Regibus armorum neceſsitate, iuſsi augere militares copias, quaſi in finibus Regni pro ſtipendijs ex Ordinatione Legum viuere non poſſent, ad iuuanda ingloria Principum conſilia, ſpecie maioris commoditatis & retinendi ſub ſignis recenter dilecti militis ad obeunda poſtea impigrè militiæ munia, vniuerſas copias in viſcera Reipublicæ induxerunt. Creſcente demum licentiâ & factionum amore, nullaq; vtiliori extra turbida conſilia occupatione Hybernorum nomine, ſupremo & pernicioſo corrumpendæ militaris diſciplinæ inſtituto, ſuum quoq; ambitum & ex Patriæ ruinis exſurgentem potentiam metu armarunt. impoſita neceſsitate Poſſeſſoribus Regalium bonorum, terrore direptionis ſubditorum & formidine deſolationis, difficilibus quamuis officijs, in æquali nimirum ſtatu, Ciuilem arrogantiam placare. in tantum ea arte euecto ambitu: vt quanto quis illuſtrior aut opulentior, tanto conſultiùs ſibi conſilijs licet minus honeſtis tamen duceret implicari. cum Ducum gratia & in ſumma potentia reſpectus, non niſi ambitu & ſocieta-

te con-

te conſiliorum pararetur. Inſignes etiam è Nobilitate Viri licet ob carentiam Panis benè meritorum extra hunc ictum politi eſſe viderentur, metu tamen non vacabant, cum à vagante & diſperſo vbique per Reipub: Prouincias milite facilè læderentur: inualido ad vindictam Legum auxilio, & atrox præteritis proximè temporibus Ciuilium bellorum memoria, diris exemplis omnes mouebat; quid expectandum eſſet à corruptis Magiſtratibus ſub Principe, qui odio Libertatis Patrias Leges contemneret & pacatam Remp: nollet: quia Ciues metueret, nam in Pace bonis artibus honor, per turbas deterrimo cuique plurima nocendi licentia. Ita dum perditiſsimus quiſq; partem ſe in malis temporibus Reipub: facit, infami ſtratagemate ſumma Reipub: ad conuerſionem, vigor Legum ad mutationem peragitur. Hac ratione meditatum diu ſcelus inſenſorum Patriæ ſuæ Ciuium accidendi vires Reipub: tandem erupit: corrupta penitus militari Diſciplina, quæ in bono ſtatu retenta quemadmodum eſt imperiorum fundamentum & primarium defenſionis robur, ita deprauata, ad certiſsimam gradus eſt ruinam. Sed Reſpub: immani Ciuium audacia & Principum machinationibus diſtenta; dum grauiora metueret; in leui habitum, quidquid damni militaris inferret inſolentia. Reddita aliquantum ſecuritate & penetrantibus ad intima iniurijs, poſtquam ipſi Duces itinerum ſpatia & ſtationum mutationes

grandi pretio venditarent, totaq; miles Republica tanquam communi ſpolio vteretur, acri paupertatis ſenſu & extremæ calamitatis ſtimulo percita, vicinum Fatum ſuum exhorruit, ac tum primum de remedijs cogitare cæpit, aut rurſus ipsâ difficultate remediorum ambigua ſalutis ſuæ in medijs torpebat malis, ſæpe vana ſpe de Electorum nouiter Principum ingenio fallebatur. acceſsit confuſioni: quod in Repub: diſcordi & ob crebras Principum mutationes inter libertatem & licentiam incerta, paruæ quoq; res ſummis motibus agebantur. donec id quoq; poſtremis temporibus biennij fere ſpatio tracto per varia belli momenta tempore, obiecto à Comitijs otio, prohibitum eſt. Sic ſpecie Medicinæ oblatum Reipub: Anodinum, in partem curarum acceſſerat.

Si quis autem vellet reſtitutione in integrum militiæ Polonæ latus Reipub: munire, id quam defæcati conſilij opus & arduum effectu ſit, vel exinde colligi poteſt: quod quilibet Exercitus, vt integris ſemper conſtet phalangibus & cohortibus, iuſtis ſtipendijs, commeatu & perpetuo exigat ſuſtentari immenſæ pecuniæ cenſu. vt vero par ſit ferendis belli incommodis & vinci quamuis inter ardua difficilis: ad illud induſtriâ & exemplo optimorũ Ducum SEVERI Imperatoris ſymbolum LABOREMVS perpetuò aſuefaciendus. nam vt illam Pertinacis egregiam teſſeram, PVGNEMVS, dextrè obeat & ſequatur; non

nisi

niſi continuò ad id deueniri exercitio & operarum ſtudio. Ipſorum quoque Ducum ingenia, quomodo cum priſca modeſtia & debito erga Rempub: obſequio conciliari poſsint? ſummi laboris eſſe meditamenta.

Imprimis autem vetus Sarmatarum Reſpub: vt numeroſum Exercitum integris conſtantem ordinibus (quod aduerſus vim hoſtium ſaluberrimum eſt) haberet, Agrariam contributionem inſtituit, denis primum groſsis ex iugere numeratis, qui diſciplinato militi in ſtipendium toto Anno numerandum ſufficeret. Sed vergente poſthac in deterius militari diſciplina, imminutis ab hoſte Regni terminis, tranſitu quoque Legionum & graui Hybernorum onere, (ad quæ vſurpanda inopiâ ſtipendij militari violentia Anno 1613. Legiones Smolenſcianæ actæ ſunt, poſt ſeceſsionem factam à Smolenſco in Poloniam progreſſæ, occuparunt Prouincias Maioris Poloniæ & Pruſsiæ, electo in Mareſchalcum ZBIGNEO SILNICKI, qui ſedem ſibi cum præcipuis Præfectis Bydgoſciæ fixerat) ad paupertatem redactis Reipub: bonis variâ contributionum methodo, quæ Fumaliorum genere (& hæc ipſa ferendi Tributi ſpecies primum ſub SIGISMVNDO III. ſubacta iam ferè Sueticis armis Liuonia introducta, quadruplum vſitati Agrarij Tributi æquauit) ad extremum conſtituto in hominum brutorumque capita infami quidem, ſed omnium exactiſsimo

ac vtiliſsimo cenſu; vix non pro vſu aquæ aërisque, & ipſa reſpirij libertate Tributa pendebantur. tandem à ſingulis iugeribus bis denum florenorum ſumma pendi iuſſa, ingens exactio, inordinatam tamen auidi militis famem, ad inexplebilem cupidinem ciuilibus bellis corruptum, ſatiare non potuit. Proindè cum præſentis Statûs Analogia ita conſtituta habeatur, vt miſera Reſpub: Ordinarijs Regni Prouentibus ſæpè vix ſufficiat extra-ordinarijs publicis expenſis: Extraordinarijs Exactionibus, quandoque in partem tantum ſatisfactionis ſtipendijs militum veniat, idque ipſum magna temporis iactura conſtet, dum in Comitijs laudantur, in Poſt-Comitialibus Conuentibus approbantur, demum nec ſtatim, nec integrè à Nobilitate conferuntur. Sed & caſus ruptorum, aut dilatorum Comitiorum periculoſi, cum miles ſtipendijs deſtitutus, dilabatur, non vna amiſsâ præclarè agendi occaſione, & erepta Ducibus ducendi in hoſtem ob defectum potentiæ facultate, reliquo militi vna ex Patriæ ſpolijs ſpes, & ex neceſsitate, quaſi honeſtus ad licentiam gradus. Magnaque inde ſubnaſci mala, vaſtitatem nimirum Reipublicæ, & debitorum ob retenta ſtipendia magnitudinem. His cauſis militares fomentari confœderationes, aut ambitioſis Ciuibus ſubminiſtrari occaſionem, militari audaciâ & licentiâ in turbas Rempub: præcipitandi: dum per Patriæ ruinas ſternunt ſibi viam ad potentiæ faſtigium.

Ordi-

Ordinarium etiam & PERPETVVM Contributionis genus, licet his incommodis mederi valeret, & definitæ ad certum numerum Exercitus quantitati in exſolutione ſtipendiorum ſatisfacere poſſet; attamen hic modus vel eò ipſo metuendus eſt: quod facilè ad vnius potentiam exigendi cenſus arbitrium & militiæ vires comparato fauore Exercitus deuenire poſſent; quibus ſiſtendis nulla alia daretur ratio, niſi armorum oppoſitione, periculoſo ſcilicet & ſemper fatali Rebuspublicis còërcitionis genere.

Sed cum ORDINARII CENSVS INSTITVTIO præſentiſsimum ſit tot publicis neceſsitatibus, poſtremò militari licentiæ ſubducendæ Reipub: medium, nullam ſalubriorem & magis expediti compendij adinueniri poſſe rationem, quam conſtituta rerum omnium VENALIVM CENTESIMA. Ita enim locupletiſsimus quiſque non ſimulato amplius iuuandi Bonum Publicum prætextu, famoſo & damnabili aduerſus pauperes artificio, omnia in tenuiores conijciendi Tributorum onera, dum Potentiæ impunè cedit, ea in turpem luxum & damnoſum vertendi Reipub: ambitum, quæ æquiori Iure ſubſidio Patriæ tribuerentur, ſed ad ſincerum ſtudium veramque opem in ſuccurrendo teneretur. Hoc enim Inſtituto, cum velut ex Facultatibus Bonorum, quiſque ſubſidium Reipub: ferret, tanquam vniuerſalis COÆQVATIO ſciſcendorum Tributorum inter Ordines

nes, & ferendorum ex æquo publicorum onerum, diuitum cum exanguibus, tenuiorum cum potentibus ſummâ iuſtitiâ ſequeretur. Eadem ratione grandi Reipub: emolumento, à Maioribus in Pruſsia CIVITATIBVS, præcipuè verò Gedano & Elbingæ, inſignis ſumma (quæ olim à Crucigeris ſub nomine FVNTCZOL introducta quâ potiſsimum militare illorum ærarium nitebatur, modo verſo nomine in fraudem Legum, cum hoc genus Telonei à CASIMIRO REGE abolitum eſſet, Gedani ſub nomine CVLAGA, Elbingæ titulo ANLAGA, à mercibus in hanc vſque diem exigatur) millionem ferè ſingulis annis excedens, Reipub: ærarium non ſpernendo opum acceſſu augere poſſet. nam pendente centeſimum Emptore à mercibus groſſum, procul dubiò teloneo FVNTCZOL centeſimæ ſumma adæquaretur. & ne is cenſus ſpecie magis, quam vi vrgeret mercatores; accreſcente in partem pretij venditoribus, quidquid Emptor pendere cogeretur; conſtitutis ex æquo PRETIIS RERVM poſſe obuiari.

Sic conſtitutis ærarij rationibus, perpetuò Reſpublica quindecim peditum, tria Haſtatorum, duo millia velitum, in vniuerſum viginti millibus conſtantem Exercitum, ſine cuiuſquam iniuria alere poſſet, commeatu, amunitione & re tormentaria egregiè inſtructum prouiſumque. ſublato penitùs internecino malo, ſub Hybernorum ſpecie, non iam ex hoſtibus,

ſed

ſed ad rapienda de Repub: ſpolia militari audaciæ permiſſa licentia. quæ tanto exitioſior Reipublicæ, quanto verſo in morem Hybernorum abuſu, atrox militare flagitium ad Regni perniciem iam velut æquo & iure niteretur. Is porro Exercitus, cuius tutelæ & fortitudini antiquiſsimas iuxta Regni Leges fines Imperij comitterentur, quos egredi vnquam ſub pæna declarationis ipſo facto pro hoſtibus Patriæ, nefas eſſet, haud difficulter ab egregijs Ducibus militari diſciplinæ reſtitui poſſet: dum pace belloq; continuis operibus ac militaribus exercitijs occuparetur; otio nimirum cauendo & perfectiori indies ſcientiâ firmando animo, & ad ſubitos belli caſus expediendo dextrè ingenio. At ſi quando grandiori virium mole gerendi cum præpotente hoſte belli neceſsitas ingrueret, id exercitatiſſimi in bellis Populi Romanorum exemplo nec à priſca Sarmatarum fortitudine alieno, ſummis Reipub. VIRIBVS, quæ in COMMVNIS MOTVS EQVESTRI MILITIA ſita ſunt peragi conſultiſsimum ac tutiſsimum Reipub: eſſet. nam ſicut à paucis & egregijs Conſultoribus cito negotia definiri, ita magnâ fortium Bellatorum multitudine promptiſsimè bella profligari; ſimul ex diuturna mora tædium belli & grauem ſumptuum iacturam euitari. Nec alia ratio victi ſub Chocimo Oſmani Turcarum Imperatoris, alijſq; Illuſtribus triumphis Polonorum fortitudinem nobilitauit. nam certum eſt, magnis Expedi-

tionibus ſcientiam & vſum bellorum acquiri & vnicum eſſe ad Victoriam de hoſtibus, & quæ militarem famam ſequeretur, gloriæ compendium.

Hæc porro militiæ ordinatio, quemadmodum maiorem acceſſum iam ſatis formidabili Strategorum potentiæ ad ambitus magnitudinem faceret, ita iuſtiori metu & propinquiori periculo Reipub: Statum inuolueret. lædi enim Reipub: partes à præualidi Ciuis potentiâ certum eſt, vbi nimia eſt. nec cuiuſquam modeſtia adeo firma & velut inexterminabilis ſperetur, vt incremento potentiæ, quæ cupiditas cunctis affectibus flagrantior eſt, cedere nolit, aut non poſsit. Quare cum corruptiſsimo ſæculo in deprauatis hominum moribus indubitatæ ſpei certitudinis coloſſum Ciuilis prudentia non poſsit erigere: vitia aduerſus Rempub: inualeſcentia Legibus frænanda, Leges vſu recti firmandas eſſe. Id facilè in hoc negotio euenire poſſet: ſi perpetua Poteſtas Ducum, ad triennalem militaris Præfecturæ adminiſtrationem reduceretur, nulla ſpe relicta PROROGATIONIS IMPERII. Præmonitio hæc quondam ſuæ Reipub: prudentiſsimi Romanorum Dictatoris fuerat; modo Oraculi fidem inuenit. *anguſtius Gubernatorum tempus, eſſe certiſſimam libertatis publicæ cuſtodiam.* Approbauit veritatem huius effati ſuo exemplo IVLIVS CÆSAR, qui prorogato ſibi ad quinquennium Galliarum Imperio, mox Reipub: ac totius Orbis Dominatio-

nationem concupiſcère auſus eſt, poſtremò militari manu occupauit. altas nimirum radices agit in diuturnitate Imperi fundata ambitio, continuò in ſucceſſus immodicarum cupiditatum intenta, dum nimiæ potentiæ conſcia ſibi eſt, & nullo ex Repub: metu cuiuſcunq; admiſsi facinoris, inſolens manet & ſecura. Plus etiam conferret ad redigendam in ordinem Ducum potentiam; ſi nimirum Ducibus non modo Ordine Senatorio cenſeri, ſed nec ſubſellium in Senatu permitteretur. Idipſum inter antiquas probi moris laudes refert Cromerus: *Duces belli temporarij fuiſſe perhibebantur, neque inter Magiſtratus Regni habiti ſuperioribus temporibus.* Specioſum ſanè & plurimum conducibile Inſtitutum, vt ſtabiliendæ Reipub: auctoritati, ita firmandæ acritèr in poſterum militari diſciplinæ, & eradicando ex ambitioſis ingenijs de INCOMPATIBILIBVS Optimæ Legis abuſu. nam certiſſimum eſſe, quod quemadmodum temporum vices, ita morum voluantur: quibus inducendis retinendiſq; plurimum conferre Iuuentutis Inſtitutionem & Magiſtratuum auctoritatem, non tam Imperio in libera Republica, quam exemplo. quippè nihil tam rectum in moribus aut iniquum, quod Populus ſummarum Poteſtatum ductu velut præſcripto & Iure imitandum non ſequatur. magis enim in officio morum liberos Populos æmulandi amore, quam metu ex Legibus & pæna retineri. Fuêre enim tempora, quorum memi-

nit Hiſtoricus, quando Poloni ſaltem aduerſis & Principum ſuorum exemplis ad meliora mutabantur. ita poſt Valachicam pugnam molli cultu habituq; abiecto, commeſationes ac ebrietatem SIGISMVNDI Primi PRINCIPIS ſui exemplo faſtidiendo, ſobrietati ingentem honorem detulerunt. & ab his initijs omnes fermè virtutes creuêre.

IVS LEGATIONIS,

MATRIMONII, FÆDERVM.

AD tantam amplitudinem Populum Sarmaticum ac tam vaſtos Imperij limites, vt teſtatur Iodocus (*Germanos naturali quodam inſtinctu vltro ad Polonos ſuæ originis ſolum veniſſe; ſuâ etiam ſponte illorum paruêre Imperio. quantum vltra Iſtulam amnem Polonis ſeu ſarmatis ſemper paruit, tantum in Germania Imperium retinuêre. Nec paruum ſane hoc fuiſſe conſtat, cum & Bukowiecz quod Lubek vocant & Maydburgum, omnes denique vendi & tota Marhia, Sileſia; Luſacia, & Mekelburgenſis Ducatus cum reliquis apud Miechouienſem annumeratis Regni fines fuerint*) rarioris Fortunæ indulgentiâ & inſigni armorum fortitudine deueniſſe. Eaſdem tamen Imperij partes eodem referente Hiſtorico amiſit: *quia partim antiquitus belli, partim Dotaliciy Iure in Tneutonum manus & ditionem abiere.*

abiêre. Sileſiæ tamen Ducatum, & inſignem Vratiſlauienſem Vrbem, cæteraſque Imperij partes minimè ambicioſo Principum ingenio, & proniori quam ſatis in affines ac propinquos ſuos affectu Regno deceſsiſſe. & quamuis diuerſa fuêre Sarmaticæ Monarchiæ tempora, quæ ſub Popielis & VLADISLAO Secundo, ab ignauia Ducum, aut rurſus ab infelicitate Principum ſuorum, maximè vero BOLESLAI CRISPI, & ALBERTI, aliorumque Regum fortitudinis aliquando detrimentum paterentur: nihilominùs tamen ad SIGISMVNDI Tertij ætatem, illibatam armorum gloriam, nominiſque inuicti integrum decus retinuêre. Sed poſtquam acceſſu diuitiarum & magnitudine potentiæ alia mens Regnantibus orta eſſet, nam quæ olim quamuis iniqua Regibus viderentur, boni tamen publici cauſa tolerabantur: poſtea cum vix æqua pati poſſent; ſubire eos cæpit pænitentia & ſtudium reuocandi, quæ amica olim inſolito exemplo Dominatio libertati conceſsiſſet. & ſicut Polonis, teſtante grauiſsimo Scriptore Piaſecio; *ex more Gentis inueterato inſitum eſſe, vix vnquam aliquam Reipub: cauſam contra Regem defendendam ſuſcepiſſe, niſi & propria offensâ ſtimularentur:* ita Principibus Polonis fatale eſſe, Dominationis artibus odia Populi irritare, non alio tam periculoſi moliminis pretio, quam nimium irrita & ſuperba ſpe deſtinandi poſt ſe ſucceſſoris. Hinc immenſum potentiæ vo-

tum, & flagrantiſsima cum validiſsimis in Europa Domibus coniunctionis cupido, quaſi vaſtæ ſpei & futuro Regno tam longinquis artibus ſubſidium pararetur. Inde IVS LEGATIONVM Principibus cum Ordinibus Regni commune, & benè olim cum Arcanis libertatis conueniens, corruptum eſſe: magno Reipub: detrimento. Sed imprimis IVS MATRIMONII, quod in Gentibus quæ abſolutè regnantur, ſolius Maieſtatis eſt: cum in Polonia indulgentia Principum in Fundamentale Ius Reipub: tranſierit, nec liceat Principibus, niſi conſenſu Reipub: & conſilio Senatus mediante Matrimonia inire, ob iuſtum ſcilicet Reipub: metum: ne ſemota à notitia Reipub: & publico conſenſui ſubtracta coniunctio, in pignus occultioris vinculi tranſiret, quæ mercede immunitatum liberi Populi in lucrum Dominationis verteretur, quod non ſemel immodica cupientes Principes ſuomet ingenio, ſæpè ambicioſo Miniſtrorum impulſu ob LEGATIONEM, honore mixtim, & lucro gratiſsimam peſſundedêre: propoſita Senatui in Comitijs Regni circa Matrimonium Principis Deliberatione; dein exploratis Procerum ſententijs, non expedita per declarationem Principis Inclinatione, incertum conſilij magnique operis quod ad Rempub: pertineret, dimiſſum non ſemel Senatum. qui dum in ſecuturis Comitijs negocij expeditionem ſperat, medio tempore Legatio expediebatur, ſacra Connubij

perſi-

perficiebantur, magno auctoritatis Reipub: Legumq; non modo ludibrio, ſed & publicæ Status tranquilli-tatis diſpendio. Primus enim hac arte SIGISMVNDVS Tertius maximè offendit, in ducenda contra vota Ordinum ANNA de Domo Auſtriaca CAROLI Arhiducis Auſtriæ FILIA: quo facinore ſæua Populi odia, poſt ciuilia Rokoſzianorum arma ac pernicioſas Reipub: turbas concitauit. Parem alienationem animorum VLADISLAVS magnanimus Princeps, ſed in Dominationem pronior, quam in libero Regno deceret Regnantem, expertus eſt; poſtquam CÆCILIAM RENATAM, LEOPOLDI Archiducis Filiam, ſine conſenſu Reipublicæ thoro Regali iunxiſſet, & præter morem Gentis allatis Varſauiam Inſignijs Regni paſſus eſt coronari. Iam alienatio partis ditionum Reipub: & poſt amiſsio Nobiliſsimæ Prouinciæ ijſdem clandeſtinè ineundorum Pactorum Matrimonialium rationibus debetur. *Nam cum STEPHANVS REX Poloniæ, à IOANNE Rege Sueciæ, Eſthoniæ reſtitutionem, partis nimirum Liuoniæ repeteret, opponebat hæreditatem Lithuaniæ, Dotemque Vxori ſuæ debitam,* (cum CATHARINAM AVGVSTI Regis Sororem, in Matrimonium duxiſſet) *ac maximè mutuum numeratæ Regi pecuniæ, quam potius donationis ſpecie ipſi obtruſerat, quo eum ſibi deuinctiorem pro conſequendo illo Matrimonio redderet, & poſtea eò demum defuncto apud ignaros rei, traxit in debitum.*

bitum. Nihil itaque magnificentius euenire poſſet; quam ſi deſtinandis ad obeunda Legationum munia viris excelſis, opibus & ſapientia, rerumque vſu inſtructis, ex Equeſtri etiam Ordine aliquis Nobilium, *auctoritate tamen famaq; inter Proceres* adiungeretur. ne quidquam diuerſi Ordinis grauitas, ne ſubſellij amplitudo, ad ſtrictiorem exactioremque Ordini Equeſtri geſtæ prouintiæ reddendam impedimenti afferre poſſet rationem.

Quod verò IVRA FOEDERVM attingit, excelſam animis, armis inuictam Sarmatarum Gentem OFFENSIVA nunquam (niſi quod ſæpius aduerſus Crucigeros & Teuthones Tartarorum colluuiem non tam neceſsitatis cauſa, quam ingenio occupandi Gentem ferocem, & à bello otij impatientem, in expeditiones adhibuerint: delinitis eorum animis & conciliata opera donatiui genere, quod ipſi Haracz vocant) DEFENSIVA FOEDERA admodum pauca inijſſe. cum inuictis ſemper armis pollerent, ſolaque fortitudine ad attolendum immenſum Reipub: corpus vires Imperij exercerent. Illuſtriſsima tantæ gloriæ in propatulo orbis documenta fæuda ſunt Principum Nationumque, quæ in Nomen Gentemque Polonam armorum reuerentiâ coaluêre. Nam Dux Mazouiæ Semouitus, ſub Annum 1353. Homagium perſonalitèr præſtitit cum NICOLAO Epiſcopo Płocenſi, & omnibus Baronibus Mazouiæ

CASI-

CASIMIRO REGI, Regalibus veſtito & Diademate ornato. At 1434. Helias Moldauiæ VLADISLAO III. Leopoli Homagium conceſsit & Tributum ſoluere ſeſe obligauit, eiuſdem Inuictiſsimi REGIS celebratiſsima per vniuerſas Nationes Genteſque nominis gloria, & armorum terrore, potentiſſimum Turcarum Imperatorem, ad glorioſiſsimas toti Chriſtiano orbi conditiones adductum fuiſſe; quibus per Legatos ſuos vltrò citròque miſſos, omnibus Caſtris ceſſurum ſe in Raſcia VLADISLAO, & partem Albaniæ promittebat. CASIMIRO autem IV. Anno 1479. MARTINVS TRESLAR, Magiſter Pruſsiæ in præſentia Oratorum Regis Hungariæ, eidemque REGI interiecto modico temporis ſpatio 1485. STEPHANVS Palatinus Valachiæ, cum ſuis Boiaris in Colomija, Oppido Ruſſiæ Iuramentum fidelitatis præſtitêre. vt non pudeat ſi minora Fæuda Oſuecimenſis & Zatoriæ Ducum, cæteraque ſilentio ad modeſtiæ famam tranſmittantur. Nam Polonos Gentem originis ſinceræ, libertati potiùs, quam proferendis limitibus Imperij ſtuduiſſe: ad hæc innata omnibus liberis Populis in bella tarditate, & aduerſus quæcunque pericula nimia circumſpectione, ob p ona in ſuſpicionem, ac pro libertate præcipitia ad formidinem ingenia OFFENSIVA ſemper fædera vitauiſſe. Idipſum ſpretæ ſocietatis exemplo cum ſummis rerum humanarum capiti-

pitibus manifeſtum eſſe demonſtratur. Cum enim ad Comitia Regni Generalia 1596. Caietanus Cardinalis Pontificius, & Imperatoris RVDOLPHI, Epiſcopus Vratislauienſis, Legati pro facienda ſocietate, contra Turcam miſsi fuiſſent. ſummo conatu Poloni opponebant: vinculum ſocietatis cum PAPA & Imperatore firmum haberi non poſſe; cum morte eorum facilè rumperetur: quo caſu moles vniuerſi belli, in ſolos Polonos recumberet. Sed ſi Ordines quoque Germaniæ ad eandem ſocietatem accederent, & de manutenendis ſocietatis conſilijs Polonis cauerent, firmiori robore conſiſtere poſſe; tali denique ſecuritate certam pacem cum Turca, periculo belli ſocialis Polonos pro bono Reipub: Chriſtianæ commutare non detrectare. Et addidit huic prudentiæ fidem, ſaluberrimum illud Legatorum Hollandorum componendorum Tractatuum inter Regem SIGISMVNDVM Tertium, & GVSTAVVM Sudermannum, de Hæreditate Sueciæ negocium, ab Auſtriacis ſubuerſum, noua ſpe SIGISMVNDO, de recuperando Regno Sueciæ iniecta: quorum intererat vt GVSTAVVS bello Polonico diſtineretur, & à Germanicis rebus auerteretur. Quæ pollicitatio ſocialis in bellum amicitiæ non modo fefellit, verumetiam eam ob cauſam claſsis SIGISMVNDI è portu ſoluens Dantiſcano, poſt inſignem obtentam de Suecis victoriam, tandem deſtituta à Danica &

Sueti-

Suetica claſſe oppreſſa perijt. Sed poſtquam ſubijt tædium REGES nimiæ iam Maieſtati Libertatis, & maligna cura Dominationis, ab amore Legum aliena-uit Principum animos, & à recto Regimine in praua detorſit: ſimul exarſit ingens potentiæ cupido, con-iunctionum cum potentiſsimis Domibus ſtudium, im-menſa etiam acceſsit pecuniæ cupido; vt ſi nullis ar-tibus in deſtinando SVCCESSORE Regum ambi-tus perrumperet libertatem, largitionibus id & ma-gnitudine ſpei fæda opum profuſio, ſumeret perpe-trandum. verum quando flagitioſæ artes magno tri-buentium diſpendio nihil in ſumma proficerent, in-fenſi Principes Reipub: robur & Status Equeſtris po-tentiam faſtidientes: primo fines Imperij negligenter tueri, amiſſas Prouincias per ſummam ſecordiam non vindicare, his immunitates ſine modo concedere, alijs Fœdera remittere, poſtremò cæperunt nulla in poſte-rum cura lacerare Imperium. Quod quomodo in euolutione à SVPREMO IVRE nobiliſsimi in Pruſsia Fæudi euenerit, vt noſcatur: paucis declaran-dum eſt.

Extincta in LVDOVICO Magiſtro, potentia Crucigerorum & reliquis in ordinem redactis, cum iam in commilitium Regni copiarum adſciti, per obſequia Reipub: diſtraherentur, IOANNE de TYFFEN, Magiſtro Pruſsiæ apud Leopolim, in Regni ſubſidijs mortuo, & pari fato, FRIDERICVM SAXONIÆ

Ducem abdicato Magiſterio Pruſsiæ deceſsiſſe. ad extremum res Crucigerorum, ab ALBERTO Magiſtro Marchione BRANDEBVRGICO penitus afflicta eſt. nam is inquies animo, quamuis à SIGISMVNDO Primo, quem abauunculum ferebat ex SOPHIA CASIMIRI IV. Filia genitus, ad Homagium Pruſsiæ, clementiſsimè admiſſus eſſet, MAXIMILIANVM tamen Imperatorem continuò ſollicitando ad fædus cum Moſcho, contra Polonos adduxerat. poſtremò, quod omnium flagitioſiſsimum erat, deſerta Catholica Religione ac cenſura Eccleſiaſtica à Pontifice, & CAROLO V. perculſus: facilè pelli poterat, & meritò debebat; niſi SIGISMVNDVS REX incremento Regni, Religionis bono & iuſtitiæ Legis charitatem ſanguinis anteponendo, ALBERTVM Brandeburgicum, è Linea Anſpachiana in Ducem creaſſet, cui partem Pruſsiæ, quæ modo Ducalis vocatur ſub Fiduciæ Legibus conceſsit. ALBERTVM quoque FRIDERICVM Filium eius, ſummo officio coluit; & vt perpetuitatem beneficij, in cognata Familia firmaret, admiſſo ad Iusiurandum Vaſallagij ALBERTO FRIDERICO, IOACHIMI Marchionis Nuntijs, ex ALTERA LINEA ELECTORALI, nihil ad Fæudum Pruthenicum pertinente, contactum Vexilli permiſit, Iureque Curatellæ (quod motus mente eſſet FRIDERICVS) non prohibuit: quamuis ea pars curæ, potiùs ad REGEM,

GEM, vt Directum & naturalem Dominum pertineret.

Eam iniuriam ex alenatione tantæ ſortis Reip: acri animo ferentes Nuntij Terreſtres, potiſsimum vero Deputati Terrarum Pruſsiæ ſtatim PROTESTATI SVNT, ſæpiuſq; ſecutis temporibus eæ Proteſtationes Regibus inſinuatæ ſunt. & licet in libera Republica VOX INTERCEDENDI TRIBVNITIÆ POTESTATIS manifeſtè Ius illud infringebat: valuit tamen dedecus Principum & amor iacti ad ſecutura mox in Repub: mala fundamenti. Nam extincto ALBERTO FRIDERICO & pari fatorum ſorti dato IOACHIMO Marchione ſub cuius cura æger Dux fuerat, IOANNES SIGISMVNDVS Elector Brandeburgicus TERTIVM FÆVDVM pro ſe & germanis Fratribus IOANNE, GEORGIO in Sleſia Duce Gegendorfenſi, ERNESTO & CHRISTIANO WILHELMO Archiepiſcopo Magdeburgi à SIGISMVNDO Tertio REGE impetrauit, conditionibus adpræſens (ſi ſeruarentur) ſatis honeſtis, vt ex Libello cautionis eiuſdem Ducis Pruſsiæ patet: *ſubſidij nomine, præter illa quæ ex priſtinis Pactis Ducatus huius nomine debentur, quemadmodum ijſdem conditionibus Anni 1605ti. conuenit: Nos ſucceſſoreſq́ noſtri quotannis in ærarium publicum inferre tenebimur triginta millia florenorum annua Polonicalium: quoties vero neceſsitate aliqua poſtulante*

 in Re-

in Regno Tributum Decretum publicè fuerit, totidem alia 30000. eiuſdem valoris ſeu monetæ; ita vt cum Tributum ſcitum fuerit, ſexaginta millia à nobis dependantur. quarum quidem ſummarum nomine quoties numeratæ fuerint Regni Theſaurarius Nos Miniſtrosue Noſtros liberare ſeu quietare tenebuntur. Quemadmodum etiam conditionibus eiuſdem Anni 1605ti. ſtatutum eſt, quoties neceſsitas poſtulauerit, quatuor Naues ad tuendam oram maritimam Pruſsiæ noſtro ſumptu habebimus, &c. Inueſtitura hæc IOANNIS SIGISMVNDI Brandeburgici inſignis Maieſtati REGVM POLONIÆ fuit: cum ſuper theatrum in Area de Maiori obſeruantia Fratrum ad hoc conſtructo, habitu Regali Rege in Throno ſedente flexus genu vtroq; Iuſiurandum fidelitatis præſtitit: tum magno modeſtiæ cultu compoſitis in Reuerentiam precibus, tradi ſibi tabulas Homagi in hæc verba petijt: *vt benignè me tanquam Naturalis & Hæreditarius ac ſupremus Dominus, vti omnium Terrarum Pruſsiæ & Ducatus quoque in Pruſſia Dominus inueſtire dignetur, ſupplex peto.* poſthæc Rex Banderium ei cum Aquila Alba Inſignibus Regni Poloniæ ac Leges Fæudi ſcriptas tradidit. Epiſcopus autem Tulitanenſis Simoneta vti Nuntius Apoſtolicus denuntiauit interpellationem Summi Pontificis de Epiſcopatu Sambienſi & Pomeſaniæ ab illis Ducibus ſuppreſſo, & de Iure quod Crucigeri Sedi Apoſtolicæ in illa Prouintia quæſiuerunt. Verum ante-

quam

quam confirmationem FÆVDI à Repub: prænominatus Dux Pruſsæ obtineret, iuxta morem Patrium & exigentiam fundamentalium Regni Iurium afficientia Statum Reipub: negotia, nunquam ſine conſenſu omnium Ordinum expediendi, non modo in Comitijs 1609ni. certis conditionibus tranſactum fuit, verumetiam ponderoſum hocce negotium in CONVENTIBVS PARTICVLARIBVS ante propoſitum deliberatumq́; dein ampliſsimi Senatus & Nuntiorum Terreſtrium ab vniuerſa Nobilitate ad Comitia commemorata miſſorum, omnium Ordinum authoritate vnanimiq́; conſilio & conſenſu adhibito, publicè per Mareſchalcum eius Ordinis IOANNEM SWOSZEWSKI Notarium Terreſtrem Leopolienſem declaratum, ac Lege quoq́; lata firmatum memorato Illuſtriſsimo Principi Domino IOANNI SIGISMVNDO Fratribuſq́; Illuſtritatis eius germanis, eorumq́; legitimis ſucceſſoribus Maſculis ex lumbis eorum deſcendentibus Ius ſimultaneæ Inueſtituræ ſucceſsioniſq́; in Fæudo Ducatus Pruſsiæ tributum, collatum confirmatumq́. Ita Ius Fæudi, quod cum Domo Anſpachiana extinctum erat, & in Rempub: recidebat, ad Brandeburgico Berlinenſem Electoralem Familiam translatum eſt. nihilominꝰ tamen vigore Decreti Commiſsionis 1612mo. in Ducali Pruſsia celebratæ, Ordinibus Pruſsiæ cautum eſt in cauſa MARCHIONVM FRANCONICORVM ſecuritas à Iure Dominij

in Duca-

in Ducalem Pruſsiam à reliquis Familijs Brandeburgenſibus non vſurpanda, cuius tenor eſt. *Nos non ſolum iuſtis illorum precibus annuentes, verumetiam Iuri Sacræ Regiæ Maieſtatis, & Regni cauentes, imprimis omnia iſta Iuramenta Anno Domini, 1578. & quocunq́ tempore à ſubditis Ducatus præſtita, vt potè quæ inſcia Sacra Regia Maieſtate, & Regno requiſita & facta, quæq́ & à Commiſſarijs Regijs, tum & à Sereniſſimo Rege SIGISMVNDO Auguſto, & Ordinibus Regni omnibusque ſequentibus Inueſtituris caſſata fuerunt, illegitima, nulla & inualida pronunciamus, declaramusque. Tum etiam pro authoritate noſtra Commiſſoriali Nomine Sacræ Regiæ Maieſtatis, & omnium Ordinum Inclyti Poloniæ Regni, omnibus Ordinibus Ducatus Pruſſiæ cauemus & pollicemur S. Regiam Maieſtatem Regniq́ Inclytos Ordines ratione commemorati præſtiti Iuramenti & prætermemorata Lineæ CVLMBAHIANÆ & ONALDINÆ omni tempore apud omnes & ſingulos illos defendere ac tueri velle.* Sic aliquatenus à perpetua ſucceſsione in ditiones opulentæ Prouintiæ Marchionum Brandeburgicorum conſultum eſſe videbatur: ſimul tolerabiles Fæudi conditiones, nec de Iure Reipublicæ, nec de Maieſtate Regum quidquam diminuebant. donec corruptiſsimo ſæculo, VLADISLAO Rege ſtatim à prima Regni ſui die ſpes Dominationis vaſto animo voluente & circa Arcana conſiliorum Aulæ diſtento, lubrico Reipub: Statu Duci Pruſsiæ admodū

Iuueni,

Iuueni, vt Iuſiurandum fidelitatis pro Ducatu Pruſsiæ redderet REGI TANTVM PER NVNTIOS SVOS, indultum eſt. Hoc fomite ambitio adoleuit, & nunquam poſtea à prædicto Duce niſi de abſoluto ſuper Terras Pruſsiæ Principatu quæſitum. nam æmulatus Parentis ſui ingenium & artes, qui prodente Arnheimio Cæſariani Exercitus Duce, vt potecliente ſuo, cuncta Polonorum conſilia, & illo rurſus ad GVSTAVVM SVECORVM REGEM deferente Inſignem ad Trſcianum Polonorum de hoſte victoriam corruperat: nec multo poſt ipſe irruptionem CAROLI Sueciæ REGIS GVSTAVI ADOLPHI Filij in Poloniam dein in Pruſsiam, primo diſsimulatione & oſtentatâ cum SVECIS mediatione aluit bellum, poſt deſperatis iam fere Polonorum rebus occaſionum non ſegnis, apertis armis & fuſo ſub VARSAVIA benefici Populi ſanguine, Magnum rebus Polonis ad perniciem Patriæ momentum fuerat. nec erubuit accepti beneficij memoriam, Cælo ſoloq; Fæudalis munificentiæ magnitudinem exprobrante. Sed labentibus rurſum in deterius Sueticis rebus Alcibiadis aut Grecorum callidiſsimi Lyſandri imitatus ingenium, confecto iam fere bello, non tam ob Regis iram quam metum ex Repub: reconciliationem cum CASIMIRO inijt Pactaq; BIDGOSTENSIA à Rege obtinuit; & quæ vi armorumq; fortunâ perficere non potuit, conſilium in occaſionē adhibens

G geni-

genium ſuum pro fortunâ ſecutus, fructum conſilij feli-
citatem conſecutus eſt. nam ijſdem Pactis *ſpecialis Rati-
onis nomine*, quæ vana eſt, Domus Columbacenſis &
Onaldina in CASV CADVCITATIS eius ad Fæu-
dum admiſſa. Elbinga & Drahimum pro ingentibus
ſummis obligata, Nobilitas Ducalis Pruſsiæ ſublatâ
Appellatione, quaſi Dominio abſoluto & ſeruituti ſub-
iecta. Lemburgum ac Bitouiam validas Præfecturas
nullo conſenſu, ſed neſcitu quidem Ordinum Terrarum
Pruſsiæ obtinuit. Obſequio in Rempub: per quingen-
torum Equitum ſtipendia ad quaſuis belli externi occa-
ſiones Regno Poloniæ ſiſtendorum, liberatus eſt in-
ſcijs Regni Ordinibus. cum tamen id aduerſantibus
Fundamentalibus Regni Legibus & prohibentibus
Conſtitutionibus, omnem Regis ac Senatus Conſulto-
rum facultatem excederet: & manebant egregia Ante-
ceſſorum exempla CASIMIRO REGI ſequenda.
Nam SIGISMVNDVS III. ad moleſtas preces IO-
ANNI SIGISMVNDO in Pruſsiâ Duci in hanc
formam Reſponſum dederat: *De imminuendâ quæ ex
Pactis debetur penſione, non niſi in Comitijs agi poteſt.
quare nec Commiſſarij qui à S. Regiâ Maieſtate dantur,
hâc de re quidquam vel indagandi vel ſtatuendi poteſta-
tem habere poſſunt.* Quid ergo de Pactis Bydgoſcien-
ſibus & traditione per Commiſsarios Nobilitatis Duca-
lis Pruſsiæ in ſeruitutem, ſublatione Appellationis, &
ſummarum conceſsione ſentiendum ſit? vſus prudentiæ

& Iura

& Jura Regnorum monſtrabunt. quod vt conuenientius fieri poſsit, altius rerum ordinem repetemus. Putabant olim nonnulli cum Terræ Pruſsiæ Ducibus in Jus primæ Inueſtituræ à Regibus Poloniæ concederentur, dein LINEA DOMVS FRANCONICÆ decreſcente, à SIGISMVNDO AVGVSTO totaque Republica ideo alijs concedi: ne illa extincta, & præpotenti aliqua inter Germaniæ Principes Familia in eius locum ſurrogata, Imperator & Ordines Sacri Romani Imperij Ius & prætenſionem ſuam in Terras Pruſsiæ denuo reſuſcitarent, totaq́; res ad priſtinam bellorum aleam recideret. verum ea conſiderationũ momenta rerum temporumq́; euentus vana fuiſſe comprobauit. Nam ad Terras Pruſsiæ nulla iuſta Imperatoribus prætenſio, cum Prutheni ſemper Polonorum ditionis & Magiſtri Crucigerorum armis victi in Ius Dominiumq́; Polonorum tranſierint. Specioſior Sedis Apoſtolicæ Prætenſio Iuris habetur: ſed & hanc ad ſimulacra magis Pontificiæ Dominationis quam ad Iura Imperij pertinere. Sed hæc indulgentia Regum Poloniæ & translatio ex Familia in Familiam Fæudalis Pruſsiæ apud Marchiones incremento Fortunæ ſuæ ſemper intentos truncandi IVRIS SVPREMI REIPVB: caſum impoſuit. Nam & hunc excuſari à flagicio non poſſe, qui in turbido, velut ex hoſtico prædam de Repub: egit; Ius, Opes, Arces, vi doloq́; in præmium belli extorſit: & illũ culpari de-

bere. qui ſuperbis Tarquinijs & Orbis iudicio damnatis ad pænam apud poſteros Infamiæ conſueto more, conculcatis Reipub: Legibus ea conceſsit, quæ neque dari neqne accipi ſalua Repub: poterant. Nam adeò Fædam alienationem ditionum Reipub: per Pacta Bydgoſcienſia, ſine conſenſu totius Reipub: factam lubrici Iuris & irritam eſſe manifeſtum eſt: quod & præteritis Fæudorum exemplis & ex Iuribus Regni conſtet, nihil in tam grandi negocio, niſi omnium Ordinum præuio ſcitu & in Generalibus Regni Comitijs intercedente conſenſu concedi poſſe. Neq; tam atrox Reipub: damnum ſegnitia Principis illatum & vana excuſatione in Senatus Conſulta reijciendi, vel pro-tunc Reipub: præſenti ob neceſsitatem vſu amoliri poſſe: cum deſiderium præ fide habentium Miniſtrorum, nullus relinqui valeat bonipublici prætextus, ad conuellenda Reipub: Iura. Vnde prudenter & verè, Poſthumius ille in Senatu protulit: *Sponſione, quæ iniuſſu Populi Romani facta eſt, non teneri Populum Romanum.* Quare Pacta Caudina & Numantina (ſimili aliquando in Romanam Remp: caſu) non fuerunt *Pax, ſed Sponſio.* Nunquam enim antea de pace in Repub: Polona, per certos arbitros actum, ſemper exiſtimationem arbitriumq; eius prærogatiuæ penes Populũ fuiſſe, ne REGES quidem Hæredes Maieſtatem Equeſtris Ordinis imminuiſſe. Confirmationem porrò Pactorum Bydgoſcienſium in Comitijs Anno 1658. iniquum

Ius

Ius Duci in Pruſsiam quæſitum, legitimare nullatenus poſſe: cum ſuper rem ignotam & Tractatum cum ſumma Reipub: iniuria initum, Ordinum CONSENSVS, niſi per circumuentionem Reipub: haberi potuiſſet. Nam indignitas prædictorum Pactorum obtinuit: vt typis in hanc vſque diem non mandata, oculos Ciuium ſolemque lateant, quaſi iudicium Reipub: metuant, aut ne ob ignauiam Principis ſui, ex graui cenſura vicinorum Populorum Reſpub: ruborem ferre & dedecus teneatur, non ſine miraculo, cælo fatoque tantam Reipub: iniuriam reprobante: dum eodem ferè die Annoque, quo, motu Principis Confirmatio Pactorum Bydgoſcienſium ſtetit, Abdicatio CASIMIRI REGIS ſecuta eſt. Quaſi indignus qui Sceptrum & Coronam geſtaret videretur; quam in antiquo Regni ſplendore, & concinna partium harmonia conſeruare dedignaretur. Confirmationem Pactorum ſecuta eſt appretiata præcipitatio, & præcipitata traditio Regiomonti Nobilitatis Ducalis Pruſsiæ in ſeruitutem, ſublata penitus *Appellatione* etiam in grauiſsimis cauſis ad Reges Poloniæ, *vti directos & Immediatos Dominos*, nulla habita ratione, quod RECOGNITIO & Ius Supremi Dominij, potiſsimum Appellationi ſubditorum niteretur. Nec deerant foris & Domi adminiſtrandi egregiè Rempub: exempla: cum & CAROLVS Quintus REX Francorum, licet multa Imperij Iura IOANNI Duci Bituri-

turigum indulſiſſet, EXTREMAM tamen PROVOCATIONEM ſingulari exceptione ſibi reſeruauit. Eâdem prudentiâ excelluiſse SIGISMVNDVM Regem Poloniæ, qui cum ALBERTO Duci poſt plurimas Inſtantias, Appellationem ad ſuum Tribunal condonaſſet, in grauioribus tamen cauſis eam ſibi reſeruauit. Verba Diplomatis manifeſta in teſtimonium veniunt: *Neq; vero leuioribus cauſis adducti precibus Illuſtritatis ſuæ aquieſcendum eſſe ſtatuimus, quibus à nobis ſollicite atq; enixe contendit: vt diuturnæ controuerſiæ de Appellatione ad Noſtrum Tribunal Regium, illi ex Ducatu Pruſſiæ deferenda finem aliquando imponere dignaremur. Qua de re cum vtrinq; diu diſceptatum inter nos eſſet, tandem adducti ſumus, vt Nos pro amore, gratiâ & beneuolentiâ noſtrâ benignè in hoc conſentiremus, ſicut & autoritate præſentis Diplomatis Noſtri pro Nobis, & Sereniſſimis Succeſſoribus Noſtris Poloniæ REGIBVS conſentimus & volumus, ne ab Illuſtritate ſuâ ad Nos Tribunalq; Noſtrum, vllæ per Appellationem cauſæ, toto vitæ Illuſtris Domini in Pruſſiâ Ducis moderni tempore deuoluantur, quam eæ, quæ infraſcriptæ ſunt. Nimirum quando Dux ipſe nullo Iure, ſed manifeſtâ & notoriâ violentiâ aliquem ex Nobilitate vel in honore, vel in bonis & facultatibus ſuis enormiter lædit, nec vllum ei Ius adminiſtrare, nec cauſam eius legitimæ cognitioni iuxta Pacta permittere vult. deinde quando cum priuatis litem exercendo Nobiles contra*

tra

tra legitimum, & vſu receptum Ordinem atq; proceſſum Iudiciarium per præcipitantiam, quæ rectè nouerca iuſtitiæ appellatur notorié grauantur aut iniuriâ afficiuntur. Neque id per naturam Fæudi & vim Iuris Reipublicæ SVPREMI DOMINII ad Ducalem Pruſsiam, quod ex CASV CADVCITATIS Reipub: reſeruatò patet, aliter per enormem licet Bydgoſcienſem Pactionem concedi potuiſſe. Quæ enim hanc vſurpationem ſupremitatis non ſunt inſecuta facinora Reipub: grauia in REGES contumelioſa? Titulus DOMINI in Lemburg & Bytow, nullis Tractatibus, non Legibus Fæudi conceſsus: tantum in præiudicium & vilipendium Reipub: ac Supremi eius Dominij adhibebatur. Boni Patriotæ Roth, ob pauca verba libertatis Regnoque amica, dura & implacabilis incarceratio, quamuis apud ſæuericres etiam Dominos moris fuerit; vt ſolum facta arguerentur, dicta impunè eſſent; hic Ciues, quâ occupandi Ducatus vel grauiorum facinorum argui non poterant, ob lachrymas & quæſtus incuſabantur: reos ſe tantæ calamitatis, tantum pœna experti. Reductio monetæ argenteæ in Ducali Pruſsia, Pactis & Legibus bonæ vicinitatis contraria, cum prius: *de pretio, valore, ac æſtimatione monetæ liberoq; eiuſdem curſu amicabiliter conuenire* neceſſe fuiſſet. Violenta Drahimi ſub tempus Interregni interceptio, quaſi inualiditatem ex orbitate Reipub: per contemptum Duce exprobrante.

nulla

nulla *Requiſitione Summæ apud Rempub: & denuntiatione* facta, vt conuentum erat; enormem Pactorum violationem arguit. Vſurpatus ſub Noua Ciuitate, in Fundo Reipub: per Viſtulam Traiectus. Interceptio Poſtæ & in ſuum Ius vindicatio, an non grauis hæc leſio Regis, & Reipublicæ? cum plurimi Mercatorum Gedanenſium ad Ius & Patrocinium Reipub: pertinentium, ob iniquiſsimam & Iuribus omnium Gentium aduerſam Berlini Poſtæ detentionem, ingentium ſummarum enorme diſpendium pati cogerentur. Sed grauius eadem Iura Gentium, Sanctè olim & integrè etiam à malis Principibus culta, in KALKSZTEIN Nobili Prutheno inaudito exemplo violata ſunt. qui inſimulatus ſiniſtri de Duce ſermonis, & ob alia vana ſi mollius acciperes, potius miſeranda, diu in cuſtodia habitus, dein bonis Fiſco addictis, vt languidam mortem inter diuturnas calamitates exigeret, ſub tempus Comitiorum cum quærelis ad REGEM MICHAELEM acceſſerat. hic ægrè finitis Comitijs graui Ducis honori miniſterio, quia flagicioſo, fæda Reſidentis ſui pro tunc in Aula Brantij fraude raptus & Duci tranſmiſſus, primo ſtricto carceri traditus, dein equuleo toſtus, poſtremò manu carnificis perditus eſt. Nil tale Maiores Noſtri viderant, nihil in exteris Gentibus accidiſſe audiuerant: Principem Fæderatum, ſocium & amicum, aduerſus Dominum & Patronum; ruptis reuerentiæ, & Iuriſiuran-

iurandi *de non lædendo vnquam* REGE *& Regno* vinculis, tantum facinus peregiſſe. Sequentibus deinde Comitijs, cum ob turbida factionum deliria, & atrociſsimas Procerum aduerſus mitem Principem, & ſegniter iniurias ferentem conſpirationes, motus & Ordinum diſsidia, cuncta malefacta impunè cedere videt, Deputatos ſuos, quos iuxta Pacta ad Recognitionem Iuris Fæudalis ratione Lemburg & Bytow pro Comitijs Coronationis mittere debuerat, iuxta expreſſam conditionem Pactorum: *ad ſingulas Coronationes mittere tenebitur & obligatus eſſe debebit*, per iniuriam Reipub: & ſupinum Regis contemptum diſtulit. tandemq; cum 1670.mo ad Comitia Regni Deputatum ſuum Dominum liberum Baronem ab Howerbek, miſiſset, alterumq; illi magis in impedimentum negotiationis, quam pro ſocio & Collega adiunxiſſet: vt Iuramentum ex Pactis debitum ſuper firmitate Pactorum Bydgoſcienſium Nomine Ducis Electoris præſtarent, ſimulq; præſtari Nomine Sacræ Regiæ Maieſtatis requirerent, quas non illi tricas cum Miniſtro Status, omni exceptione maiori Illuſtriſsimo OLSZOVIO Pro-Cancellario Regni egerunt de titulo DIRECTI DOMINI Sereniſsimo REGI exhibendo. cum tamen illi ipſi nihil aliud tum agerent, niſi vt tempus lucrarentur, & quem defendere non poſſent errorem, cuncta miſcendo: ſocietate culpæ euaderent. quippè in omnibus punctis Pactorum conditionibus contra-

ueniendo, etiam ad Recognitionem Fæudalem ſuper Lemburg & Bytow, *per duos ſeu plures Conſiliarios* peragi debitam, ſoli tantum Domino Howerbek, eam Prouintiam demandatam eſſe fatebantur. Poſtremò cum à Sereniſsimo POLONIÆ PRINCIPE ad Iuſiurandum Recognitionis admitti non poſſent, vt potè non oblito conditionis Principe, quas in Capitulatione cum Ordinibus Regni injjerat & Iuramenti Religione firmauerat: *vt controuerſias quaſuis cum Sereniſſimo Electore intercedentes ſua Regia Maieſtas complanari curet*, præcipites Varſauiâ abierunt nouum turbidi conſilij facinus auſi: Proteſtatione ad acta Sochacouienſia contra Regem Dominum & Patronum facta. Id vero quam iniurium in Rempublicam: quam illorum & Principalis exiſtimationi damnoſum, non ſopitis inter Rempub: & Ducem controuerſijs, non expenſis vtrinq; prætenſionibus (an ſatisfactio ſummarum ratione Elbingæ & Drachimi, ſummis quæ SVBSIDII nomine, SCISCENDORVM TRIBVTORVM: certarum rerum iudicarum MVLCTIS, Iure & Pactis REGVM POLONIÆ Maieſtati debitis, ſolutione Quartæ Partis VECTIGALIVM è PORTV Pilauienſi compenſari poſſent: dum ex reſtanti haud dubiè non vno millione exhauſto Reipub: ærario ſubueniri poſſe, ſpes bona eſſet. quarum ſummarum penſiones ſine vlla controuerſia ad diem vſque Pactorum Bydgoſcienſium teneri Pruſsiæ Duces exoluere

uere vi Iuriſiurandi Fiduciarij, extra omnem ambiguitatem poſitum eſt. accedunt Exactiones Varmienſes, nullo Iure vſurpatæ, ſexaginta tormenta ex Arcibus prædicti Epiſcopatus auecta, non expedita aliquoties ad bella Moſcouitica auxilia: facilè prætenſas ſuper Elbinga & Drachimo ſummas antiquare poſſunt) vi cuncta à Regibus in turbido, aut grauibus Reipub: temporibus, per ſummam Iuris publici iniuriam velle extorquere. nam Domini Delegati Ducis in Pruſsia facta Proteſtatione: cum ſuperbiam expleuiſſent, etiam contumeliam adiecerunt. Simile quondam vt SIGISMVNDI I. Poloniæ Principis, ſic LOTHRARII Franciæ REGIS fuit erratum in conceſsione LOTHARINGIÆ in Fæudum externo Principi, qui deindè, vt ſunt talium Principum ingenia, potentiæ anxia, multa diuerſis & ob ſeditiones graueſq; tumultus Regibus iniquis temporibus, contra Dominos auſi, fruſtra nec in longum placata (adiectione ad Fæudum Ducatus Barrenſis à CAROLO IX. dein HENRICO III. Gallorum REGIBVS) Ducum illorū arrogantia. donec LVDOVICVS XIII. Regni Iura & ſuam vltus eſt armis Maieſtatem. LVDOVICVS autem XIV. recepto Ducatu & pulſo Principe omnem ademit nocendi facultatem. expedito ſatis conſilio: quod Fiduciariorum Principum ingenia nunquam quieta, nullis beneficijs obligari poſsint; dum ſemper nimiæ potentiæ intenta incremento, inter gran-

 diora

diora damna & iniuriæ Nomina reponunt; ſi à Magnanimis & Bellicoſis Dominis Legibus Fæudi viuere teneantur. At Reſpub: Polona ſua damna & dedecus dum ſolitâ facilitate ſanare putat, parum ſolerti conſilio, venturam mox grauiorum periculorum accerſit molem. Neque vllum expeditius REMEDIVM, contra potentiam, quæ Legibus frenari nequit, ſed ad occaſiones malorum Reipub: intenta, promptius ſub ſpecie amicitiæ è vicino carpit vires; quam ſi illud expedito ad fortia conſilia animo firmum retineatur: PACE SVSPECTA TVTIVS BELLVM.

Eadem potentiæ cupido, idemq; DVCIS CVRLANDIÆ contra Rempub: animus, machinamentis & arte abſolutam ſibi firmandi Dominationem, quam in minori potentia vi vel arte perficiendi, nondum Reipub: Status permittunt Rationes. Nam Epiſcopatus Curonienſis, qui nunc Diſtrictus PILTENSIS Nomen obtinuit, grauis Nobilitatis OPPRESSIO, APPELLATIONVM poſt Curiam Regis obiecta Nobilitati à Duce impedimenta, quid aliud ſunt, niſi meditamenta & illiciti auſus affectati contra Iura Regni Iurataſq; Leges Fæudi in liberos Populares Dominij? vt vero melius eæ artes ac Ducum Fæudatoriorum propenſio in Rempub: noſcantur, & quam malè Dominationis cupidinibus flagrans cum obſequio conueniat animus, quamq; periculoſa ſit in aduerſis Reipub: ſimulata illorum fidelitas, certiſsimum quan-

doq;

doque ad interitum Reipub: additura ſuffragium: non alienum puto memorare Originem Ducum Curlandiæ, quam variâ ſorte, conditione, moribus deniq; egerint. Mutationem Religionis certiſsima mala: ſeditiones Populorum, excidia Gentium, & in vniuerſum atrocem Imperiorum Status conuerſionem ſequi, pluſquam notum eſt. Hæc cauſa Ordini Crucigerorum in Pruſſia, hæc Magiſtris in Liuonia infauſtum Dominationis exitum accelerauit. Orta enim de Religione inter Magiſtrum Liuoniæ & VILHELMVM Archiepiſcopum Rigenſem de Domo Brandeburgica diſſenſione, ad arma ventum: captuſq; Archiepiſcopus, in Arce Kokenhuſen à Magiſtro Ordinis detinebatur. monitus de hac iniuria à SIGISMVNDO AVGVSTO Poloniæ REGE, contemptim REGIS habuit requiſitionem. ergo Princeps vindicaturus Maieſtatem ſuam & Nepotis ſui contumeliam centum millibus inſtructo Exercitu Liuoniam intrauit: ſtatimq; armis, Arcibus & tota Prouintia Magiſtrum deſertorem Religionis exuit. Regreſſo in Regnum AVGVSTO & ſupplice Magiſtro in clientellam recepto, Dux Moſcouiæ ad occaſiones intentus, & ob ſpretum patrocinium ſuum Liuonibus infenſus, Epiſcopatum Terpatenſem Triginta Millium Exercitu inuaſit, Vrbemq; Torpatum cæpit. Liuones cum auxilium CÆSARIS inuocaſſent, dein vt tardum ſpreuiſſent, rurſus ad SIGISMVNDVM confugerunt: qui illorum ſuſcipi-

ens patrocinium, auxilia præbuit, & hac occaſione, cum Moſcorum arma contra obduratos Prouintialium ad defenſionem animos & auxilia à Rege non ſegniter ſubmiſſa parum in Liuonia proficerent; Verſæ continuò in Lithuanos Moſcorum Ducis vires: ſimul eodem tempore Arx munitiſsima Połocko amiſsa. At AVGVSTVS pulſo è tota Liuonia hoſte, quo Prouincialium concordiæ proſpiceret, Theutonici Ordinis authoritate in Prouintia ſublata, GOTHARDVM KIETLERVM ex Nobili Familia in VESTPHALIA natum ex Magiſtro Ordinis Ducem CVRLANDIÆ fecit, receptoq; ab ipſo tum & ab Archiepiſcopo Rigenſi eiuſq; Adiutore Duce Mekelburgenſi Iureiurando FIDELITATIS in SOCIETATEM Regni Poloniæ & Magni Ducatus Lithuaniæ admiſit, Semigalliæ quoq; & Curlandiæ Prouintias ſimili ratione, quas è Crucigerorum iugo libertatis in tutelam Polonæ Reipub: ſuſceperat, illaſq; in adminiſtrationem ſtirpi eiuſdem GOTHARDI KETLERI, eo quod is SVMMVM IVS Magiſtri in Liuonia ceſſerat Reipub: Polonæ, FIDVCIARIO TITVLO commiſerat. rexeruntq; paucas per ætates per ſummam modeſtiam Prouinciales, dein reuocato ſibi priſtinæ potentiæ ſtudio, primo flagranti conatu ad proferendos Prouintiæ limites accendi, dein Populares libertatis ſuæ memores, duro imperio ad patientiam ſeruitutis auſi ſunt exercere. Nam Primus Dux Curlandiæ

diæ GOTHARDVS KETLERVS pro certa pecuniæ ſumma à IOANNE MüNCHAVSEN Epiſcopatum Curonienſem (qui poſtea ſublato Crucigerorum Ordine Diſtrictus Piltenſis vocatus eſt) Regi Daniæ FRIDERICO venditum, & deinde à Fratre Regis Hollaciæ Duce Nomine MAGNO, vigore ceſsionis loco portionis Hæreditariæ Paternæ Ducatus Holſatiæ deoccupatum, reunire Curlandiæ volens, Duci Magno Arcem Sonneburgam Curiaſq; in Inſula Oſolienſi LEAL & MADZEL in vim permutationis offerrebat, idque & SIGISMVNDVS AVGVSTVS REX circa IVS PRIMÆ INVESTITVRÆ Ducis, gratam ſibi fore eam promiſit Permutationem. Stetitq; inter Ducem & Magnum ea permutatio, ſed ob flagrans bellum Moſcouiticum ab adeunda Diſtrictus illius poſſeſsione Duci Curlandiæ impunè fuit. quo tamen Magnus Ducis Curlandiæ FRIDERICI animum deliniret, pro vero cum ac legitimo Succeſsore Diſtrictus Piltenſis adoptauit & conſtituit; totuſq; Ordo Nobilitaris ſub Dio ac Templum Seldinenſe congregatus, in præſentia Conſiliariorum Ducis Curlandiæ ſanctè promiſit: ſe poſt Fata Ducis Holſatiæ nulli alij niſi Ducibus Curlandiæ pariturum & Dominium eorum agniturum; ſaluo tamen SVPERIORITATIS IVRE & Directi Dominij Sereniſsimorum POLONIÆ REGVM.

Exſtincto Duce Magno, rurſus Rex Daniæ, Ius ſibi in Diſtri-

in Diſtrictum vindicabat, ſed armis STEPHANI Regis deterritus, æquis conditionibus GEORGIO FRIDERICO, Marchioni Brandeburgenſi, pro ſumma nimirum triginta millium Imperiarum venditum in realem poſſeſsionem tradidit. Tandem poſt multas ſupplicationes FRIDERICI Ducis Curlandiæ, ſub tempus Comitiorum ad REGEM & Rempub:, permiſſa redimendi facultas, Deputatique Commiſſarij Regij, Anno 1597. Duci Curlandiæ FRIDERICO, Territorium Piltenſe cum omnibus attinentijs adiudicarunt. Prouocatum ab hoc Decreto ad REGEM nomine Marchionis, Appellatione verò in Iudicium Regium deducta, negocium compoſitum: ſed Iure Ducis Curlandiæ ſaluo, Marchioni eiuſque Coniugi Diſtrictus Aduitalitio Iure conceſſus eſt. Nihilominus Duces Curlandiæ in omnibus Comitijs diligenter vrſerunt, quo vigore Pactorum & Inueſtiturarum Ducalium, Diſtrictus Piltenſis Ducatui Curlandiæ adiungeretur. Sed obſtante Iure Aduitalitio Viduæ Anſzpachianæ, redimendi quidem facultas memorati Diſtrictus per Conſtitutionem 1609. & Anni 1611. facta, ſed ad Fæudum adiungendi & Ducatui Curlandiæ incorporandi poteſtas non permiſſa.

Nam id cum ſæpius Duces Curlandiæ apud Reges Poloniæ petijſſent, poſt tot moleſtas Inſtantias, tandem iuxta conſuetudinem Patriarum Legum, & Publica Iura Regni ad Rempublicam remiſsi ſunt; prout

prout RESPONSO VLADISLAI Quarti declaratur: *de negocio adiungendi Diſtrictus Piltenſis Curlandiæ Ducatui: cum res ſit, de qua priuata auctoritate Regia Maieſtas ſtatuere non poſſit, futuris in Comitijs tractandum relinquit.* Anno deinde 1644. Dux Curlandiæ cum Meidelium Gubernatorem Piltenſem, ad Regis Iudicium citaſſet, volens deducere: quod Diſtrictus Piltenſis ratione Inueſtiturarum, & Iure Fæudi ad Ducatum ſuum pertineret, in probatione defecit, vnaque in puncto Fæudi & Exemptionis Actor incompetens, ex ſerijs partium controuerſijs per Decretum pronuntiatus. Verum & ante hac Conſtitutione 1611. non modo Iuriſdictio Diſtrictus Piltenſis Nobilitatis per proprios Magiſtratus à Iuriſdictione Ducis Curlandiæ diſtincta eſt, ſed etiam Articulus eidem Legi Publicæ de Reemptione Territorij Piltenſis inſertus, ſuffragari Duci Curlandiæ non poteſt. cum eodem Anno, quo priuatus Fæudo Dux fuerat, eodem quoque tempore Ius redimendi Territorij ſimul amiſiſſet. Priuatus beneficio Fæudi, & toto Ducatu Regio exutus Decreto VILHELMVS Dux Curlandiæ ob necem Magni Noldæ perempti à ſuis ſtipatoribus, quod exilium octodecim annis tolerauit; ad VLADISLAI Quarti vſque tempora: à quo denuò Ducatui Curlandiæ Regis & Reipub: mandata Auo meo obeunte, reſtitutus eſt. Sed vt ad Reemptionem Ducis Curlandiæ Diſtrictus Piltenſis, ſiue ob ambitum per-

ditas fruſtra notabiles ſummas, & ex eo inæſtimabile famæ ac exiſtimationis detrimentum redeamus, placet recenſere: quomodo Dux Curlandiæ à IOANNE SIGISMVNDO Brandeburgico Vniuerſali Hærede Marchionis GEORGII FRIDERICI, numerata ſumma triginta millium talerorum, & tradita ſibi reali poſſeſsione, denuò ob non ſolutam annuatim mille florenorum ſummam Viduæ Anſzpachianæ, rurſus ab ipſa vigore Commiſsionis 1617. celebratæ occupato Territorio, ac HERMANNO MAIDELIO mediante contractu Poſeſsione Diſtrictus tradita, pulſus ſit; & tandem extincta Vidua Anſzpachiana iterum eundem Diſtrictum mediante VLADISLAI REGIS conſenſu Triginta Millibus Imperialium reluere Maidelio, neceſſe habuit.

Nondum hic finis licitationum Ducum Curlandiæ pro Diſtrictu Piltenſi. Hoſtilitate enim à SVECIA in POLONIAM irruente & graſſantibus vbique armis deoccupatum à Suecis prædictum Diſtrictum Dux Curlandiæ inglorio opum diſpendio à CAROLO GVSTAVO Rege Sueciæ centum quinquaginta Millibus florenorum liberauit à direptione. Hunc prætextum Iuris in Diſtrictum Piltenſem non erubeſcit Author inter deductionem Iuris Ducum Curlandiæ in Diſtrictum Piltenſem, inter legitimè quæſita Iura referre: *quod Dux Curlandiæ, appræhenſa legitima Poſeſſione, tota Nobilitas ſpontè atq; liberè ſe Iuriſdi-*

riſdictioni illius ſubmiſit eandemq́ agnouit. Cum tamen triennio poſt rupta Neutralitate (quaſi vindicante Cælo peſsimi exempli Ducis in Remp: facinus: quod euentum potiùs armorum ſpectauerit, quam iuſtam Reipub: cauſam ſecutus ſit) à Dominis ſuis & amicis non modo Ducatu & Diſtrictu Piltenſi, ſed libertate & ipsâ ferè vita exutus fuit. Acceſsit in partem iacturæ honoris, grauius vitæ diſpendio detrimentum, flagicioſa cum hoſte Ducis de Patrimonio Reipub: negociatio. nam cum nullum legitimum ſolidumque Ius à Primæ Inueſtituræ tempore, vſque ad CAROLO Sueticum in Poloniam bellum à Ducibus demonſtrari poſsit, ex condicto cum hoſte Ius ſibi in partem ditionis Reipub: arrogare, iniurioſum eſſe & vbiq́ue Terrarum damnoſum, integræ non duxerint famæ. Ceſsionem porrò Regis Sueciæ allegare, quæ amentia eſt? cum res alterius Domini ab vſurpatore alienari in præiudicium Directi Domini nullatenus poſsit: neq; Fæudatario Duci ac fidelitatis Iuramento Reipub: obligato eò rerum temporisq́ue articulo, Tractatum inire ſuper eò cum hoſte negocio, ſatis patet, licitum non fuiſſe. Memini eò tempore quærelas in Comitijs 1670. ſub Rege MICHAELE Nobilitatis Diſtrictus Piltenſis, & ambiguos de Duce ſermones, aſſerentium: ſummam, quam Sueco Dux largitus eſſet, per Contributiones è Diſtrictu Piltenſi ſtatim recepiſſe. proinde non Ducis ſed è Nobilitatis cenſu coactâ

pecuniâ à Suecorum Imperio liberatos an decebat: nos libertati noſtræ aut Reipub: Dominio non reſtitui? ſed ſibi Ducem Hæreditatem Reipub: vindicare contra Iura publica non erubiſſe, & tanti facinoris dedecus, & accepti beneficij memoriam. Honeſtius id qua in publicum, ſalubrius qua priuatim fuiſſe; ſi notabilem ſummam Dux in defenſionem deſtitutorum à præſidijs Fortaliciorum ea tempeſtate impendiſſet. non perijſſent velut vna hora opes non modo noſtræ, ſed & plurimorum celebrium Virorum, è bona vicinia Magni Ducatus Lithuaniæ ad Fortalicia Ducis in ſpem ſecuritatis, ex neutralitate cum Suecis inita cõuectarum: quas paulò poſt ſiue ob metum, ſeu neceſſitate victricium armorum, ſingulari mandato ſuo hoſti proſtituit prodiditque. Illud verò quod de Pactis Oliuenſibus allegatur inſipidum prorſus eſt & magis ad impedimentum quam ad probationem cauſæ videtur pertinere: *Vtut verò Sueci triennio poſt rupta neutralitate atq; capto Duce, integram Curlandiam & incorporatum Diſtrictum* (ſcilicet à Sueco) *Piltenſem*, *poſt quietam poſſeſſionem* (ab hoſte non ita pridem traditam duci) *occuparent*, non tamen Sacra Regia Maieſtas, & Inclyta Reſp: Polona, hoc Iuribus Ducis in Diſtrictum Piltenſem acquiſitis obſtare voluerunt, ſed durantibus adhuc tractatibus Oliuenſibus, die trigeſima Aprilis, Anno 1660. Reſcripto ſuo tranſactionem & Iura Ducis acquiſita confirmauit, & poſtea inſtrumen-

ſtrumento pacis Oliuenſis, §. quinto & octauo. Diſtrictum Piltenſem à Prouincijs, quarum vtile & directum Dominium ad Regnum Poloniæ, & Magnũ Ducatum Lithuaniæ ſpectat, ſepararunt & Ducatui Curlandiæ & Semigalliæ adiunxerunt. quoniam omnes allegationes & Inſcriptiones per Ducem Curlandiæ obtentæ, vigore eorundem Pactorum Oliuenſium Articulo decimo, totaliter caſſantur & annihilantur. nam tantum poteſtatis non modo Pactis Oliuenſibus, verum etiam nec vllis Commiſsionibus à Repub: conceſſum fuiſſe, multò minus Reſcriptis Principum alienandi Prouincias, quæ IVRIS PVBLICI eſſent, & ſine CONSENSV TOTIVS REIPVB: fundamentales Regni id fieri vetent prohibeantque Leges. Nec alio fine Conſtitutio 1611. & 1644. & poſt redditum Trubecenſe Territorium Moſchorum Duci Lege 1646. cautum eſt: nè in poſterum Diſtrictuum alienatio fieret, ſine SCITV & CONSENSV OMNIVM REIPVB: ORDINVM, ad extremum id repugnare Conditioni Pactorum Conuentorum tot Regum Poloniæ, de recuperandis non alienandis Prouincijs. Id nuper Regi MICHAELI, inter malæ Adminiſtrationis Regni documenta, à ſummis Proceribus Reipub: obiectum, ad prouocandum Populi odium, ſi modeſtius artes ſuas inuidia exercuiſſet, ſufficiebat: quod procurante Roth è Ciue Kienigsbergenſi Aulico ſuo, ſine ſcitu Ordinum, imo nulla notitia Sigilli

gilli Cuſtodum RESCRIPTVM extradi Rex Duci Curlandiæ mandaſſet ſupra Diſtrictum Piltenſem, inter Curlandiam & Samogiciam, ad triginta milliaria Polonica littoris Maris Balthici in ſe continentem: appropriando illud in Fæudum & ratificando prætenſum, Ius Ducis in tam inſignem portionem ditionum Reipub: ad ſolum Regnum Poloniæ ex antiquo pertinentem; non expectata deciſione Reipub: quam eniꝛis precibus Nobilitas Piltenſis, proprijs viribus eò vſque Duci Curlandiæ reſiſtendo per tot Comitia inſtantiſsimè flagitando, magnifica inſuper promiſsâ petitis adijciebat: ad quaſuis externorum bellorum neceſsitates duo vexilla Equitum Germanorum Legionemque pedeſtris militiæ Reipub: offerendo. Reclamabant huic præiudicio Reipub: Cuſtodes Legum, ſed magis è diuerſo ad deteriora accendebat peſsimum in Repub: exemplum, confirmatio ſcilicet Pactorum Bydgoſcienſium, cum Duce Pruſsiæ (quæ poſt hæc inſecuta eſt) non inito cum Deputatis Ducis Pruſsiæ calculo, non expenſis vtrinque prætenſionibus, grauiori malo ob fatalem ſecordiam, circa bonum publicum & temeritatem Regentium Rempub: inuoluit. Verùm per tot ambages, non tam de poſſeſsione Diſtrictus Piltenſis Ducibus Curlandiæ quæſitum, quam vt ſublatis APPELLATIONIBVS poſt Curiam Principum Poloniæ Recognitionem Supremi Dominij Regibus eriperent; nam illa nomina Permutationis, Re-

emptio-

emptionis, ab hoſte Sueco Comparatio Iuris, quid ſunt aliud? niſi quæſitus color Hæreditati ad explendum guſtum in liberos Ciues abſoluti Dominij. Nam ipſa Allegatio inter cætera, quod Diſtrictus Piltenſis, inter Curlandiæ Limites contineatur, & hoc ipſo quaſi argumento eum ad Ducis ditionem referri, eò magis ipſam aggrauat probationem. quandoquidem non alia bona, ſed ea ſolum, quæ à Magiſtris Ordinis Theutonici poſſeſsâ fuêre per Primam Inueſtituram Ducibus Curlandiæ in Fæudum, à SIGISMVNDO AVGVSTO Rege Poloniarum conceſſa eſſe. Epiſcopatum verò Curonienſem nullatenus ad tabulas Fæudi referri poſſe, cum diuiſus ſemper & Iure & limitibus à Ducatu Curlandiæ fuerit. quod verò nunc cum terminis Curlandiæ commiſtus ſit, cauſam in aperto eſſe: vicinam Limitibus Curlandiæ partem Diſtrictus Piltenſis, quamuis nullo Iure ſibi competentem à Duce ditionibus ſuis adiunctam, quâ reddita & antiquis reſtitutus Limitibus Diſtrictus Piltenſis, extra terminos, vt olim, Curlandiæ conſtituetur. Vt verò magis pateat ſimulata hæc ſpecies, quæſiti Ducibus ad Diſtrictum Piltenſem Iuris, ipſum Inueſtituræ authographum conſulendum eſt, in quo per expreſſum videri adiectum: *ſed quoniam permutatio hæc effectum, non eſt ſortita.* Ad extremum haud dubiè conuincit Ducem animi ad iniuriam Reipub: parati, nimia affectatio abſolutæ poteſtatis; quam Duces in liberam Nobilitatem ſublato

Appel-

Appellationum ad Reges beneficio, moliuntur. cum minimè lateat Duces per Actum INCORPORATIONIS Anno 1583. Ducatus Piltenſis ad Reipub: corpus, Incolas eius Nobilitaris Status ad omnia Regni munia admiſſos eſſe, clariſsimis verbis conſulentibus libertati popularium Poloniæ REGIBVS, dum in Priuilegio Incorporationis dicitur: *communi cum reliquis Regni Incolis ſorte cenſebuntur.* Iuramentum quoque 1590. FIDELITATIS, non Duci, ſed Reipub: Regnoque præſtitum. Iam verò actu Commiſsionis 1617. ſufficienter deſcripta forma Iudiciorum Diſtrictus Piltenſis, certus numerus Iudicum, Regis & Ordinum Regni nomine aſsignatus: liberum exercitium Romano Orthodoxæ Religionis firmatum, Appellationum modus à Magiſtratu Piltenſi, non ad Duces Curlandiæ, ſed poſt Curiam REGVM Poloniæ conſtitutus. Commiſsio enim per Conſtitutiones 1661. & 1667. in præiudicium immunitatum Nobilitatis trahi non poteſt; quia vt Lex temporaria euanuit, ad certas tantum differentias, inter Ducem & nonnullos Incolas Diſtrictus Piltenſis ſopiendas aſsignata, quæ ſi nondum compoſitæ ſunt, manet vtrique Parti regreſſus ad Reipub: auctoritatem. Neq; ſub interpretationem prædictarum Legum Conſtitutio Iudiciorum aut Nobilitatis Piltenſis prærogatiuæ trahi poſsunt; quandoquidem iam antea, nulla poſt hæc inſecuta in iuribus publica mutatione, inſuper Con-

ſtitu-

ſtitutione 1611mi. & Decreto 1644ti. contra Ducem lato ſatis Iudicijs Diſtrictus Piltenſis à Repub: ſit prouiſum, conceſsa Nobilitati à Ducis Curlandiæ Foro diſtincta Iuriſdictione. Proinde cum nullo legitimo fundamento & ſolido Iure nitatur prætenſio Ducum Curlandiæ ad vſurpandam in Diſtrictum Regis & Regni Iuriſdictionem, quam non priuatis Regum Reſcriptis (vt pote illicitis medijs ſphæram poteſtatis excedentibus, quando auctoritas totius Reipub: ſaluo libertatis Statu, non infringi à Regibus in Polonia ſed nec immutari poſsit, cum auctoritatem cum ipſis partiatur) non vi Legum publicarum, quas intercedente conſenſu Omnium Ordinum quærere par fuiſſet, multumq; talibus Ducum tentamentis de Iuribus Imperij Sarmatici non ſine grandi ignominia Reipub: detrahatur, conſultum eſſet: vt Ordines Regni eiuſmódi differentias per Commiſsarios opibus & auctoritate inſignes, ac quod vnicum hic ſpectari deberet fidei integritate & amore in Patriam claros: dein LEGE PVBLICA terminarent.

Sed potiſsimas pænes Principes Polonos diſsoluti Imperij cauſas eſſe; qui multa circa FÆVDA contra Patrium morem Legeſq; Regni immutando, ſuâ indulgentiâ periculoſum grauemq; Reipub: in Ducibus Fæderatis ambitum excitarunt. Sic VLADISLAVS vaſtæ cogitationis Princeps; ſiue vt votis ſuis plures aduerſus libertatem conciliaret Socios, pararet adiu-

K menta:

menta: ſeu vt coercito intra anguſtiores terminos Regno, facilius imperaret, Ducibus Fæderatis viam velut monſtrauit: facilitate Regum & propriâ illorum induſtriâ ad enitendum in abſoluti Dominij faſtigium. nam Anno ſalutis 1639no. Vilnæ agens: ſolenni ritu tradiderat ſucceſsionem Fiduciariam VILHELMI KETLERI Curlandiæ olim Ducis Filio. Perſonabant proxima Comitia ampliſsimis ea de re Ordinum quærelis: quod non in Comitijs Regni, nec præuio Ordinum Decreto illa Fiducia fuerit tradita. ſed apud Principem Magnanimum & ad abſolutam potentiam proniorem, guſtu Dominationis, penetrantes licet animum Principis acerbitates, tamen leniebantur.

IVS VECTIGALIVM.

INcurioſa boni Ordinis circa PORTVS Polona Reſpublica, familiari vitio Rerump. vrgetur: difficulter ad ſumma negotia etiam pro ſalute ſua deſcendendo, maximè vbi prægrandi opus eſt ſumptuum magnitudine. Nam dum in Agrarijs Contributionibꝰ omnem vim publicorum ſumptuum reponit: ſæpe opes ſuas exhaurit, & validiſsimi Exercitus robur diſsipat, ad occaſiones rerum milite inualido, ſubtracto bellorum neruo, deficiente ſtipendio. VECTIGALIA porro ſi rectè cuſtodiantur, rem ſaluberrimam eſſe magno futuro Imperio: cum potiſsima expeditiſsimarum

opum

opum pars & ad ſubitos belli caſus promptiſsima ex vectigalibus conſtet. Ita in Venetiarum Ciuitate ad vſus belli colliguntur ex vectigalibus 700. Millia aureorum. eadem ſumma annui reditus percipitur ex Siras Vrbe in Perſia ſupra Bindimirum Fluuium iacente. Notabilis reditus Moſcorum Ducis ærarium auget ex Aſtrachan Vrbis portu ad Mare Caſpium, quo Perſiæ & Armeniæ merces inuehuntur. Genuenſis Reſpublica, Magnus Dux Hetruriæ non alijs opibus æſtimationem ſibi & ſecuritatem apud vniuerſos Italiæ Status peperêre. Celebris quoq; olim Crucigerorum in Pruſſia Ordo, non alio opum ſubſidio, vaſtam Polonorum Regum potentiam & diuturna bella ſuſtinuit, magniſq; negocijs & ſumptibus ſuffecit, quam TELONEO FVNTZOL è Gedanenſi Portu ſingulis annis ad Sexcenta nummum Millia percepto. at modernis temporibus ſupra prædictum Teloneum Funtzol, quod ſub alio Nomine CVLAGÆ exigitur, Prouentus ex ACCISIS à TRANSMARINIS LIQVORIBVS, qui ex natura ſua PORTORII redituum pars eſt, cum cæteris Datijs priorem ſuperent ſummam: indeq; non modo ingenti damno, ſed etiam exiſtimationis apud Exteros diſpendio Regnum afficiatur: quod à modicis Ciuitatibus ſiue inſcitia, ſeu ob ſecordiam rerum omnium ſuarum penitus ignara Repub: Dominium Maris Baltici & Nobiliſsima pars Prouentuum detineatur. Proinde de Maioribus Ciuitatibus

 in Pruſ-

in Pruſsia acturi quæ Portus commoditate gaudent, quarum præcipuæ ſunt Gedanum & Elbinga. De Nobiliſsimo TELONEO, FVNTZOL, incremento Potentiæ, quam ignorantiâ Reipublicæ, conniuentiâ Regum, maleuolentiâ & auaritiâ Miniſtrorum Regni in immenſum protulêre, tum de grauiſsimis in Rempub: Præiudicijs, & enormiter læſis Iuribus Maieſtatis ac Reipublicæ. imprimis tamen de modicis earum initijs & origine dicendum eſt.

GEDANVM.

ANtiquiſsima in Terris Pruſsiæ Ciuitas, à Popularibus, ob paucos ad littus Maris Baltici Piſcatores modica tuguriola inhabitantes, ſed ob fertile piſcium littus ex opulentâ captura laſciuientes, compotationibus & continuis choreis deditos theutonica nomenclaturâ TANCK appellatum, præſaga iam tum Populi voce; quaſi ob nimiam affluentiam opum ſemper luxuriare deberent, parum anxij de Poteſtatis vocabulis, quæcunq; illis Fortuna ſiue Ducum ſiue Regum Nominibus aliquando imponeret. Neſcio tamen cur tam connexum nimiæ potentiæ libidini affectum habuerint? quod vnde vtilitas oſtendebatur, illuc ſemper fidem & obſequium in Principes transferebant. eaque cauſa à Duce Pomeraniæ Mſzczugio Swantopeſci Filio natu maiore opera BOLESLAI Principis PO-

pis POLONIÆ, adhærentem Gedanenſem Ciuitatem per factionem CONRADO Marchioni Brandeburgenſi vi receptam, & inquoſdam Ciues animaduerſum, ALBERTVM ſcilicet & IACOBVM, quos cum cognatis capitis damnatos Villaſq; eorum Skrobotow & Witomino Epiſcopo ALBERTO & Eccleſiæ Vladislauienſi Anno Dñi. 1271mo. donatas eſſe. Anno autem 1304. iterum Gedanenſes PETRO Szwanca ſeditionis Auctore ad Marchiones Brandeburgenſes defecerunt. ſed Boguſzæ Iudicis Pomeraniæ Capitanei Gedanenſis induſtriâ, fide Præſidiariorum Arcis, Magiſtri quoq; Pruſsiæ de Płocko viribus, & VLADISŁAI ŁOKIETEK Principis POLONIÆ vi expugnati & plures illorum capitis damnati. Ob impia etiam contra Orthodoxam Religionem molimina punitos eſſe ſcribit PIASECIVS, grauis rerum Polonarum Auctor. SIGISMVNDVS enim Primus, *vbi periclitari Religionem Gedani vidit, Ciuitatem vna cum ALBERTO Brandeburgico Duce & GEORGIO Pomeraniæ Sororinis ſuis diuertens, eorum Primarios contra Religionem Catholicam tumultuantes compeſcuit, authore præcipuo tumultus vno ex Magiſtratu IOANNE Szulcz qui Primus Cathedram Templi Primarij Gedanenſis aſcendens, Hæreſim prædicauit Concionatoreſq; hæreticos eo introduxit, in medio poſtea Fori Gedanenſis, vna cum tredecim alijs tumultus illius anteſignanis capite per lictorem truncari*

 iuſſit.

iuſſit. At STEPHANVS Poloniarum Rex iam adultos ideoq; ad ambitum ferociores, cum Archiepiſcopo VCHANSKI alijſque proceribus Regni MAXIMILIANI II. Archiducis Auſtriæ partes ſequentes, diuq; ob eandem factionem contumaces Comitijs Regni Torunij celebratis. 1576to. Anno proſcripſit. dein 1577mo. Anno, die 17ma. Aprilis bipartita eorum Caſtra ſub Villa Lubiſzow expugnauit, eodemq; impetu ad obſidionem redactis, vix ijſdem ad inſtantiam Ducis Saxoniæ reconciliatus eſt. In SIGISMVNDVM quoq; IIIum. atrox facinus à Gedanenſibus commiſſum eſt. Regnum is ſuum Anno 1595. Sueciæ auitum repetiturus Gedani ſubſtiterat, ac Menſem moratus, plures controuerſias Ciuitatum Boruſſicarum compoſuit: Torunij & Elbingæ ſingula Templa pro Catholicorum vtſu tradi fecit, quod cum & Gedani Rozrazeuius Epiſcopus Vladislauienſis vrgeret, & Beatiſsimæ MARIÆ VIRGINIS Templum magnum pro Catholicis vindicaret, Magiſtratus Gedanenſis pertinacius reſtitit. neque Rex aliquid certi in eo negotio decernere voluit, dehortantibus maximè Suecis: ne Populi Suetici eo exemplo reformandæ Religionis terrerentur. ſed Princeps ob neglectum Religionis cultum, bono ſucceſſu indignus fuit: quod manifeſto prodigio notatum eſt. Nam antequam Gedano abiret, grauis tumultus leui de cauſa exarſit; quod famulus quidam à baiulo truſus eſſet, exploſis è bombarda ali-

da aliquot iaculis in feneſtras Regij Conclauis. dignum ſcelus, quod vniuerſæ Vrbis excidio penſaretur. Sed cum illis impunè ceſsiſset tantùm maleficium, ſegni ad vindicandas Maieſtatis iniurias Principe, ſeu ob mærorem, quod aduerſa tempeſtate, cum ſecundo vento ſoluiſſet Gedano rurſus Helam Ittoris Baltici Promontorium reiectus eſſet, atrocia contra Filium eius VLADISLAVM IV. auſi ſunt. Rex enim magnanimus & gubernandi prudens, fraudiumq; quibus Gedanenſes publicas Regni opes diſtraherent impatiens, ſub Annum 1637mum. cum in littore Pucenſi Ciuitatem Portumq; de ſuo Nomine VLADISLAVIA vocatum fundari curaſſet, comparaſsetq; claſſem, quæ contra hoſtiles ex illo Mari excurſiones excubaret, gnarus, non ſatis validum eſſe quemcunq; Principem; cuius Terreſtrem militiam, maritimarum Virium potentia non ſuſtentaret, pro ea alenda IVRE REGIO moreq; in omnibus alijs Regnis ac Dynaſtijs vſitato, moderatum quoddam tributum abducens mercatoribus ad littora Regni ſui præcipuè Dantiſcum commeantibus exigi voluerat. cuius inſtituti præceſſerat exemplum ſub SIGISMVNDO AVGVSTO REGE POLONIÆ, idque ipſum Nobilium Prouinciarum Pruſsiæ (imò & Ciuitates præter Gedanum) Ordines ſummoperè expetebant. *Gedanenſes vero*, vt ſcribit Piaſecius, *ad omnes occaſiones contradictionibus dilatandi ſuas libertates intenti, & præſertim magiſtratus in*

tus in

tus in illa Ciuitate gerentes, ad quos opimiora lucra ex tributis maritimis deriuantur, ſtatim quærelas moleſtiores conciliarunt. Poſtremò poſtquam in Comitijs ſequentis Anni de tributo maritimo apud Portum Gedanenſem inſtituendo diſceptaretur, concordiq́ʒ voluntate omnes Ordines etiam Terrarum Pruſſiæ ſtatibus conſentientibus decreuiſſent, vt inſtitueretur exigente Reipub: neceſſitate, in quâ aliâ quoq́ʒ Regna tali ſubſidio atq́ʒ prærogatiua liberè vtuntur, ac delegaſſent ad illum æſtimandum ordinandumq́ʒ tam ex Senatu quam Equeſtri Ordine Viros Primarios: Gedanenſes idipſum impotentèr accipientes, Plebem Vrbanam planè inuitam & quæ palam obteſtabatur quod Regijs mandatis parere vellet, ad tumultuandum pro defenſione, vt aiebant Iurium ſuorum concitabant militem externum ſtatim conduxerunt. ſatis monſtrato in omne æuum maligno erga Rempub: animo, quod eo vſq; tantum in fide & ſubiectione erga Reges eſſent, quo vſq; à parte commodorum ſuorum ſtare illis permitteretur. quæ cuncta concidere videbant, ſi opulentiſsimo Teloneo FVNTZOL alijsq; DATIIS ad ERECTIONEM NOVI PORTVS (medio ſcilicet in Publicum haud dubiè ſaluberrimo) priuarentur. Verum hic tam vtilis pro Repub: conatus, vt ferme omnia apud Polonos negotia, initijs valida, ſpatio langueſcunt; paulopoſt largitionibus ſopitus conquieuit.

Eſt autem FVNTZOL, quod modo ſub nomine

mine CVLAGA, quaſi ſub ſpecie exilis additamenti inſigne vectigal maritimum à mercibus per Mare & Portus maritimos Prouinciæ inuectum, & tam Reipub: quam Prouinciæ Terrarum Pruſsiæ oneroſum. Eſt enim hoc Vectigal illud ipſum & idem teloneum, quod primo à Ciuitatibus Hanſeaticis Crucigerorum tempore contra Pyratas commercia maritima infeſtantes introductum, & poſtea à Crucigeris ea tempeſtate Pruſsiæ Dominis diſputatum, deinde per Decretum & Priuilegium Imperatoris Magiſtro Ordinis conceſſum ad vſus Prouinciæ. Nec continuò exigebatur, ſed tantum belli tempore & neceſsitate Prouinciæ exigente ſoluebatur. Modus percipiendi & vſus exacti qualis fuerit? docet Receſſus Prouinciæ Terrarum Pruſsiæ, præſertim Anni 1443. Magiſtrum Pruſſiæ, non per Ciuitatum, ſed Ordinis Officiales duas partes percepiſſe, tertiam verò partem per Conſulem Ciuitatis accipiendam, & ad vſus non proprios aut priuatos, ſed publicos totius Prouinciæ Pruſsiæ; Legationes nimirum & ſumptus pro Legationibus ad externos Principes relictam fuiſſe. atque de hac tertia Prouentuum parte, rationem in Conuentibus Terrarum Pruſsiæ reddidiſſe: luculenter patet ex receſsibus Prouinciæ in Anno 1443. & 1446. & ſequentibus Publicis Actibus.

Id Teloneum, quoniam ea tempeſtate Regno Poloniæ plurimum nociuum, & præiudicioſum fuiſſe

conſtat, cum per hoc ipſum Reſpub: Polona Prouinciæ Pruſsiæ vectigalis facta eſſet. tentatumque in Anno 1436. Tractatu inter VLADISLAVM IAGELLONIDEM, Poloniæ & poſtea Hungariæ Regem, & PAVLVM de Ruſdorff, Magiſtrum Pruſsiæ de abolendo graui Regnicolis præiudicio. ſed cum parum ea opera ſucceſsiſſet: adiutus CASIMIRVS REX, opportunitate ſubiectionis Terrarum Pruſsiæ, per Pacta Incorporationis in Anno 1454. in perpetuum abrogauit. nam inter alias cauſas Pruthenorum Patrocinij & Protectionis aſsignat expreſſum, in ſuo Priuilegio motiuum, cuius tenor eſt. *Silentio tegere non poſſumus iniuriam Magiſtri & Ordinis Pruſsiæ, in exigenda à Mercatoribus ſubditis Noſtris datia Funtzol, quæ licet ex Fædere exigi à Noſtris tranſmarinisq́ mercatoribus non debebat, ſi Pruſsiæ mercatores ab illa ſolui quoquo modo contigiſſet, continuata tamen fuit pluribus Annis huiuſmodi in Noſtris tranſmarinisq́ mercatoribus exactio, Pruſsiæ mercatoribus illius obtinentibus in notabili parte relaxationem. Vt autem Noſtræ liberalitatis, æquitatis & iuſtitiæ dexteram, ſubiectionis eorum & Noſtræ acceptationis, felicibus dante Domino primitijs ſentiant in vniuerſos & quemlibet eorum effuſam, & in mutatione Principum commutatam, etiam & ſublatam deprehendant oppreſsionem. Datiam, quæ in vulgari Funtzol dicitur, item alia omnia Telonea in aquis & Terra, noua aut antiqua, in Terris duntaxat prædictis*

Pruſsiæ

Pruſsiæ quomodolibet conſtituta tollimus, abrogamus, & ſolutionem illorum perpetuis temporibus reſoluimus; nullo vnquam tempore per Nos aut Succeſſores Noſtros Poloniæ REGES, ex quacunq; occaſione inſtituendam aut imponendam. Manſitque immunis ab hoc onere Reſp: ad Annum 1579. per quinque & viginti luſtra, donec adultis Gedanenſibus, & fortè ex occaſione turbarum circa ELECTIONES Ordinum Regni Poloniæ & ingruentium cum potentibus vicinis, non multum diſsitas bellorum cauſas ominati, abituram in deterius per diſcordiam & recidiuos continuò motus Rempublicam: occaſione inſuper fauente; quod STEPHANVS REX, graui tum Moſchouitico bello diſtineretur, rurſus ſub titulo CVLAGÆ callido inuento idem Teloneum introduxerunt. ne nomen antiquum Vectigalis FVNTZOL, ipsâ appellatione offenderet, & vocabulum exoſum, inuidiam & quærelas Populi prouocaret.

Eam porrò CVLAGAM, quæ exiguum quaſi additamentum vectigalis ſonat, & ideò tanquam rem minoris momenti ſine permiſſu Principis & Reipublicæ, ſine vllo ſcitu Ordinum Terrarum Pruſsiæ introductam, abrogatum illud, & graue generi mortalium Funtzol eſſe; vſu eius & modo exactionis per omnia cum Datia, quæ adhuc in hanc vſque diem in Pilauia, & Memela ſub nomine Funtzol exigitur penitus cum ea tam in quantitate, quam in qualitate concordan-

te, & eò documento palam arguente, antiquum eſſe Teloneum Funtzol, & præter nomen nihil immutatum. Proinde ſicut olim ſub Magiſtris Ordinis ſtante Teloneo Funtzol, Regnicolæ TRIBVTARII Prouinciæ Pruſsiæ fuêre, ita ad præſens MAIORIBVS in Pruſsia CIVITATIBVS (ô dedecus! ô flagicium!) Gedano & Elbingæ vniuerſam Rempub: eſſe vectigalem. Cum eo ipſo PRETIA RERVM in Regnum aduehendarum augeantur: frumenta verò, præcipuæ Regni merces, & quidquid è Dynaſtijs Reipub: Gedanum defluit, viliori hanc ob cauſam pretio diſtrahi neceſſe ſit. ingenti à maritimis mercibus ex percepto Teloneo, & è Regno venientium mercium damno Gedanenſibus lucro accedente. Sic Reipub: totius fædo grauamine, & inæſtimabili diſpendio indies locupletatur. Ex hac occaſione prædicti Telonei ſucceſſu temporis incrementa, & iuxta damna Reipub: præuidens CASIMIRVS prudentiſsimus Princeps, Pactis inter LVDOVICVM de Erlichauſen, Magiſtrum Ordinis & Priuilegio ſuo Terris Pruſsiæ 1466. conceſſo, licentiæ Maiorum in Pruſsia Ciuitatum obuiam ijt, manifeſti Priuilegij verbis in conſtituendis propria vi, & authoritate per Magiſtratus Ciuitatum Teloneis impios auſus reſutantibus: *quoniam per mercatorum induſtriam, & rerum venalium importationem Reſpub: notabile accipere conſueuit incrementum, ſtatuendo decernimus & ſpondemus: quod nulla*

Telo-

Telonea, Depoſita, Gabellas, Foralia ſiue quaſcunq; alias cenſuationes locis & perſonis in Regno Noſtro, Principatibus & Dominijs Noſtris, & Regni Noſtri imponemus, aut imponi permittemus; tam in Terris, quam in aquis: ſed tantum modo vtemur impoſitis. At Gedanenſibus poſtquam prima prouenisſent, mox ad plura facinora accingi cæperunt: poſtremò ipſum ſcelus, alienandi à Repub: maritimi Dominij concupiuerunt. Id verò quo auſu, & quam flagicioſis artibus parauerint; ſub finem huius operis memorabimus.

Conſtituta CVLAGA, & ex prægrandi lucro, quod ſexcentorum millium cenſu iuſtè æſtimatur, excitata libidine ſimili artificio opes cumulandi; quando omnia ſub incurioſis Dominis licerent. iterum nouum Vectigal pro NAVIBVS PORTVM INGREDIENTIBVS inſtituerunt. Rurſus, cum ea audacia, Ordinibus Regni & Prouinciæ Pruſsiæ, non animaduertentibus ſuccesſisſet, aliud adhuc Teloneum Nauibus impoſuerunt: nimirum cuilibet Naui pluſquam 50. laſtas exportare vel importare valenti 100. florenos, maioribus Nauibus ducta proportione impoſito Vectigali.

Illud verò Vectigal, quod ACCISAM vocant, quam præiudicioſum ſit Prouentibus Reipublicæ, quamque reditibus Prouinciæ deroget, manifeſtum eſt: cum ob lucrum quod ab exoticis Cereuiſijs per Mare inuectis percipit Magiſtratus Gedanenſis: ſcili-

cet Lubecenſibus, Viſmarienſibus, alijsque ſæuerè inuecturam Cereuiſiarum è Regno, aut ipſa Pruſsiæ Prouincia, vti Mariæburgo, Pucko, Bydgoſcia, cæterisque vicinis Ciuitatibus prohibeat: adhibita etiam vi & ſuperbo Iure illicitæ confiſcationis contra diſtrahentes eiuſmodi liquores. idque non publici ſed priuati boni fieri ratione: nè ſcilicet; ſi è Regno aut Prouincia illos liquores propinandi licentia permitteretur, in Acciſæ ſeu Czopowe Prouentu ab exoticis Cereuiſijs, in priuatos eorum vſus exigendo tantum decederet, quantum publico Prouinciæ ac Reipub: ærario accederet. & quandoquidem ad Prouentus PORTORII pertinet, cuius redituum pars eſt: cum ſumma læſione Iurium Maieſtaticorum & defraudatione Principis ærarij, centum & vltra millia per vſurpationem prædicti Telonei à Magiſtratu Gedanenſi quotannis REGIBVS Poloniæ ſubtrahuntur. Sic ACCISA genus Telonei inuiſum, cum extremo Fortunarum damno VLTIMORVM CONSVMENTIVM à Gedanenſibus in turpem quæſtum reperta, ipſo Teloneo Funtzol, & omni tributo iam grauius toleratur.

His Teloneis acceſſerunt, & alia minoris momenti inſcia Repub: & ſine conſenſu Principis illegitimè introducta. nimirum pecunia à SCAPHA, quæ à Nauibus olim à Capitaneo Fortalitij oris Viſtulæ & Gedanenſis Artelleriæ Magiſtro à Nauibus exige-

exigebatur: modo à Magiſtratu ipſo percipitur. Pecunia pro LIBERO PASSV. PECVNIA CAMERÆ vinis exoticis impoſita. DONATIVVM CIRCA MENSVRAM, quo etiam mercimonia & Reſpub: ſummè aggrauatur. quando cuncta eiuſmodi onera mercibus imponantur, & ita Regnicolis tanquam vltimis conſumentibus aucto pretio vendantur: è contra merces, è Dominijs Reipub: aduectæ viliori pretio, ad arbitrium fermè & occultam taxam Gedanenſium diſtrahantur. nam cum aggrauare Regnicolas aſsignato in merces Teloneo non ſuſtinerent, callido inuento ad fraudem verſi: mercatoribus ſuis vectigal impoſuerunt, ſpecie magis, quam vi: in partem ſcilicet pretij Venditoribus Regni mercium accedente, quod Exoticarum Emptor pendere cogeretur.

Sed tranſmiſsis illicitis hiſce, & in ſummum Reipub: præiudicium introductis Teloneis:upereſt adhuc Vectigal maritimum Phalgeldum, vulgò PORTORIVM dictum, quod legitimum eſſe ſatis conſtat. Eſt enim exactio antiquiſsima & continua, quam tam ante tempora Incorporationis, quam ſequentibus temporibus ſemper in vſu fuiſſe certum eſt. ſoluitur autem ab omnibus mercibus per Portum inuectis & euectis: ſimilitèr à Nauibus, idque ad figendos palos Portumque conſeruandum, à qualibet nimirum marca Pruthenica quatuor denarij, vel à quolibet

libet floreno ſex denarij, efficitque à centum florenis Polonicis, florenum vnum & tres groſſos. cuius medietas vna 17. groſi, & duodecim denarij. Sacræ Regiæ Maieſtati, altera medietas Ciuitati Gedanenſi cedere conſueuit. Hoc vectigal primus omnium Regum ærario ſuo, & ſequentium poſt ſe Principum SIGISMVNDVS Primus applicuit. deinde ab AVGVSTO, & iterum STEPHANO Regibus melioratum auctumque eſſe. modo notabiles olim Prouentus eius pari arrogantia & malignitate à Gedanenſibus non modo diminutos, ſed ferè penitùs ſuppreſſos cerni: vt iam vix ſpeciem Regibus, pro Teloneo ſoluant. Eam autem iniuriam Reditibus Regijs illatam, cum nullo fuco & artibus tegere promptum habeant, confuſione inuoluere conantur. opportuniſſimo quaſi medio iuuandi iniqua conſilia ſua: cum in turbido ſemper felicitèr piſcari aſueuerint. vnde eam ob cauſam omnes Officiales ab INSPECTIONE PORTORII ita arcent; vt etiam COLLECTOREM Regium Sacræ Regiæ Maieſtati IVRATVM, & tempore Diui VLADISLAI Quarti, adhuc officio ſuo fungentem ampliùs non admittant: idque contra omnia Gentium & Regnorum Iura: vani homines & ob ſuperbiam ac contumaciam, recto ferè rationis vſu priuati; dum cæca libidine nimiæ potentiæ nihil aliud moliuntur, niſi vt REGES Poloniæ omni Iure Imperij maritimi exuantur, nec conſtare

poſsit

poſsit (nemine informante & referente) quanta præiudicia à Peregrinis Ligeris, Mennoniſtis, & alijs contra Priuilegia, contra Reſponſa Regia, Ordinationes Ciuitatum & etiam Reipub: Iura, vltimæ deniq; Confæderationis Articulum de Mennoniſtis & Apoſtatis Arrianis latum, Maieſtati Regum & Reipub: inferantur.

Verum adhuc nec opibus de Principum peculio raptis, non tot publicis Prouentibus cum ſummâ Iuris Reipub: læſione alienatis ſatiati, non metu ex conſcientia & monitu prudentiæ coerciti: quod infida potentia ſit, vbi nimia eſt. PRIVILEGIVM inſuper ſubreptitiè obtinuerunt ſuper BONA CADVCA, quo IVRA FISCI alienantur à IVRE MAIESTATIS, nullo Iure nulloq; abuſu inſcia Repub: alienabilia. non quod defacto tali Priuilegio in ſumma licentia indigeret Magiſtratus Gedanenſis, ſed quo nefarijs flagitijs ſuis aduerſus Publica Iura aliquam ſpeciem Iuris obtentui ſumeret. nam cum ipſis prædictum Priuilegium tantum ad bona STERILITER DEFVNCTORVM idq; ad 50ta. ſolum annos indebitè conceſſum eſſet, ipſi etiam BONA COMISSA & ex COMISSO, (nimirum quando propter adulteratas merces, vel non integrâ fide Inſpectoribus Portorij præſentatas, aut ob non ſolutum in Portu vectigal integræ Naues confiſcantur) prætextu huius Priuilegij inuadunt, & cum confiſcatis ſæpe ad

aliquot centena Millia Aureorum mercibus, propter defraudatum Portorium pro libitu diſponunt. Poſtremò quaſi Iuris ſupremi Domina Ciuitas Gedanenſis, contra Pacta Incorporationis ab omnibus Iudicijs & cauſis Portuum Principem excludit, omneſq; cauſas ſine appellatione iudicat & interpoſitas non admittit: & quod ſummum nefas eſt, Appellantes carcere plectit. Id nuper accidit Ciui Gedanenſi IOANNI SZVLTKE in Anno 1668 uo. qui propter appellationem in cauſa maritima interpoſitam incarceratus fuit, & cum hoc nomine Fiſcalis Terrarum Pruſsiæ coram Metrica Regni Proteſtationem interpoſuiſſet, & poſtea etiam Elbingæ obſeruationem Maieſtaticorum Iurium circa Regia Portoria vrſiſset: parum abfuit, quin è feneſtra prætorij in præceps daretur, poſtquam grauiſsimis probris & iniurijs affectus fuiſſet. Deniq; ſub inſigni fuco Priuilegiorum Contubernijs conceſſorum, contra Ordinationem Ciuitatis, Magiſtratus Gedanenſis ſubditis Regijs aditum ad Principem, tanquam Dominum ſuum Supremum Directum & naturalem præcludit, & obtentis ad ſiniſtram Informationem RESCRIPTIS (quod vnicum apud Ciuitates Portoriales comparandæ MALÆ CAVSÆ iuſti & honeſti prætextus medium eſt) Iuribus Maieſtaticis derogant. ſuppreſſo, qui hactenus receptus erat procedendi modò (nimirum CITATIONIBVS ad REPONENDVM ſublatis) aliam

aliam methodum ſuæ ſuperbiæ conformem, at Regum Iuribus aduerſam introducunt. nullo iam reliquo contra intolerabilem eorum arrogantiam remedio: quam vt CAPVTVLATIO GRAVAMINVM inter D. STEPHANVM & Ciuitatẽ Gedanenſem Anno 1577mo. approbata & recepta ipſis ſeruanda imponatur. Priuilegia etiam & CONFIRMATIONES non ad Inſtantiam vnius Partis vt Gedanenſes ſummo id ſtudio iam pridem affectant non ſine grandi Principum præiudicio; ſed vtraq; parte vel vocata vel vt ſemper moris fuit adcitata examinentur. & ita vtraq; Parte audita cauſæ per Decretum vel Declarationem Principis terminentur. Fiſcalis deniq; Pruſsiæ interuentio pro Iure Regiæ Maieſtatis ne vtiquam præcludatur.

His artibus & nunquam ſatis frænata eorum flagrantiſsima ambitione nituntur Ciuitates Portoriales in Pruſsia ad ABSOLVTVM MARITIMVM DOMINIVM, & quoniam tenuitatis virium ſuarum (ſi quid aliquando in contumaces & nimium iniurios à Repub: ingrueret) conſcij ſunt: Fædera cum Hanſeaticis Ciuitatib⁹ inſcia Republica, non modo COMMERTIORVM CAVSA, verum etiam & DEFENSIONIS paciſcuntur. habentq; eius cauſa continuum Hamburgæ Reſidentem, magno cum Reipub: dishonore & Iurium Maieſtatis contumelioſa derogatione. dum tam atrocia immediati ſubditi Regum, pri-

uati Ciues, Municipales Ciuitates, contra IVRA PVBLICA REGNI, ſæuerißimas de crimine Feloniæ Leges & inuiolabilia Iura Maieſtatis ſibi licere permittunt, inſciâ Republicâ, contra Iura & Receſſus Terrarum Pruſsiæ. Neque tantum flagicium, antiqui moris conſuetudine defendere datur: quaſi id Maioribus in Pruſsia Ciuitatibus ſub Magiſtris Ordinis Crucigerorum licitum fuiſſet. nam id quidem ſub Crucigerorum Dominio quamuis eueniſſe certum ſit: nullas tamen Legationes, nulla inita cum externis Fædera; niſi prius conſenſus Magni Ordinis Magiſtri acceßiſſet, notitia Statuum Pruſsiæ præceßiſſet. Tam periculoſi in Repub: diſordinis, ſi non ratio & prudentia Ciuilis Adminiſtrationis Magiſtra, ſaltem vis doloris & ſenſus malorum monere & inſtruere poſſent (quamuis non diffitear ita ineptijs Comitialibus & ludicris factionum diſtentam eſſe Rempub: Polonam: vt niſi alij eam rerum ſuarum ditionumq; Supremam Dominam meminiſſent, ipſa obliuiſceretur) Exemplo eſt Fædus Elbingenſis Ciuitatis cum IACOBO Angliæ REGE, cuius ob cauſam, quanta ſenſerit Reſpublica tempore belli Suetici incommoda? quot legiones aduerſus Exercitus ſuos ſub Ducibus Hamiltonio & Fleetwotio ſubmiſſos viderit? maius ex ſilentio publicæ honeſtatis lucrum eſt.

Vnicum tamen adhuc Gedanenſium, ſed certiſſimum hoſtilis pæne animi in Rempub: documentum

præteri-

præterire non poſſum. Vbique Gedanenſes nimium incrementi potentiæ ſuæ ſollicitos, Priuilegium SIGILLATIONIS PANNORVM (ſpreta Regni Lege de Priuilegijs ſuper Priuilegia non obtinendis, ſed magis poſthabita iuſti & æqui ratione) quamuis id ſcirent iam antea conceſſum eſſe Ciuitati Elbingenſi, in præiudicium tamen vicinæ & amicæ Vrbis pro ſe impetraſſe. Vtilitas in publicum manifeſta ex Officio Sigillationis promanabat. cum per Conſtitutionem Regni ordinatum eſſet: ne ex Anglia aut Hollandia cæteriſq; Prouincijs, Ditionibus Reipub: Panni inueherentur; niſi prælo preſsi & iuſtæ bonitatis. Statim Gedanenſis Magiſtratus ad lucra properus, nec dum obtento Priuilegio, conſtituerat; vt à Sigillatione certorum Panni Voluminum ſolueret Mercator florenos duos, tres, aliquando & quatuor, ex valore & pretio Pannorum ducta cenſus proportione. Hunc itaque Prouentum ſibi à VLADISLAO IV. vt modicum donari petebant, obtinuiſentq; niſi Cancellarius Regni OSSOLINSKI, Vir ſagax & publica negocia ſemper in numerato habens aduertiſset; reditum ex Sigillatione Pannorum 50 ta. Millium ſummam excedere. Vnde commodorum Regiorum tenax, & diminutionis Prouentuum ad Iura Maieſtatica ſpectantium hoſtis, Priuilegium illud Regni Sigillo munire recuſauit. Illi ſuperbiæ ſuæ peruicaces, inuidia etiam & odio ſtimulante; ne is Prouentus Regum ærario accederet, inter-

miſerunt Officium Sigillationis. Hinc notorium damnum in publicum ex inuectione & diſtractione Pannorum, bonitate ſuâ pretio non correſpondentium; detractio Prouentuum ad Regalia Principum Iura pertinentium.

Ea vero in publicum Fæda præiudicia, non modo Viris Status Equeſtris per ſenſum iniuriarum ſatis nota, ſed eodem oppreſsionis & intolerabilium grauaminum aculeo ad Populares quoq; penetrante, auditæ ſunt Communitatis Gedanenſis Anno 1670mo. 27ma. Menſis Septembris etiam per Proteſtationes intimatæ contra Magiſtratum quærelæ quod nimirum (verba ſunt Manifeſtationis) *Priuilegium à modo Regnante S. R. Maieſtate clementiſſimè Nobis confirmatum, Magiſtratus diſputabile facit. Quod quando aliqui ex Contubernijs Opificum Ius Municipale petunt, Magiſtratus Conſularis ipſis illud penitus denegat. Quando aliqui ex Contubernijs Opificum mercaturam ſecundum Priuilegium Nobis conceſſum exercere volunt, à Iudicio Cenſurario mulcta afficiuntur. contra Mennoniſtis, Conſtitutionibus Regni hic degere prohibitis varia Opificia & mercimonia exercere permittunt. Petunt vt Acciſæ abrogentur. Quamuis vigore Priuilegij dictis 4. Contubernijs Capitalibus, quintum ſuffragium à S. R. Maieſtate clementiſſimè conceſſum ſit; nihilominus 4. Contubernia Capitalia ad ferendum eiuſmodi ſuffragium non admittuntur.*

Ex iſtis porro Præmiſsis adeo luculentèr patet, vt etiam

vt etiam cæcus in ſcirpo nodum inuenire poſſet: quod
Gedanenſis Magiſtratus per iniquiſsimas VSVRPA-
TIONES Maiorum Minorumq; REGALIVM ad
Abſolutum Maris Baltici Dominium aſpiret, & fere
iam ipſo potiatur: ereptis Reipub: non modo Iuribus
Maieſtaticis, ſed occupatis etiam & à Poſſeſsione Reip.
ſubtractis locis præcipuis commoditate Portus gau-
dentibus: vt ſunt Inſula Helæ, Fortalicium Pucenſe:
quamuis illis tot Pactis, etiam ipſo Priuilegio ſuper He-
lam ad tempus conceſſo nullam littoris maritimi partem
permiſſum ſit attrectare, vetitum omninò poſsidere: ne
occaſio illis daretur, nociua Reipub: Iuribus affectan-
di. Sed illi id ſe viâ Iuris aſſecutos primum apud pe-
ritos rerum excuſant, coram ignaris etiam iactabundi
gloriantur: ſcilicet per Reſcripta & Priuilegia Princi-
pum. quaſi ignari non modo fundamentalium Le-
gum Regni Poloniæ, quarum vi Princeps communi-
catiuam Maieſtatis & Iurium Maieſtaticorum cum Or-
dinibus Regni habet poteſtatem, ſed etiam vltro ne-
ſcire cupientes Iura omnium Gentium & ſcitum illud
Iuris Conſultorum eſtatum: *Principem cum omnia poſſit,
res tamen Imperij abalienare non poſſe.* Vnde nihil Iu-
ris illis ad illicita acquiri potuiſſe certum eſt, neque
per Reſcripta neq; per Priuilegia à Regibus Poloniæ
cum derogatione Iurium Maieſtatis extradita. Nemo
enim plus Iuris poteſtatiſuè in alium conferre poteſt,
quam ipſe habet. Neq; illos quidquam callidum in-
uentum

uentum iuuare poteſt ad aſſequendum iuſti & æqui titulum ſuper exorbitantia flagitia. Nam quorſum illæ artes, nonne fraudes ſunt? inſertio nimirum inter Pacta Conuenta Iurium ſuorum: quemadmodum ſub Electionem MICHAELIS REGIS machinationis eorum extant veſtigia. iam circa Iuramentum Delegato Principis ſuper ſubiectionem præſtando tergiuerſationes, indubitata contumaciæ indicia: niſi illis omnia Priuilegia & quidquid ſub titulo VSVS & CONSVETVDINIS veniret (vitia mores, abuſus & flagitia vſus & conſuetudinis honeſto vocabulo appellantes) vani homines nec Numinis nec Principis iram reueriti, cum Iureiurando Regis flagitiosè colludentes; cum optimè noſſent: Regem in iiſdem Pactis Conuentis ſuper Articulum de RESTITVENDIS in INTEGRVM IVRIBVS MAIESTATICIS Religionem Iuriſiurandi depoſuiſſe. Nam quod ab origine ipſa Terra Pomeraniæ cum Dominio Maris ad Regnum Poloniæ pertinuerit, neque id, quod concedi non poterat, vlli vnquam permiſſum, teſtantur expreſſa Tractatus verba 1466ti. Anni: *Item tota Terra Pomeraniæ circa antiquos terminos ſuos, cum vniuerſis Caſtris, Ciuitatibus & Oppidis munitioribus in ea conſiſtentibus; videlicet Gdanſk, Hela cum Fluuijs, Aquis, Mari & Piſcaturis, quæ ſunt in cauda Maris alias Hab, Villis, Portubus, Inſulis & pertinentijs vniuerſis, & DOMINIO VNIVERSALI,*

DIRE-

DIRECTO & VTILI, mero & mixto, ad NOS. & REGNVM NOSTRVM POLONIÆ pertinebunt & ſpectabunt, pertinereq; & ſpectare debebunt. Iam verò per omnium Teloneorum perceptionem, propriâ authoritate & libidine Conſtitutionem Nouorum, vel reinductionem per Leges abrogatorum vectigalium, deniq́ue per alienationem Iuriſdictionis à Regibus in cauſis Portorij: an non & ipſum DOMINIVM MARITIMVM ad Gedanenſes, contra omnia Iura Gentium tranſlatum ſit? cum tamen MAIORA REGALIA, non tantum à priuatis, ſed ne à Magiſtratibus quidem, non ab ipſis Exercituum Ducibus, flagrante licet bello ſine conſenſu Principis vſurpari poſſe. Docet idipſum egregia Hollandiæ Statuum Politia, & modeſto è vicinia exemplo ſuperbiam & grauem Regno Gedanenſium aggrauat immodeſtiam. Quamuis enim Prouinciæ Belgarum abſoluto gaudeant Statu libertatis: nihilominus tamen non modo Iuriſdictionem maritimam, ſed ne Ius quidem exigendi Telonei ſolis Ciuitatibus etiam validiſsimis concedunt: quoniam omnia ad Status & Ordines referri moris eſt: vbi cuncta quæ ſunt PVBLICI IVRIS deciduntur & terminantur. Proinde firmitèr tenendum eſt Poloniæ REGES, nec Dominium, nec Prouentus maritimos vnquam alienaſſe, nec quod obſtante Priuilegio Incorporationis, in eorum poteſtate non erat, Ciuitatibus concedere potuiſſe.

Porrò rem per ſe ſatis euidentem, ipſorum Regum magis in aprico ponunt teſtimonia. prout patet ex INSTRVCTIONE & INFORMATIONE SIGISMVNDI AVGVSTI, ad omnes totius Regni, & Pruſsiæ conuentus Anno 1569. miſsis. cuius copia extat in Metrica Regni. Deducitur quoq; idipſum ex Conſtitutionibus Terrarum Pruſsiæ, per Legem Publicam approbatis. Ex INFORMATIONE Diuo HENRICO Valeſio, à STANISLAO Karnkouio Epiſcopo, & Terrarum Pruſsiæ Senatore porrecta. PACTIS inter HENRICVM Valeſium, & Rempub: Conuentis. TRACTATIBVS publicis & Articulis inter STEPHANVM Regem, & Ciuitatem Gedanenſem conſtitutis. Iam verò irrealitatem Telonei FVNTZOL, quod ſub nomine CVLAGÆ illicito modo exigitur, multa refutant: ſed potiſsimum PRIVILEGIVM CVLMENSE, cui à Crucigeris Prouinciæ concesſo, è diametro repugnat. Similitèr & Priuilegio Incorporationis, quod abrogationem plenariam huius Telonei continet. PACTA PACIS perpetuæ, cum Magiſtro Ordinis Crucigerorum, & Rempub: Regesque Poloniæ inita. PRIVILEGIVM CASIMIRIANVM, Anno 1476. Terris Pruſsiæ Mariæburgi datum. PACTA PACIS perpetuæ & Fæudalia cum Duce Pruſsiæ, Anno 1525. conſtituta. Nec quidquam iniquitati Gedanenſium ſuffragari poſſe, rationem

nem ex Priuilegio eorum deſumptam: nimirum quod Priuilegium Gedanenſi Ciuitati, primum in Anno 14 57. tertiò poſt Incorporationem Anno conceſſum, Priuilegio INCORPORATIONIS Terrarum Pruſsiæ POSTERIVS ſit. cum præter ſuperius allata, etiam ipſa realitas Priuilegij Gedanenſibus in Anno 1457. conceſsi eorum panurgiam refutet. quandoquidem non TELONEA, ſed COLLECTAS tantum CIVICAS, idq́ue citra omnem oppreſsionem Ciuium, Magiſtratui permiſſas eſſe conſtat. nullo tum temporis CVLAGÆ vſu exiſtente, cum primum Anno 1579. à Magiſtratu Gedanenſi dolo bono ſiue vtili fraude non conſulta Repub:, non requiſitis Ordinibus Terrarum Pruſsiæ introducta ſit. Neq́ue illud ſpecioſum commentum ad excuſandas excuſationes in peccatis ſufficere poteſt: quod prædictum Teloneum à CIVIBVS TANTVM SOLVATVR. cum enim mercibus imponatur, & à mercibus pendatur, merces verò Regnicolis cariori pretio vendantur, quid aliud in re eſſe? niſi quod antiquo oneri, recens ludibrium & per tantam Annorum ſeriem adiecta ſit grauis vexa Nobilitatis.

Quare ob violata Iura Gentium, & Ciuilia Iure merito conueniri deberet Gedanenſis Magiſtratus ratione Legis Iuliæ de vi Publica, & Legis Iuliæ, Maieſtatis. Sed id vix vnquam euenturum ſperari poſſe; niſi conuerſo præſenti rerum Statu. quod omnem

Reipub: poteſtatem & agendi actiuitatem, venales animæ lucrifactis corrumpant contradictionibus. Feſtinant nihilominus tamen venire tempora, quibus iniquitas eius & inſolens nimiæ potentiæ cupiditas, quâ Prouinciam & Nobilitatem tempore belli aggrauando, & medio Redituum bono Iure Regno & Prouinciæ debitorum, Capitaneatus ſibi & tot Tenutas acquirendo, nihil magis agit: quam vt comparato Dominio maritimo, Prouentibus, Portubus & locis ad oram Maris Nobiliſsimis, Ciuitatum Hollandicarum more prædominari aliquando Prouinciæ poſſet: explebit luctu & ſuo funere nulli ſperatam Cataſtrophen. Mitiora itaque ad præſens & vſitata Reipub: remedia conuenirent: vt quoniam CVLAGAM ita abrogatam eſſe conſtat, vt inſcijs Regni & Prouinciæ Ordinibus introduci nulla ſpecie aut colore Iuris potuerit: ſi Pacta Conuenta de Iuribus Regijs & Regalibus, CONSTITVTIONES 1569. & de Bonis nullo Iure receptis reaſſumantur. RECESSVS Terrarum Pruſsiæ in Annis 1443. & 1446. & 1476. producantur. His verò in Comitijs productis, ea quæ contra IVRA PVBLICA ſine ſcitu Reipub: introducta ſunt Priuilegia, caſſentur. de quibus vi PACTORVM publicorum, Anno 1577. initorum: *in Comitiis publicis, in præſentia omnium Ordinum Regni* (vt ipſa verba Pactorum clarè ſonant) *cognitio fiat.* Vel ſi prædictum Vectigal retinere expedierit, ſaluberrimo

pror-

prorſus Inſtituto Directo Domino, & Prouinciæ reſtituendum eſſe: vt conſuetudine & more ſub Magiſtris Crucigerorum vſitato, duæ Principi Partes Telonei ſoluantur, tertia publicis Prouinciæ cedat neceſsitatibus. commiſſa tam Culagæ, quam Portorij INSPECTIONE, alicui Viro è Nobilitate animo & opibus illuſtri, qui voce in Conuentibus Terrarum Pruſsiæ, informatione apud Principem Iura Maieſtatis tueretur, addito in partem curarum Fiſcali Terrarum Pruſſiæ. Nam ad eam operam inquilinos Ciuitatis prorſus inutiles eſſe, docet Barkmannus ſuo exemplo ob indebitè nuper adminiſtratum Officium Inſpectionis, ſub CASIMIRO REGE Commiſſoriali Iudicio, ad centum millia in peculatus crimine condemnatus. Minutij in hoc caſu egregij Conſulis Romanorum affectus in Patriam, & vox generoſa Conſules Gedanenſes ad paria deberet animare: *Priuatis rebus publicæ fortunæ litari debere, quia publicis amiſsis, tua ne quidquam ſerues.* Quandocunque enim vaſtum hoc Imperij Sarmatici corpus concidere eueniret, ditem hanc & imbellem Prouinciam victori proculdubiò in prædam ceſſuram. At ſi contumax animus omninò arma irritauerit, hic tamen furor, ea ſtultitia minoribus conſilijs deleganda. cum inſigne adhuc còërcendi, ſi vna Ciuitas turbet ſuppetat Reipub: remedium: ERECTIO ſcilicet NOVI PORTVS, quos Reſpub: binos habet in Pruſsia commodiſsimos; vnum ſub Pu-

cenſi Fortalicio, vulgò à VLADISLAO Quarto, VLADISLAVIA appellatum, alterum inter Diſtri-ctum Szarpauienſem, & Elbingam ſituatum, quem Gedanenſes magno olim labore & ſumptu, loci commo-ditatem iam tum ſuſpicientes metuenteſque, obſtru-xerunt. non modo in Rempublicam, ſed ſæpè in ipſam naturam iniurij: quaſi iniquum opus eius eſſet, quod vtilitati eorum & vſibus repugnaret.

In deſcribendis tot tantiſque publicis damnis, ab vna Ciuitate Reipublicæ illatis, his indecoris con-tinuò tenore fluentibus attenuata ſcribentis alacritas, requiem poſtulabat: cum ingentes adhuc iniuriæ ca-lamum ſubeuntes, fidem in Rempub: exigerent, obſe-quium referentis poſtularent. Itaque de alienatione adhuc nullo Iure Diſtrictus Szarpauienſis, cum ſummo bonorum MENSÆ REGIÆ, & patrimonij Rei-pub: diſpendio dicendum eſt. SZARPAVIA Oeconomiæ Mariæburgenſis Pars PORTVI AN-TIQVO, & adhuc facilè reparabili vicina, conti-net latericios inſigneſque Pagos 14., Fluuios 9. omnes ferè nauigabiles. Temporibus Crucigerorum ad Ma-giſtrum Ordinis pertinebat, & OFFICIVM PI-SCATVRÆ fuit. Poſtea tempore Incorporatio-nis hic quoque Diſtrictus OECONOMIÆ MA-RIÆBVRGENSI incorporatus eſt. id luculenter patet ex Pactis cum Crucigeris, Anno 1466. firma-tis, quorum tenor eſt: *item ex certis bonis reſpectibus,*

Nos

Nos mouentibus & pro præſentis Pacis ſtabilimento Caſtrum, & Ciuitas Mariæburg cum duabus Inſulis, magna videlicet & altera parua, quæ dicitur Fiſchenuiſchen verder, & cum integritate lacus Drauſen, & ſuis omnibus Piſcaturis, Piſcatoribus & Villis, & cum Diſtrictu Scharphau & omnibus alijs attinentijs & Villis ſuis &c. & quibuſcunq; alijs pertinentiis ad dictum Caſtrum Noſtrum Mariæburg pertinebunt.

Demum in Anno 1505. ALEXANDER REX nimius diſtrahendo Reipub: Patrimonio, prædictum Diſtrictum Epiſcopo Varmienſi LVCÆ Wayſelroth, conceſsit. cui conceſsioni Ciuitas Gedanenſis omnibus viribus, tam in Conuentibus Terrarum Pruſſiæ, quam etiam in Aula Regia ſe oppoſuit. & eſt adhuc ad manus oratio GEORGII Mandt, Conſulis Gedanenſis ad Regem habita, qua nullitatem huius Donationis ſufficienter detulit. Cum autem memorato LVCÆ Epiſcopo, MAVRICIVS Ferberus, Gedanenſis Ciuis Filius, in Epiſcopatum Varmienſem ſucceſsiſſet, vidiſſetque Donationes Diui ALEXANDRI per Conſtitutiones Alexandrinas caſſari, cum Ciuitate Gedanenſi tranſegit, vendito ei Diſtrictu pro exigua ſumma, ſcilicet quindecim millibus marcarum Pruthenicalium leuioris monetæ. Adiectis nihilominus conditionibus, & expreſsis Reſeruatis. nimirum vt Ciuitas Gedanenſis omnia Seruitia, Contributiones, Datias, Agrarias, labores Szarwarki dictos, cum onere

SOLV-

SOLVTIONIS QVARTÆ, & Expeditionum bellicarum Regno reſeruatis. omnia deniq́ue alia onera præſtare deberet, quæ ab alijs Bonis Regijs, aut Oeconomicis ſubditis, Regibus aut Reipub: debentur. Exceptis inſuper 60. Nauibus Keütelarijs anguillarum & libertatibus ad Keütelariam pertinentibus. Qua alienatione facta in Anno 1530. contradictum quidem eſt à Cema Palatino & alijs nonnullis, ſed nihil effectum: niſi quod Donatarius Zalinski, Lectiſtrator Regius corruptus à Ciuitate Gedanenſi largitionibus, cauſam deſeruerit. Perpendens itaq́ue Ciuitas Gedanenſis, ſecundam hanc Alienationem à Regibus & Repub: tolerari, & Conſtitutiones Regni contra Alienationes Alexandrinas latas ſpeciem magis, quam vim ſancitorum retinere, inſolentèr ſe gerere cæpit, bona memorata in hæreditatem ſuam vertere, vtq́ue fraudulenta conſilia malignitati melius ſuccederent: Quartam & Agrarias ex Diſtrictu Szarpauienſi, ad ærarium Reipub: inferri debitas, primo recuſare ſoluere, dein cum à Notario Quartæ vrgerentur, corruptionibus agere: onera etiam alia & ſeruitia, ac Expeditiones militares ne præſtare cogerentur, apud Proceres Pruſsiæ, vt cuiq́ue plurimum fidebant metuebantuè largitionibus efficere; vt tanta flagicia in fauorem eorum ſilentio tegerentur. Ad extremum ob tam graues abuſus conuenta eſt Ciuitas Gedanenſis, in Anno 1569. ad Inſtantiam Inſtigatoris Regni

ANSEL-

ANSELMI Strzycki, ex Delatione Fiſcalis Pruſsiæ SIMONIS Brünſzwig, ſtetitque Decretum, & Decreti confirmatio obtenta eſt in Anno ſequenti 1570. cuius tenor eſt: *Ex ijſdem rationibus bona iſta Neryngæ Inſulana tota, cum Villis & alijs ſuis omnibus attinentijs & pertinentijs, nihil excipiendo, Menſæ Regiæ Noſtræ adiudicauimus, quemadmodum quoq; adiuuamus præſentibus, atq; citatos Gedanenſes, iam exnunc cedere, & in effectu Poſſeſſionem tradere decernimus. iamq; exnunc deputamus Cubicularium Noſtrum, qui bona iſta omnia cum attinentijs & pertinentijs omnibus, Villis, Iuribus vniuerſis ſumat Menſæq; Noſtræ tradat. ſub vadio quadraginta millium aureorum pro Fiſco Noſtro. Citati & Iure victi, inquantum præmiſſa Intromiſſionemq; pacificam denegauerint, per Inſtigatorem id exigendi. Vbi vero citati ſe opponentes rei Iudicatæ, Intromiſſionemq; cum poſſeſſione negauerint, dimittimus cauſam iſtam, & rem Iudicatam ad Palatinum, tanquam brachium Regale Noſtrum, pro facienda Executione.* Cum verò Reſtitutio prædicti Diſtrictus non eſſet ſubſecuta, deuentum eſt ad ſeditionem, quam STEPHANVS REX, & plu rimas alias in Maieſtatem ſuam exorbitantias armis vltus eſt. dein inſecuta inter Regem & Ciuitatem Gedanenſem compoſitione, medio quod ſequitur, cauſam ſopitam eſſe: ſcilicet cum in Anno 1577mo. circa Tractatum cum Gedanenſibus Articulus de BONIS TERRESTRIBVS NVLLO IVRE RE-

CEPTIS incideret, vt hoc quoq; nogocium implicitè dicto Articulo inuolutum contineretur. ſaluo manente Decreto ſuper Gedanenſes lato. Sed cum hæc quæſtio eiuſq; deciſio ad COMITIA REGNI ab omnibus Reipub: Ordinibus pro deciſione remiſſa eſſet. aduerterunt Gedanenſes, ſeſe quoad Punctum Diſtrictus memorati nihil in Comitijs effecturos: apud Regem precibus & donis egerunt in Anno 1585to. vt hic Articulus eorum Priuilegio PORTORII inſereretur. obtinueruntq; flagitiosè rem, Tractatibus Publicis & Iuribus Regni Fideiq; illorum ac honeſtati è diametro contrariam. Prædicti autem Articuli Priuilegio Portorij inſerti hæc facies eſt: *Ad Poſſeſſiones Ciuitatis quod attinet, intelligimus D. CASIMIRI REGIS beneficio pleraſq; ad Ciuitatem pertinere. Itaq; cum hæc Priuilegia eius generis ſint, vt nullam omninò dubitationem habeant, clementer ſanè etiam Noſtra authoritate illa confirmamus; atq; vt in perpetuum ea Ciuitas quemadmodum antehac poſſedit, eo quo qui optimo Iure poſſident, poſſideat teneatq; conſentimus. Præter has, quas vel à poſterioribus REGIBVS vel Priuato Emptionis aut permutationis titulo Ciuitas habeat, in quibus dubitationis aliquid ſit, quas exuas eſſe* (quod negatur) *Nobis indicatum eſt & ſi diuerſo Iure* (nam Colonario Iure vendita ſunt cum oneribus) *à Ciuitate poſſideantur, eandem tamen rationem illarum eſſe iudicamus, vt non modo ex dignitate, ſed etiam vſu communis Rei;*

nis Reipublicæ arbitremur, quo ea penes Ciuitatem perpetuo permaneant. Itaque quantum in Nobis eſt (ſaluis Iuribus Reipublicæ) *non modo ipſi in eo Iure Ciuitatem non turbabimus, ſed ſi quid eſt, quod obijci contra id poſſit, ad id in PVBLICO REGNI CONVENTV TOLLENDVM clementiam operamq; Noſtram Ciuitati deferimus, vt de ijs Comitiorum quoq; authoritate Ciuitati caueatur.* Id vero à Ciuitate ſeu diffidentia obtinendi illicita, ſeu ſolito contemptu Reipublicæ, aduerſus quam ſatis perpetratum artibus ſuis ſciebant fidebantq;, ſi contra Iura Reipub: quemcunq; Iuris quæſiti colorem prætendere ac opponere poſſent. nunquam enim poſtea de hac alienatione in Comitijs actum. imò ſtatim hoc eodem Anno, teſtante Metrica Regni Epiſcopus Cuiauienſis metu, ne Iura Romanæ Eccleſiæ, ſi bona in Diſtrictu Szarpauienſi ſituata, nempe Tygenhort & Berendthagen cum inſignibus Catholicæ Religioni ab æuo deſtinatis templis ſub tam vafris & potentibus poſſeſſoribus periclitarentur; ſolennem interpoſuit Proteſtationem.

Quare ex Tractatu cum Magiſtro Ordinis Anno 1466to. quorum vi Tractatuum quotannis ſchedulæ ſuper Keütelaria obtinendæ ſub Sigillis Diui SIGISMVNDI AVGVSTI extradebantur. tum Decretis in Metrica Regni extantibus, Pactis Gedanenſium: in quibus Remiſsio huius cauſæ ad Comitia Generalia

ſepoſita. deniq; ex Priuilegio, decantato illo TRACTATVS PORTORII pomposè appellato (in quo tamen nulla horum Bonorum Conceſsio aut Confirmatio, ſed ſponſio tantum facta de interceſsione apud Ordines Regni, ſi id à Repub: peterent, interponendæ) clarè ac demonſtratiuè deducitur, non modo ambiguitas ad præfatum Diſtrictum, ſed ipſa nullitas Iuris manifeſtæ ſubnixa irrealitati.

Priuilegium quoq; ſuper Helam ad tempus tantum Gedanenſibus conceſſum. quo ſimul ſæuerè prohibebantur; ne vnquam aliquam littoris partem ſine ſcitu & conſenſu Principis præſumerent vſurpare. Illi Ius temporarium, ſolitis vaframentis in obligationem perpetuitatis vertêre. nullo metu Præſentium nec futurorum Principum; cuius ſceleris vltor erit, quiſquis vel abſolutus, vel non diſtractus externis curis ad ordinandam Rempub: BONI PVBLICI amans, ad vindicanda IVRA MAIESTATIS intentus, quandoq; ſucceſſerit.

Ad extremum reticere nefas eſt graue Nobilitati, contumelioſum Reipub: arrogans in Principes Gedanenſis ſuperbiæ flagitium: Nobiles ob quemcunq; criminoſum exceſſum captiuandi & vltimo ſupplicio afficiendi. Cum non Regibus ea poteſtas, non ſummis Magiſtratibus auctoritas ſit. imò fundamentale Regni Ius: *nullum Nobilem captiuare permittit; niſi Iure victum.* Gedanenſes ſæpè ex deſpecta Populi fæce

ad Magi-

ad Magiſtratum prouecti, & nihilominus nihil aliud, niſi Ciues Famati, vt animalium cruorem, bouum vel caprarum fibris aſſueti Laniones, ita Nobilitarem ſanguinem; præſertim in Republica tanto libertatis ſubnixa faſtigio, tot prærogatiuis ornatum, tot immunitatibus illuſtrem deſpectui ducunt. nec contenti perfidâ VSVRPATIONE SVMMI IVRIS etiam violentiam ſceleri toties adiecerunt. quando IANIKOWSKI Nobilem ſub tempus præteriti Suetici belli domeſticâ ſecuritate fretum per ſuos apparitores inuaſerunt & mactare demandarunt. Homantowſcium extra *Pomærium* Ciuitatis captum ſupplicio affecerunt. Nouiſsimè Pobłoccium in Anno 1675 to. Nobilem pruthenum, ſpretis Palatinatuum Terrarum Pruſsiæ ad Acta interpoſitis Proteſtationibus, Carnificis manu in illo Olitorio Foro ſuo trucidarunt, deductis velut ad pompam ſuperbi ſceleris ex Minda præſidiarijs cohortibus, ſtrepentibus timpanis & expanſis vexillis, quaſi triumphum de immunitatibus Nobilitaris ſtatus agentes, laſciuiebant. cumq; poſtea Anno ſequenti 1676 to. in Conuentu Terrarum Pruſsiæ ante Comitia Coronationis 3. Ianuarij celebrato vigore Inſtructionum à Nuntijs Palatinatuum acritèr de Iure captiuandi Nobiles requirerentur: præter contumelias in Rempublicam, & IVS CVLMENSE (quod Nobilitas Terrarum Pruſsiæ tempore Incorporationis non ſuſcepit) & inſipidam allegationem Iuri Saxonici, va-

nas & impertinentes excuſationes magnâ ſuperbiâ ſed & rubore adduxêre. Tantum vero maleficium, nonne graue eſt, vrbanam Plebem ſupra Principes ſcandere? quam etiam ipſis Regibus periculoſum, tantam licentiam tolerare impunitam, cum eiuſmodi vaſtæ ſuperbiæ auſibus inuiolabiles Ruſtici ad contmuaciam leuiſſimis quibuſq; momentis erga Principes ſuos ac Dominos impellantur. Atrox huius politicæ aduerſionis documentum eſt, violata fere à Bonis Gedanenſibus SIGISMVNDI Tertij Maieſtas.

E L B I N G A.

OLim ab Hermanno Ordinis Magiſtro Anno 1237mo. CONRADI Mazouiæ & SWATOPEŁCI Pomeraniæ Ducum ope cæpta ædificari, ſed à Pruthenis ea tempeſtate feris & in barbarum corruptis diſiecta, iterumq; vlterius infra torrentem ELBING promota eius fundamenta, ab inſtabili vndarum natura NOMEN accepit. fatali iam tum præſagio: quod ſicut quondam ſolum, ita mentes animumq; à proprijs Dominis, ad externos transferre fidemq; mutare; vitium illi morum & Naturæ eſſe deberet. Et quamuis ex iuſtitia SIGISMVNDI III. REGIS occaſionem lubricorum Elbingenſes morum traxerint (vt refert PIASECIVS inſignis rerum Polonarum Scriptor: *Elbinga Anno 1618uo. Proſcriptione Regia*

adſtricta

adacta Eccleſiam Parochialem ritui Catholico in manus Parochi SIGISMVNDI Szteinſon reſtituit. ſed alta mente repoſita illa offenſa, exinde à Rege & Regno Poloniæ alienatiori animo & ad defectionem pronior eſſe cæpit) non tamen Ciuitati tot beneficijs Regum Poloniæ enutritæ, impinguatæ & incraſſatæ, Reipub: alumnæ honeſtum fuerit; iniquam iniuriam flagicioſis vlciſci conſilijs. Vippera parturientem matrem ſemel enecat, parricidij enormitatem accepto à natura ad communis vitæ vſum neceſsitatis exauſans ſuffragio. eorũ panurgia & implacabilis maleuolentia, quoties rebus Polonis ab iniquiori fortuna ſuppeditari occaſionem aduertiſſet, toties temporibus Reipub: inſidiari inter præcipua duxit emolumenta: mira ſemper ad effugium pænarum felicitate, & inde forte inuſitata inter ipſas ſcelerum actiones ſecuritate. teſtatur idipſum ſub tempus belli Suetici impoſitum & in vſum Ciuitatis exactum PONTALE & SCHEDVLARE, pro quouis equo in & egrediente nulla Nobilitaris immunitatis habita ratione. tanquam apud Confæderati Belgij Status: nemo Nobilis niſi Ciuis. vniuerſo penes Ciuitates Prouintiarum Dominio. Bachmanni quoq; ducentorum peditum Ductoris pij Manes vellicant memoriam, qui ad Ciuitatem in cuius præſidium venerat, non admiſſus, in Suburbio Grubenhagen cum vniuerſis militibus à Suecis trucidatus eſt. Nec vltra de animo, quo ſint in Rempub: dubitandum eſt: ſed

ad flagi-

ad flagicia & Artes, quibus Prouintiæ graues, Regibus iniqui, ampliſsimos Prouentus ex inſignibus vectigalibus Maieſtati Regnoq; debitos, per ſummam Iurium Maieſtaticorum ac Reipub: ſupprimunt læſionem aduertendum eſt. ingenio fere & aſtu fallendi Rempublicam Gedanenſibus potiores, potentiâ minores. Ergo quam periculoſis & enormibus præiudicijs quam atrocibus damnis Reſpub: ab illis afficiatur, quanta iniuria Terræ Pruſsiæ plectantur, quam contumelioſo facinore Altricis Prouintiæ Iura dehoneſtentur, iam paucis referendum eſt. Verum ante omnia de Teloneo librali FVNTZOL, quod ipſi ANLAGA vocant, & de ſummis circa VECTIGAL PORTORII exorbitantijs dicendum venit.

Modicis adhuc & deſpectis Elbingenſium rebus, nulla Telonea, ne quidem PORTORIVM tempore Crucigerorum fuiſſe conſtat. donec in Anno 1577., ſequenti & 9. per REGES Poloniæ cum conſenſu Totius Reipub: introductum eſſet: prout ampliſsima huius rei ex Receſsibus Terrarum Pruſsiæ alijſque Præcognitis ſuppetunt documenta. Primam itaque occaſionem ſtabiliendi & perficiendi ELBINGÆ PORTORII dedit, fauor conceſsionis commerciorum Anglicanæ Nationi, qui in Comitijs Regni omnium Ordinum intercedente conſenſu abundè monſtratus eſt. nihilominus tamen eorundem Comitiorum publico ſancito ſolis Regibus PORTORIVM CVM

Omni-

OMNIBVS IVRIBVS FISCI IN ÆTERNVM NON ALIENABILIBVS reſeruatum eſt. Cauſa huius negociationis cum Angliæ Regno Polonis fuerat, mora Legati apud Turcam à Republica pro obtinenda pace miſsi. nam cum is diu detineretur in Aula Sultani, vt ſcribit Piaſecius: *quod nimirùm Turca compenſationem damnorum à Coſacis illatorum & Arcium finitimarum demolitionem requireret, tandem opera Legati Anglici in illa Aula Ottomanica tunc reſidentis, Confirmationem Pactorum antiquorum obtinuerat: cauſa incurſionum Maris Euxini in Pyratas, à Fluuio Tanai ex Moſchouia prodeuntes reiecta, & promiſſo, quod Coſacorum inſolentiæ eſſent coërcendæ. Tandem Anno ſequenti in Comitijs Angliæ Regis Legatus pro permittenda Anglicis mercatoribus in portu & Ciuitate Elbingenſi commorandi libertate interceſsit, & facilè obtinuit, gratior Polonis ob nauatam nuper operam Conſtantinopoli in confirmanda ipſis pace cum Turca.* Proinde confirmato Portorio perfectoque Elbingenſes læti & occaſionum nunquam ſegnes iamque legitimi Telonei potentes, ad imitationem Gedanenſium ANLAGAM quoque introduxerunt. dein æmulâ arte ad vſurpationem Iurium Maieſtaticorum & aſſerenda ſibi Maris commoda littorisque Dominium contenderunt. & quia tam effrons facinus obſtante PRIVILEGIO INCORPORATIONIS Terrarum Pruſsiæ & ERECTIONE PORTORII habiturum difficillimè

 ſuc-

ſucceſſum in pace ſperaretur, cum ſniurioſis deſiderijs ad iniqua Reipub: tempora verſi, ſecretis ARTICVLIS à Regno Sueciæ, ante Retraditionem Ciuitatis ſuæ in Anno 1635. & alijs in Caſtro Holland & alibi obtentis: ANLAGAM, ACCIZAS, SZTROMGELDVM, cæteraſque Datias Maieſtatis Iura Poloniæ Regum concernentes, Reipublicæ præiudicioſas ab hoſte (ô quantum dedecus! quam nota Cælo Terræque iniuria!) pupilla quaſi Republica mercati ſunt. Poſtremò cum nullis artibus vim Legum publicarum, & Iurium Maieſtatis indemnitatem tranſcendere poſſent: quando tot COMMISSIONIBVS, ORDINATIONIBVS & RECESSIBVS IN CAVSA PORTORII & STAPVLÆ Ciuitatis eorum, Diuos inter Poloniæ REGES STEPHANVM & SIGISMVNDVM, cum ELISABETHA Regina & IACOBI Angliæ Regis Oratoribus ac Ciuitate Elbingenſi, ab Anno 1579. ad Annum 1611. liquido conſtaret deduceretur que: Reges Poloniæ cunctos Portus & Portorij Prouentus ſibi ſolis Iuribuſque Maieſtaticis reſeruaſſe, nihilque omninò ex ijſdem Prouentibus Ciuitati Elbingenſi conceſsiſſe. eligendi etiam Adminiſtratores & Inſpectores ſupremæ poteſtati ſuæ facultatem reſeruaſſe. Tandem ſupremo conatu (ope Gedanenſium, quos ſummè angebat, ſi Elbingenſes in Ordinem redigerentur: ne illorum exemplo in ſua licentia periclitarentur) cum id vnicè egiſſent; vt Ciuitati

ſuæ

ſuæ per DIPLOMA REGIVM aliquod INTERESSE concederetur: nullam tamen aliam declarationem illos reportaſſe; quam *quod Regia Maieſtas PVBLICO OMNIVM REGNI ORDINVM IN COMITIIS SANCITO NON POSSIT DEROGARE.*

Itaq; quando nihil amplius ſibi, quam ad commercia Anglicanam ſocietatem admittendi & cum eadem Natione commercia exercendi concedi poſſe aduerterent, ſimul honeſtâ ſpecie malignitatem ſuam tegere deſperaſſent, ad flagicioſa conſilia verſi: quæ palam & compoſito gradu obtinere non poterant, per cuniculos & media confuſionis Reipub: & Prouintiæ Pruthenæ haud dubiè periculoſa conſequi ſunt aggreſsi. Nam cum Miniſtros Regios ab Inſpectione Portorij primò omni aſtu, dein audentiores facti, etiam vi impedirent, ipſi quoq; de induſtria reditus Portorij per ſummum neglectum tractarent: damnoſa exinde Regibus & Reipublicæ anſa confuſionis, tandem & ipſa confuſio PORTORII ex PILAVIA percipiendi: ex hac etiam occaſione neglectio PORTORII MERTIVM per HABVM PILAVIENSEM aduectarum inſecuta eſt. vtq; magis adhuc Regalia Iura diſtraherent, & grauis confuſionis artificio difficilem certitudinis redituum Portorij recollectionem perpetrarent, HOLLANDIS immunitatem ſolutionis à mercibus conceſſere: quales Elbinga famoſos habet

Extraneos, Bagdach, Szreder, Iacobſon, qui mercimonia non tantum inſtar Ciuium exercent, ſed etiam Portorium nullum ſoluunt, à Magiſtratu priuata ab hoc onere authoritate exempti, à qua neceſsitate ſoluendi Portorij, nec Ciues immunes nec Anglicana Natio libera eſſe poteſt. vtq; artem & fraudem penitiùs occultarent; ſub titulo illos Factorum Hollandiæ eximi voluerunt. qui quamuis Regibus nullum Iuramentum præſtent: nihilominus tamen illis contra tenorem Priuilegiorum, contra Leges Publicas de Extraneis latas, contra Receſſus & Lauda Terrarum Pruſsiæ in Annis 1632do. & 1633tio. ſancita, IVS CIVITATIS, imò ſubdolo inuento, ſub hac ſpecie ipſum IVS INDIGENATVS concedunt. Hinc nec pro vſu Viſtulæ & Habi nec Portorij nomine quidquam ab ipſis ad ærarium Principis ſoluitur. Ea porrò iniuria MAIORVM IN PRVSSIA CIVITATVM, quam non modo Legibus Reipub: grauis, ſed etiam FVNDAMENTALIBVS circa Sacrum illud & nemini minorum Gentium impunè laceſsitum INDIGENATVS ARCANVM, (magnam illam Procerum in Pruſsia Arcanæ potentiæ ſpeciem & inanem ac religioſum in Patriam amoris obtentum) verumetiam Prouinciæ Pruthenæ Iuribus præiudicioſa & æmulatoribus eius apud rerum peritos contumelioſa ſit: non occultare ingenui animi indicium eſſe duxi. Solenne Incolis Terrarum Pruſsiæ eſt: velut pro Aris & Focis

pro

pro Indigenatu contra Regum Priuilegia decertare; ſi quando opimiores Tenutæ aut Officia in Pruſsia meritiſsimis licet de Repub: Regnicolis conferantur. non aduertentibus interim aut malè diſsimulantibus nefario Ciuitatum facinore continuam Iurium Indigenatus profanationem. Nam quot ex Hollandia aut Scotia oriundos numerari in Pruſsia, qui BONORVM TERRESTRIVM POSESSIONE gaudent? ad quam nemini in Pruſsia, niſi per Indigenatus Iura aditus. Sed en quam Nobile in eo Ciuitatum latere fraudis artificium. nam dilectos charosque ſibi ob magnitudinem pecuniæ Externos, imprimis ad IVRA CIVITATIS, tum per Iura Ciuitatis, ad MAGISTRATVVM OFFICIA, poſtremò ad INDIGENATVM admittunt, ac vitioſa hac circuitione Iura Prouinciæ circumueniunt, magno circumſpectionis Ordinum Pruſsiæ in publicis negocijs & auctoritatis detrimento. Sic Elbingenſes Bona Hansdorff. Iure belli à Crucigeris per Reges Poloniæ vindicata, at nullo Iure à ſe occupata, Bodeckero ex Hollandia Epiſcopatu Vltraiectenſi oriundo, nec alia via, quam per conſulatum Elbingenſem Indigenatum adepto, concesſerunt. Nec ita pridem Gedanenſes quoque per ſummam inſolentiam Cornelio Creützero eiuſque Filio, pro choreis & in ſerum noctis continuatis epulis inter Secreta compotationis IVS CIVITATIS promiſerunt.

Necdum tam atrocibus & damnoſis Elbingenſes, Gedanenſis licentiæ zelotypia ducti, contenti præiudicijs: MENNONISTAS Genus hominum infidelitatis in Diuinam Maieſtatem damnatum, & è ditionibus Regni ſæuerißimis Legibus, proſcriptum, introduxerunt: vendito pro muneribus æquo & iuſto & honeſto. Vetantibus tantam impietatem ipſis Priuilegijs Ciuitatibus conceſsis à Diuis Poloniæ REGIBVS, tot Reſcriptis & Ordinationibus Principum, ipſarum deniq́ue Ciuitatum Edictis: quando tanta iniuria atrocem Diuinæ Maieſtatis, Regum & Prouinciæ, illius ob fœdum & infidelem Sectæ ritum, horum ob defraudationem Portorij, & Vectigalium læſionem circumferret. cum Gedani & Elbingæ quilibet ferè illorum habeat IVS STAPVLÆ, hoc eſt, liberum Depoſitorium mercium ſibi vſurpet, vnaq́ue ad vſum Fluuiorum Nauigabilium Regibus ſemper reſeruatorum, tandem & ad Ius NVNDINARVM ad MAIORA REGALIA pertinentium, per ſummam licentiam admittantur. Is verò exceſsus iniuriæ quam præiudicioſus ſit Reipub: ac Prouinciæ, potiſsimum ex eo patet: quod Mennoniſtis non tantum mercandi libertas, ſed etiam Opificiorum exercitium in locis qui Pagi antiquitus fuerunt & etiamnum ſub hoc Iure comprehenduntur, conceditur: quæ facultas Capitaneis & Nobilitati vigore Conſtitutionum interdicta eſt. nam his braxatio Cereuiſiæ & crematio vini aduſti

ſti à Ciuitatibus negatur, at Mennoniſtis (prouenien-te ab ipſis ad Magiſtratum infami lucro) ampliſsimè conceditur. vtque Mennoniſtæ has conceſsiones tanquam Monopolium habeant; grauis contributio vino cremato, ex Pagis Nobilium aduentitio imponitur. Neque Priuilegium à VLADISLAO Rege HEN-RICI Frederi Gedanenſis Syndici aſtu obtentum tot accuratis Legibus de Mennoniſtis latis fraudi eſſe po-teſt; cum opera eius Infamis eſſe demonſtratur: ob defraudatum ſcilicet ab ipſo enormitèr Theſaurum Regium, percepta eodem Anno à Mennoniſtis quadraginta millium ſumma. eadem læſione Fiſcus, & ab antceceſſoribus eius Syndicis Gedanenſibus, iam & ante afficiebatur. ſed illi conceſſa ſibi à Magiſtratu rapina per ignauiam vſi ſunt: hic quo frueretur illicitis cum ſecuritate, fraude paratam ſibi conniuentiam in notabili Principis ærarij damno, pro ſummo lucro retinuit. Attamen hæc proſtituta contra REGES audacia, facilè vi Legum refutatur; non modo PRIVILEGIO RELIGIONIS à SIGISMVNDO AVGVSTO Ciuitatibus in Pruſsia conceſſo. CONFOEDERATIONE DISSIDENTIVM Sendomirienſi. ORDINATIONE Diuorum Poloniæ Regum SIGISMVNDI Primi, & SIGISMVNDI AVGVSTI, verum etiam acerrima Lege ſub eodem Principe Anno 1561. de Mennoniſtis lata, cuius tenor eſt. *Non vult ferre Maieſtas Regia in Inſula Hollan-*

Hollandos, qui non ſunt Catholicæ & Orthodoxæ Religionis, & interdicit illis ditionem, quemadmodum & antea per Edictum fecit. alij verò Coloni ferent vſitata onera. Sed & ipſum Priuilegium VLADISLAI REGIS, non adeò malæ cauſæ amicum eſt, quin non conſonet Reſponſis in hoc negocio Diuorum Poloniæ REGVM.

Vt verò eorum intentio altiùs occultaretur, de ſubtrahendo penitus & eximendo à IVRIBVS MAIESTATICIS PORTORIO cum Fluuijs Nauigabilibus & Datijs, quæ pro Fluuijs nauigabilibus ſoluuntur, item à Dominio REGVM Maris RECENTIS HAB vulgò dicti & KEVTELARIÆ in Habo, alienationis tentamenta modeſtiùs acciperentur. Poſtremò ne Reſpub: obſeruaret, aut REGVM Maieſtati grauiſsima hæc præiudicia innoteſcerent: mutuato à Gedanenſibus Stylo & audacia, omnes ſeruitores Regios, Ciuitas Elbingenſis contra Priuilegia, Ordinationes & antiquas Commiſsiones ab exercitio Officiorum excludit; ipſum denique Fiſcalem Terrarum Pruſsiæ, Supremum Fiſci Regij, in Pruſsia Cuſtodem, terrore & violentia à munere prohibet functionis. ACCIZÆ ſub tempus belli Suetici, cum ſumma oppreſsione depauperati Populi introductæ eædem quæ Gedani, quarum nulla vnquam Ratio neque Prouinciæ, neque Populo redditur. & tamen aliter Conſtitutionibus Gedanenſibus ordinatum

proui-

prouiſumq́; à Regibus eſſe, dum dicitur: *Sereniſſima Regia Maieſtas non prohibet, quin iuſtis & NECESSARIIS de cauſis conſtituantur* (ſcilicet ACCIZÆ) *interdum de conſenſu Centum Virorum iuxta conceſſionem Diui Parentis eius Maieſtatis. cæterum expenſarum accuratam vult reddi rationem.* Legationes & Fædera cum Externis Principibus tanto feruentius ab Elbingenſibus iniri certum eſt, quanto maior minoribus in diſpari potentia æmulandi Gedanenſes amor & libido. ſumma Flagitia. Teloneum FVNTZOL Gedani ſub nomine CVLAGÆ. ELBINGÆ ſub titulo ANLAGÆ, vtrobiq́; ſpecie additamenti exigitur, & plurimæ aliæ Datiæ contra IVRA PVBLICA introductæ à miſero Populo extorquentur, contra ipſos Receſſus Elbingenſis Ciuitatis Anni 1592di. & 1603tij. poſtremò contra ipſam ASSECVRATIONEM à VLADISLAO IV. Prouintiæ datam: *Quod non debeat derogare aut præiudicioſus eſſe hic modus colligendi Nobilitati & Pruſſiæ Terris.*

Proinde ſi hic modus Telonei, qui ANLAGA dicitur tolerari deberet, etiam modus antiquus reaſſumendus eſt. vt nimirum more ſub Ordinum Magiſtris vſitato, duæ partes eiuſmodi Collectæ ad Reges & Prouintiam, tertia Ciuitatibus cedat in publicos vſus, reſeruata Statibus in Conuentibus Terrarum Pruſsiæ ſuper expenſis exacta calculi ratione. Nam ſi prædicti Telonei opimus fructus pridem Reipublicæ innotuiſſet,

tuiſſet, factaq́; circa illud accurata Ordinatio fuiſſet, iam pridem hoc publico ad Iura Regalia & Reip. ærarium ſpectante prouentu, Summa Duci Pruſsiæ 400000. Millium Imperialium Talerorum ſuper Elbinga Pactis Bydgoſcienſibus aſſecurata exſolui potuiſſet. Siquidem OMNIA VECTIGALIA ſecundum receptam Iuris Conſultorum deciſionem, Iurium Publicorum obſeruationem, ipſa deniq; communia omnibus Regnis & Principatibus IVRA GENTIVM, nihil aliud ſunt: niſi PECVNIA (non in vſum priuatum) SED QVÆ à POPVLO ad BELLVM aut SVBSIDIVM PRINCIPIS vel REIP: PENDITVR.

Vnde nemo vel imprudens omnino inſcitiæ Rempub: vel incuriæ torporiſq; circa Adminiſtrationem rerum Imperij Sarmatici Principes Polonos arguat, ſed tam fœdi diſordinis cauſam fraudi potius maiori ex parte Ciuitatum & mutationi temporum Reipub: adſcribat. in quâ ſæpe nullus Legibus locus ob diſsenſiones Ciuium, certamina potentium, colliſiones Statuum: quæ dum ſumma Imperij ambigua reddebant, nihil mirum: quod MINORA ſine cura haberentur. Nam à prima origine Conſtitutionis VECTIGALIVM, ſatis Reges & Rempublicam proſpiciendo IVRIBVS ſuis SVPREMIS non admiſiſse: vt PORTORIALES CIVITATES pro libitu ſuo commercia quibus vellent concederent. PORTORIVM & IVRA PORTORII ſibi

tribue-

tribuerent. idq́; vt validioribns vinculis Legum firmaretur: MODVM COMMERCIORVM concedendorum per Commiſſarios AVTHORITATE COMITIALI (nam in cauſis Portorialibus & Ciuitatum Ordinandarum Commiſsiones ſemper fuiſſe, & eiuſmodi Commiſsiones authoritate Comitiali approbari ſolitas eſſe, conſtat Conſtitutione 1569ni. & alijs ſatis cla è deducitur) conſtitutum præſcripſerunt. nec tantum Portorium aut Iura Portorij ac Prouentus, ſed etiam Adminiſtrationem Portorij, & poteſtatem conſtituendi Adminiſtratores Portorij ſibi & Poſteris ſuis reſeruaſſe.

Magna ſane documenta circumſpectionis olim & Politicæ Prudentiæ in ordinandis publicis negocijs Reipub: extare, præter INCORPORATIONIS ACTA; ERECTIO PORTORII ELBINGENSIS Anno 1578uo. TRACTATVS Pacificationis Gedanenſium cum Diuo REGE STEPHANO, & CAPITVLATIO GRAVAMINVM Bydgoſtiæ 8ua. Ianuarij Anno 1577mo. ARTICVLIS, 2. 3. 4. 6. 8. 11. 15. 21. 22. 28. 29. 31. ratihabita. Vbi tales expreſſè cauſas in Comitijs Publicis: *Ex omnium Ordinum Sententiâ decernendas.* Similemq́ue deinde cauſam ratione Portorij & STAPVLÆ ELBINGENSIS, commerciorum ſcilicet cum Anglicana Natione per Commiſsarios authoritate Comitiali conſtitutos Leuartouiæ poſtea & Elbingæ per

Commiſsarios SAMVELEM LASKI & alios Anno 160510. expeditam. tandem etiam in ipſis Regni COMITIIS ex omnium Ordinum ſententia concluſam ordinatamq; eſſe. Nihilq; plus Elbingenſibus tot Publicis Actibus ORDINATIONVM conceſſum eſſe: quam ſolam facultatem Anglicanam Societatem ad Commercia admittendi, & cum eadem Natione commercia exercendi.

Cum itaq; luce meridiana clarius ſit, & vel ipſi amauroſi perſpicuum. DOMINIVM omne MARITIMVM ad Reges & Rempub: pertinere. VECTIGALIA nulla in cauſis maritimis & ſuper commercia imponi potuiſſe, præter VNICVM PORTORIVM. Teloneum FVNTZOL nouo nomine ANLAGA dictum, ita abrogatum eſſe: vt inſcijs ORDINIBVS REGNI & PRVSSIÆ PROVINTIA introduci non potuerit: quod IVRI SVPREMO MAIESTATIS & REIPVB: deroget, ſimulq; ingentibus damnis, & grauiori ſupra quæuis diſpendia afficiat Regnum dehoneſtamento, cum tota Reſpublica per hoc flagitium, Gedanenſi & Elbingenſi Ciuitatibus reddatur VECTIGALIS.

Ergo vt ab his Ciuitatum maleficijs Regum & Reipub: Maieſtas liberetur, confuſionesque in Tractatibus cum Duce Pruſſiæ præcaueri poſsint ratione PORTVS & PORTORII PILAVIENSIS, per REASSVMPTIONEM COMMISSIO-

NVM

NVM Anno 1578uo authoritate Comitiali Leuartouiæ celebratarum ad priſtinam modeſtiæ orbitam Elbingenſes reducendi. amputatis quæ in quæſtum reperta, nimijs opibus ſuperbiam Ciuitatum ad iniuriam Publicam extulerunt. Nam reductio cuiuſcunque ſtatus ad Primæua PRINCIPIA, optimum eſt aduerſus ſuccreſcentia vitia remedium, ſimul vnicum compendium ad retinendum priſcæ modeſtiæ temperamentum.

Puderet referre tot præiudicijs affectam à duabus Municipalibus Ciuitatibus Rempublicam, niſi ſaluti Publicæ expediret. quando inſatiabiles eorum cupiditates callidiſsimis inuentis, nimirum per RESCRIPTA ſubreptitiè de abroganda KEVTELARIA obtenta: vt nobilis ſcilicet ex Piſcaturæ Officio prouentus in earum vſus verteretur. Verum non modo MARE recens HAB & KEVTELARIAM eiuſque prouentus Regibus & Reipub: debitos ad Dominium ſuum & plenam poſeſsionem transtulerunt, ſed etiam tot TERESTRIA BONA Deo dicatis cenſibus liberalitate Regum Poloniæ adſcripta, per ſummam fraudem Regum Maieſtati & Reipub: eripuiſſe. *Imprimis* ergo de Conſecratis Diuino Cultui Bonis, dein ad Menſam Regiam pertinentibus Tenutis: vltimò de proprio Regum & Reipub: Patrimonio dicendum eſt.

Bona HANSDORFF cum adiacentibus ſatis

opulenta SIGISMVNDVS REX armis olim à Crucigeris vindicata in vſum Parochialis Templi donauit, permiſſa velut Elbingenſibus ad importunam eorum inſtantiam prædictorum Bonorum tutela. prout teſtantur verba Priuilegij in Anno 1520mo. Torunij conceſsi: *quiete & pacificè poſſidendam & pro ſuſtentatione MANSIONARIORVM prædictorum Eccleſiæ Parochialis conuertendam vigore huius Donationis Noſtræ.* At ipſi ex Tutoribus (præclari Cuſtodes Ouium) vſurpatores facti, Manſionarios incirca 1531mum. Annum expulerunt. quo facinore non tantum alienatio ſubſecuta Bonorum Reipub:, commoda in publicum ex Agrarijs ac ſolutione Quartæ ſuppreſſa: verumetiam grauis confuſio in IVRISDICTIONE & LIMITIBVS iam confuſis inter REGALEM & DVCALEM Pruſsiam exinde orta eſt. cum ſe ſubditi prædictorum Bonorum ſub Iuriſdictionem Ducalem incorporauerint: Elbingenſibus, quo ſe à præſtandis Reipub: oneribus ſubtraherent, atrox nefas in Rempub: non modo permittentibus, ſed tanti etiam ſceleris Authoribus. Caſſationis porro huius Priuilegij (cum inſuper dubium ſit, an Sigillo Regni munitum habeatur? quoniam non extat in Metrica Regni) validiſsimas eſſe rationes. Quando non ſolum Priuilegio INCORPORATIONIS, ſecundum cuius tenorem nihil in Pruſsia fieri conſtituiq; multò minùs alienari ſine SCITV CONSILIARIO-

RVM

RVM & PRVSSIÆ ORDINVM poſsit. STATVTIS etiam ALEXANDRINIS Anni 1504ti. repugnat. ad extremum, quod ſummum eſt: cum ceſſet eius cauſa (ſuſtentatio ſcilicet MANSIONARIORVM) etiam effectus, poſſeſsio nimirum ceſsare deberet.

Eiuſdem ECCLESIÆ PAROCHIALIS Dos à pijs Regibus conceſſa, ingens planicies WIKIERAW dicta, nonaginta circiter manſi erepti & magnifica Regum fundatio Elbingenſibus ludibrio ceſsit. Aduertit id Magnanimus Princeps STEPHANVS REX, tulitq; Anno 1570mo. Feria Sexta poſt Feſtum S. LAVRENTII contra Elbingenſes ratione eorundem Bonorum Decretum ac promulgari demandauit. quo mediante Decreto Bona ipſis memorata Wikieraw adimuntur Fiſcoq; tribuuntur, ac Parocho Elbingenſi Intromiſsio effectiua, ſub vadio decem Millium Aureorum Vngaricalium, in quantum non admiſerint Intromiſsionem adiudicatam, ad loci Ordinarium tanquam Regale brachium profacienda Executione militari remittitur. Extat & aliud ſub SIGISMVNDO III. REGE ratione omnium Eccleſiaſticorum Bonorum Anno 1593tio. ad Inſtantiam STANISLAI MAKOWIECKI Canonici Gneſnenſis Parochi Elbingenſis Decretum ſub viginti millibus aureorum Vngaricalium reſtituendorum. Hunc vero Nobiliſsimum Iuris & æquitatis curſum, cum poſtea præces & munera

nera Elbingenſium ſtitiſsent, quæ placant iratos Diuos hominesq; ne debita executione terminaretur. nihil tamen ideo iuſtitiæ cauſæ in vniuerſum derogatum eſſe, ſciendum ſentiendumq; eſt.

Sed exacto Iudicio res ponderantibus mirum videri non debet: quod Eccleſiæ, aduerſus quam hoſtilem animum gerunt, tot poſſeſsiones eripuerint, cum contra altricem ſuæ tenuitatis Regum Clementiam tam iniqua auſi ſint: Patronis ſuis & Benefactoribus PANEM REGIÆ MENSÆ auferentes: dum ab Æconomia Mariæburgenſi contra Pacta cum Crucigeris Anno 1466to. inita, Priuilegium & Pacta Incorporationis Terrarum Pruſsiæ inſignem Lacum DRAVSEN, dein abuſi ad ſummam iniuriam Reipub: temporibus Suetici belli ſub ADOLPHO GVSTAVO (ad quem magno Reip: incommodo defecerant) Siluam Regiam, quam Lindenauienſem appellarunt à Pago LINDENAW ad Æconomiam Mariæburgenſem ſpectante, paſcuis prædicti Pagi vicinam exciderunt. idque cum impunè ſucceſsiſset, magna iam tum circa Publica commoda Magiſtratuum ſecordia, atrociora ſibi permiſêre: Nobiliſsimum Diſtrictum EINLAGA dictum ac latiſsima prata viginti millibus equorum alendis peridonea deoccuparunt. ex quibus annuus cenſus notabili ſumma augebat Regios Æconomiæ Prouentus. Dites inſuper Pagos INSVLANOS MAVSDORFF & FüRSTENAW in Limitibus

mitibus Oeconomiæ Mariæburgenſis, ſitos ſubtraxerunt. nihil veriti Priuilegium Ordinis in Anno 1378. conceſſum, Commiſsiones, aliaque clariſsima documenta, quibus palam deducitur: prædictos Pagos inter Mariæburgenſis Oeconomiæ limites contineri, & omninò ad Menſæ Regiæ PROVISIONEM pertinere. At nouiſsimus Elbingenſium ambitus in pudendam & vltra non ferendam REGIBVS erupit audaciam. Quando NOVAM CIVITATEM ELBINGENSEM per Cardinalia Priuilegia, tempore Incorporationis ſolenniſsimè Iuribus Maieſtaticis REGVM reſeruatam, cum tot Pagis & Bonis TERRESTRIBVS, cum omnibus Datijs & oneribus, tanquam in Regno reſeruata Ciuitate pertinentibus & in PRIVILEGIO CASIMIRIANO contentam inſcia penitus Repub: auulſam eſſe, & à Magiſtratu Elbingenſi VETERIS CIVITATIS, omnibus Prouentibus & Appellationibus ad REGES & Iura Maieſtatica pertinentibus, ſublatis poſsideri, verſa iam ferè in abſolutum Dominium vſurpata per licentiam Poteſtate. quæ NOVA CIVITAS ſi in ſuo Iure à REGIBVS conſeruata, à Prouincia aduerſus enormes VETERIS CIVITATIS Elbingenſis auſus protecta eſſet: non ſecutæ fuiſſent tot defectiones à REGIBVS, tanta diſpendia Reipublicæ; opponente ſe in Conſilijs & Foro NOVA Ciuitate pro integritate Reipublicæ, cuius ſemper ſtudioſiſsimam con-

ſtat fuiſſe. Non contraxiſſet tam prægrandia debita, obærata multis millionibus VETVS CIVITAS Elbingenſis, contra Conſtitutiones Anni 1568. (quæ ſpeciali titulo Conſtitutionum Elbingenſium, inſigniuntur) ſi NOVÆ Ciuitati debita auctoritas Iuris vetandi in Conſilijs Ciuitatis fuiſſet conſeruata, à CASIMIRO Magno per Priuilegium FVNDATIONIS NOVÆ CIVITATIS Anno 1457. conceſſa. dum memoratus REX ſimul Eccleſiaſticæ dignitati, Parochialem Eccleſiam Sibi & Poſteris ſuis ac Succeſſoribus in vſum Religionis Orthodoxæ in Veteri Ciuitate reſeruando, proſpexit: ſimul NOVAM Ciuitatem Elbingenſem, omnesque Prouentus eius ſibi in PROPRIVM FOEVDVM ſeponendo, immunitate pari cum VETERI Ciuitate donauit. Huius equidem Priuilegij vim callido fuco Magiſtratus Veteris Ciuitatis impugnat: tanquam NOVA Ciuitas incorporata ipſis ſit per Priuilegium Incorporationis (quod Priuilegio FVNDATIONIS poſterius eſſe) ſed hoc Nobile commentum, intra verborum ſcenam latere, talium peritis ludicrorum gnarum eſt.

Tanta Reipub: iactura & opprobrium Legibus & auctoritati publicæ illatum, vindicari & compenſari poteſt: ſi Conſtitutio Anni 1569. reaſſumatur, per quam CIVITATES OBSTRICTÆ SVNT in COMITIIS RATIONE BONORVM TERRESTRIVM RESPONDERE & IBIDEM

IV-

IVRA SVA PRODVCERE. Simul Priuilegia omnia PACTAQVE cum Crucigeris Anno 1466. concluſa reuideantur. PACTA etiam Ciuitatis Gedanenſis Anno 1577. perluſtrentur. Elbingenſis quoque Ciuitas Priuilegia ſua & cum illis PRIVILEGIVM ORDINIS de Anno 1378. ſuper Bona & Pagos producat Inſulanos. nam ad RESCRIPTA, PRIVATA AVLÆ IVRA ſeu potius præſtigias & Inania Ciuitatum fallendi, Iura attendendum non eſſe: cum PVBLICIS IVRIBVS & Cardinalibus Regni ac Prouinciæ Legibus, nullatenus vllo colore, aut fraudis viâ apud circumſpectas & prudentes Reſpublicas, Magnanimos & Diuini iuxta Humaniq́ue Iuris callentes Principes derogare poſsint. Et ſuo ſeipſam exemplo damnat Ciuitas Elbingenſis, cui ſi tantum contra Priuilegia Regum legitimè conceſſa audere licitum eſt, cur Reipub: Reſcripta ſubreptitiè aut contra fundamentalia Iura Regni obtenta, tollere non ſit pronum ac expeditum? Moris enim Elbingenſibus eſt cum Regijs Mandatis vel Priuilegijs confirmatis Iuriſdictioni ſuæ parentes Colonos, mulctis afficere aut carceribus plectere, prout non ita pridem Subditis Regijs Bechmichgutt, à Capitaneatu Tolkmitenſi auulſis & Ciuitati Elbingenſi conceſsis, contigit: ideò tantùm incarceratis omnibusq́ue Bonis ſpoliatis; ne Reipub: & Regiæ Maieſtati patere poſsit: quo Iure Ciuitas Elbingenſis BONA REIPVB: poſsideat?

 at?

at? quæ præſtita olim in Publicum onera, & iam cre-
pta Reipub: commoda? per Reſcripta aut Priuilegia, doloſè vel iniquè obtenta, AVVLSIONES PRIVILEGIO INCORPORATIONIS vetitas perpetrauerit?

Ius verò CVDENDÆ MONETÆ Elbingenſem Ciuitatem quomodo vſurpaſſe, prorſus non reperio: niſi vt cætera, ita & hoc lucri cauſa pari impudentiâ ſibi appropriaſſe. cum Priuilegium Incorporationis tantum TORVNII & GEDANI de cudenda Moneta, idque ſumptibus Regijs, obloquatur. Nam certum eſt Elbingenſes nullum Priuilegium ſuper cudendam Pecuniam habere legitimè obtentum, hoc eſt, præuio conſenſu Procerum & Ordinum Terrarum Pruſsiæ: niſi fortè à GVSTAVO ADOLPHO Sueciæ REGE, in Oppido Holland Priuilegium ab Amico hoſte conceſſum ipſis pro magnifico ſit? vel aliquid occultum lateat; quod lucem fugit, & cum Priuilegio ac Pactis Incorporationis timet comparari.

Sectis varijs obnoxia Ciuitas, RELIGIONEM nullam, ſed aliquid pro religione colit, quod Syncretiſmum vocant. cum ne in ipſo quidem MAGISTRATV VNVS RELIGIONIS TENOR, veram nec erga DEVM, nec erga Homines, arguat eſſe Fidem. vtque nullam ſolidam ſibique & alijs probatam Religionem, ſic nulla certa Iura habet. Torunium

& Ge-

& Gedanum IVRE CVLMENSI vtuntur, vnde ex TRIPLICI ORDINE conſtituta gaudent Republica: SENATORIO ſcilicet, quem conſtituit Magiſtratus: IVDICIALI, quem repræſentant Scabini: tertius ex COMMVNITATE componitur. Elbingenſes neſcio quod aut vnde? contra propria Priuilegia, nunquam conceſſum nec inſcijs Terrarum Pruſsiæ Ordinibus admiſsibile, IVS LVBECENSE & libertates externas prætendunt: DVOSQVE tantum Ordines admittunt; nimirum SENATORIVM & POPVLAREM, ex quo triginta tres MAGISTRI POPVLI conſtituuntur, qui illorum placito COMMVNITAS PRÆSENTANTIVM appellantur. nec mirum quod excluſo IVDICIALI ORDINE, IVSTITIAM non admiſerint, cum FIDEM non habeant: vnicum omnis Iuſtitiæ fundamentum.

IVS CVDENDÆ MONETÆ.
CENSVS.
IVS ÆRARII.

ANtiquiſsimum IVS COMITIORVM primum Libertatis fundamentum, Contributionum Neceſsitati ortum ſuum debet. IVS BELLORVM antea penes REGES abſolutum, ad cer-

tam adſtrinxit de Expeditione Generali Legem, improſpera ALBERTI Regis aduerſus Orientis vires Expeditio. IVDICIORVM IVS integrum; nè reſeruata quidem Maieſtati vltima Prouocatione STEPHANVS REX, ingenti molimine curarum & multitudine affluentium cauſarum obrutus, Equeſtri Ordini conceſſerat. Sed quod in memorabili ad poſteritatem facto ab HENRICO Valeſio tædio Iudiciorum paria meditante præuentus non fuiſset, breuitate Imperij factum. Reliqua SVPREMORVM IVRIVM MAIESTATIS cum Ordinibus Regni communicatio, analoga priorum Cauſarum ſeriè ad Rempub: deuoluta eſt. donec SIGISMVNDVS Tertius gratificaturus Ordinibus, etiam Iuri eò vsque Regio SIGNANDÆ MONETÆ renuntiauit: quo ſincerior in poſterum nullo inde capto lucro cuderetur. nam ad eam diem deprauata propter enormia lucra pecunia, magno priuatam Ciuium fortunam onerauerat incommodo. Sincerior abhinc Moneta ingens ſub VLADISLAO Quarto opibus publicis & priuatis dedit incrementum. idem ſub CASIMIRO Rege, donec honeſtis conſilijs locus, paucos per Annos Regni Fortunæ tenor: cum repentè turbare Ipſe, aut turbantibus vires præbere cæpit. Primaq; iacta in Comitijs Regni pudendæ mox paupertatis publicæ rudimenta. accuſata enim Publica egeſtas, oſtenſæ magnæ neceſsitates, monſtrata Reipub: ex Borati-

ratiniana & Tymphiana Moneta ignaris aut ſimulantibus prægrandia, velut per ſomnium, lucra. meræ præſtigiæ. dein quaſi bono Ordini circa Rem Monetariam, aut damnis in Rempub: promanaturis conſuleretur: inſtituti Commiſsarij, Ordinata per Legem publicam Commiſsio, quæ vltra Annum continuata, ne ipſa quidem Comitiorum auctoritate detectis iam artibus cohiberi potuit; donec argentum & aurum veteres Reipub: opes extra fines Regni deportarentur. Ita cum ſinguli Anni cladibus & damnis inſignirentur, inſuper vanis largitionibus & inhoneſto bellorum Ciuilium ſumptu, ærarium Reipub: velut per ludibrium fatigaretur. acceſſerat ad hæc vetus circa publicos Prouentus diſordo, quò ſæpiùs, quamuis florente Regno in magnis Reipub: opibus, atterebatur tamen ærarij paratus. Id ſæpiùs magno vbique negociorum publicorum, ſed in Anno 1630. grandiori eueniſſe Reipub: damno prudens & verax rerum Polonarum Scriptor arguit eueniſſe. *eodem Anno à Comitijs præteritis Decreta Tributa, omnibus oneribus tam proprijs ſtipendiarijs, quàm Valenſteinianis auxiliaribus ſufficere poterant; niſi ſorices ærarij communis neruum hunc Reipub: arroderent, inueterato rei priuatæ ex publico cenſu augendæ ſtudio. Quem errorem omnes in hac Repub: palam norunt, in ſingulis Comitijs perpetuò deplorant, & nunquam corrigunt.* nec mirum: quia cum periculoſæ ſemper & difficiles ſint, vel leuiſsimæ in LIBERO

STA-

STATV MVTATIONES, liberum ad eas Populum ſeu natura ſiue metu, tardè plerumq́ue condeſcendere, ac ferri ſolêre. quædam tamen INSTITVTA, quæ licet olim veteri Statui ſalutaria fuêre, cum præſenti nihilominùs Reipub: forma, temporumq́ue conditione, quando non poſſunt conuenire, penitùs immutanda & abroganda eſſe. ſic Antiquitas poſthaberi poteſt Nouitati (plerumq́ue periculoſæ) ad maius emolumentum. Nam olim moribus integris, amor & fides in publicum incorrupta habebantur; poſtquam ambitio & luxus cupiditatibus viam monſtrauere, irrepſit auaritia publicæ vtilitatis hoſtis, diuertitq; honeſta deſideria à Bono Publico, ad priuatæ Potentiæ incrementum. ſic quibus, *olim priuatus cenſus breuis erat, Commune magnum*, nunc ab eorum Poſteris mirâ metamorphoſi effectum: *vt quæ publica, ea vacua ſint.* Proinde non inconueniens eſſe felix Inſtituti euentus monſtraret: ſi è Sacro Ordine Viro pietate & moderatione cupiditatum claro diſpenſatio ærarij ad QVADRIENNIVM crederetur. quo tempore elapſo: ſi egregiè & ad publici commodi regulam Officio functus eſſet, in præmium ei ſummi laboris inſignis Abbatia aut Epiſcopatus Senatoriâ grandis Curuli cederet. Iſq; honor Quæſturæ integrè toleratæ, ſegnes & improuidos metu ob contemptũ ſui à Republica, magnanimos ſpe & cupidine gloriæ, omnes æmulatione decoris ad recta ſtimularet. Subquæſtores adhæc vulgò Notarios ærarij, al

terum

terũ ab Ordinariis, alterum ab Extra ordinariis Prouentibus Reſp: è medio Nuntiorum Terreſtriũ lectos ærario præficeret: qui ſingulis Comitiis circa Ratiocinia errata aut defectus publicorum redituum fidâ voce & Informatione ad Rempub: deferrent, idemque dies illorum Officio ſupremus eſſet, qui Magiſtratum ærario Præfecti terminaret. Subtiliores etiam Adminiſtrationis ærarii rationes haberi quidem poſſe; nullã vtiliorẽ, tentata iam toties à Republica: media monſtrauêre. Nã quid nouiſsima illa à Theſaurario Regni ad Palatinatus Terraſq; trãſlatio Poteſtatis & ſoluẽdi Exercitui ſtipendia onus in ſe receptum? niſi confuſio & publicũ diſpendium, ob fraudes Particularium Quæſtorum per Diſtrictus Conſtitutorum, aut negligentiam ac renitentiam ſcitum Tributum ægrè nec ex toto conferentis Nobilitatis; cum ob mutatum circa res ærarij Iuſtitiæ Ordinem & difficilem vindicandi Proceſſum, ab vtriſque ſancita Publica in leui haberentur. Sed quamuis proba ac recta Adminiſtratio ærarij, publicæ opulentiæ non poſtrema pars ſit: nihilominus tamen neceſsitates publicæ, maius ac maius augmentum diuitiarum ad publicum admittunt emolumentum.

Augendi porrò ærarij duo Reipub. ſuppetunt argumenta. cuncta enim ſcrutantibus, imprimis ad inſtaurandam Rem Monetariam referre manum animumque deceret: vnde præcipua inopiæ cauſa. Ea verò calamitas facilius multò medelam admitteret, ſi infelix dies alte-

rius proſperitate: turbidus Annus, ſequentis tranquillitate penſaretur, & melioris interuentu ætatis priſtinas poſſet recolligere Reſpub: vires: nunc quando triſtibus triſtia cumulantur, & ſenſim ingraueſcentibus Reipubl: malis publica ſubſidia minuuntur, arduum effectu negotium & vix practicabile occulta prudentia dictat. Bonum tamen & familiare remedium occurrit: REDVCTIO MONETÆ ad iuſtum valorem quantitatis qualitatiſque materiæ. Sed vaſtæ iacturæ opum horror, verſæ funditus tenuiorum fortunæ & lachrymæ, vix id permitterent; nullo præſertim ſincerioris Monetæ ſubſequente curſu: vt grandia vbiq; diſpendia quibuſdã melioris pecuniæ vſu, apud quoſdam ſpe ſaltim penſarentur. Proinde ne ad pauperes tantum tota damni moles deriuetur (cum à Potentibus Aulæ & Magnatibus, ne ipſi Plutoni & auidis talium Inferis probato ſatis conſilio ea calamitas prouenerit, iamque ſolertiſsimus aut ditiſsimus quiſque Permutatione aut per commercia indemnitati ſuæ prouiderit, omni adulterinæ Monetæ ad tenuiores & debiles redacta fæce) proſpero & læto poſthæc Reipubl: inuento, omnium ex æquo ſaluis fortunis, conſuli poſſet. ſi ſpecialiter in hunc finem authoritate Comitiorum ſanciretur: vt Princeps, Eccleſiaſticus, ſenatorius & Equeſter Ordo dimidium annui cenſus, adiecto ex honoribus fructu, Oppidani facta bonorum mobilium æſtimatione per vniuerſas Regni Vrbes, nullis exceptis Immunitatibus (vanis in ſumma neceſsi-

neceſsitate legum titulis) binos groſſos ex ſingulis florenis in ærarium conferrent. Hæc publica munificentia mox argenti fodinam & amplam Officinis Monetarijs pecuniæ cudendæ materiam ſuppeditaret, quâ publicæ opes reficerentur, & fucus impuræ Monetæ, ſine violentia & enormi gementis Populi damno euaneſceret. Poſſent & ſæueriſsimâ Lege futura tempora pro Repub: muniri: ne vnquam licitum eſſet, viliorem Monetæ SPECIEM PRO CVRSV SINCERÆ OBTRVDI PECVNIÆ. quando millies conſultiùs eſſet valorem Pecuniæ in triplum aut quadruplum impoſita per Legem æſtimatione augere; quam adulterinæ Monetæ licentiæ doloque publicas Regni opes & Commerciorum commoditatem permittere. quia per AVGMENTVM VALORIS Pecuniæ, ſi nihil aliud aut plus vtilitatis accederet; id ſaltem omni lucro potius haberetur: vt Bona Pecunia intra fines Regni maneret, & non omne, prout ex Inductione falſæ Monetæ, in miſeros tantum damnorum & calamitatis onus recumberet. Ita vnius Anni moleſta nonnihil Priuatorum Peculio in Puplicum liberalitas, multas poſthæc in ætates (piè credo) ob ſeruatam integre erga vniuerſos Iuſtitiam, omni felícitate inſtructam , & quæ ſumma fortuna eſt, gratiâ Gubernantis Regna & Regentis Populos Terræ cuſtoditam ſeruaret Rempublicam. Eſt & Ratio augendi ærarij, non per ingenioſos inuentionum fucos commendabilis, ſed ſolida iuſtaque. Si

nimirum ingentia VECTIGALIA è Portu Maris Balthici ad ſupremum Reipub. Dominium & Ius Maieſtatis ſpectantia, quæ nunc à Portorialibus in Pruſsia CIVITATIBVS per ſummam iniuriam vſurpantur, in vſum & IVS REGNI aſſerantur. Non deberent in hoc negotio Reipub: Iudicium turbare, RESCRIPTA PRINCIPVM nulliter Ciuitatibus collata, non Priuilegijs inſerti de Teloneis centones; cum id apud Reges ſcitum fixumque eſſe deberet axioma: *Contra Principes præſcribi non poſſe. Coronæ Bona, res IVRIS IMPERII*, nullo fuco, colore, aut quocunque prætextu Iuris nulla denique auctoritate à Regno alienari poſſe. Inſignis hic acceſſus ærarij, duorum & vltra millionum ſumma, magnis bellorum neceſsitatibus & ſolis Principibus IVRE GENTIVM debitum ſubſidium redderetur: ſi impenetrabilis in Ciuibus fides & amor in Publicum eſſet, Principes dexteritate & reſolutione, ac æterni nominis gloriâ, ſolo Poſteritatis iudicio anxiè intenti, cunctas vtilitates & minores ſuo Genio curas infra haberent.

Concludo Philoſophi Oraculo veriſsimè de rebus Publicis enuntiantis: *Conſeruari Reſpublicas, non ſolum quia propè ſunt quæ interitum afferunt, ſed etiam quia procul.* quaſi intelligi velit, præſentibus in Rep. vitijs ſtatim obuiandum eſſe; remotiora mala ſagaciori induſtriâ antequam radices agant extirpanda. nam illas Reſpublicas certo iudicio ad iniuriam Fortunæ damna-

damnatas eſſe, quæ moribus excellenter corruptis longinqua pericula vt aliena contemnunt damna, nec niſi ſummâ neceſsitate ad FORTIA CONSILIA impelluntur. ſic fieri, vt deſperato remedio ſuâmet imprudentiâ, nunquam ſperato inuoluantur exitio. *PROPE SVNT* mala Reipubl: Polonæ, quæ in IMPERII CAPITIBVS conſtituta, reliquum Reipub: corpus vitijs labefactant, contagione debilitant. quæ niſi analogis præſenti Reipub: FORMÆ Legibus corrigantur: aut penitùs exedent Rempubl: aut cenfectam & eneruem viribus, in VNIVS tranſcribent Hæreditatem. *PPOCVL EST* grauis & iuſtus in Repub: ex METHODO ELECTIONIS metus. nam magnus ille motus animorum hunc vel illum deſtinantium, ambitioſis artibus vehemens & diſcors: factionum in Repub:, ſciſsionum, Bellorum Ciuilium ſeges eſt, & iniquioris aliquando INTERREGNI fatalis criſis ſtatus Reipub:, iam nunc pro Phænomeno habetur. Eam venturorum malorum ſupremam ſeriem, tanta mole experientiæ à Magiſtra anteacti temporis prudentia Aborigenes Noſtri ſatis inſtructi, anxias curas diu animo reuoluentes, inter *conſeruationis Diuturnitatis* Reipublicæ conſilia, & LIBERTATIS DISPENDIA circa determinandum ELECTIONIS MODVM & certam CONCLVDENDORVM CONSILIORVM RATIONEM fluctuârunt. Poſtremò id negotij inter Pacta

Conuenta STEPHANO Regi inſeruêre: vt ille Principatu ſuo in id animi Regij vires intenderet; vt prouidis & expenſis rectè conſilijs Rempub: aduerſus grauia InterRegnorum diſcrimina inuiolabilem ac ſecuram redderet. Sed poſtquam adductiori imperio Regentem Populos, & in Dominationem pronum Principem aduertêre: multumque anxij, ne Princeps monſtrata ſibi à Repub: via ad ſucceſsionem Regni ſtirpem ſuam vocaret; acribus contradictionibus, & diſſona priori placito Tribunitiæ Poteſtatis voce feruens iam negotium deſtitutum eſt. Idem ad initia Regni SIGISMVNDI III. pro retinenda ſtatûs tranquillitate ſtudium, & aduerſus turbida Inter-Regnorum tempora publicæ Prouidentiæ tenor: niſi egregio conatui nimia in Gentem Germanam Principis Poloni inclinatio obſtitiſſet. Hinc nihil in comitijs ſuper grandi negotio concludi potuit; niſi prius Lege publicâ proſpiceretur Reipub:, ne quis è Domo Auſtriaca ad Coronam Regni in perpetuum capax ſuffragiorum haberetur. tandem poſt longas concertationes defatigata ſtudijs inanibus Reſpub:, arduum negotium manumiſit. Proinde palam eſt: inſignes deliberationes, neceſſaria conſilia ſuper negotio CONSERVATIONI Diuturnitatis Reipub: ſaluberrimo, glorioſa quidem & laude digna in maioribus fuiſſe; ſed fortius prægustati negotij & ſtatim relicti exemplo conuicta ratio docet; quod Reſpub: expenſis hinc & inde conſilijs ob inſupera-

pera-

perabilem difficultatem operis, arbitrium rei cui impar erat, Fato permiſerit. ſatis claro ex ſuis deliberationibus Poſteritatis prudentiam inſtruens Monito: quod nulla humani ingenij viribus excogitari poſsit ratio reducendæ intra orbitam SVMMI ORDINIS & modeſtiæ Commitiorum Electionis, niſi ſimul ſtabilis faciliſq; formato ad Dominationis appetitum Principi ſuperſtruatur GRADVS ad enitendum in abſoluti Dominij faſtigium. Hic metus ſub STEPHANO Rege, eadem formido ſub SIGISMVNDO III. ſummâ curâ, exactâ prudentiâ magnis Rationum momentis ventilatum negotium, omiſit tandem & ſilentio permiſit. quod honeſtius putaret Fatorum Lege plecti, quam per errorem conſilij in accelerata vltrò pericula Rempub: præcipitare. nam Libertatis centro cum pararella ſit Electio: ſi vel minimùm inclinetur, tota à ſummo ad imum ruet ſtructura, Nobiliſsimum tot ſæculorum opus. quia omnis ſtatus integritas, à proportione Legum & Fundamentalium Inſtitutorum menſuram accipit. eius harmoniæ vel minima variatio, ſtatim mutationibus aut violentis Conuerſionibus obnoxiam Rempublic: reddit. Idipſum ex memorato de MODO ELECTIONIS conſilio patet; quod ſi ad effectum puâcunque ratione non egena mediorum calliditas humani ingenij deduceret: alterutrum, nimirum aut Reductio libertatis ſuffragiorum ab vniuerſa Nobilitate ad Trium Viros, vel ſi ad plures, haud dubiè tamen ad

exiguum

exiguum numerum; aut certè Tranſlatio è CAMPO AD CVRIAM COMITIORVM Electionis omninò ſequeretur (cuius pernicioſæ innouationis iam periculoſa iacta ſunt fundamenta, quando Pacta Conuenta contra veterem morem, nonniſi poſt NOMINATIONEM Principis, non arbitrio Populi, ſed validiorum ſtylo & artibus componuntur) ita breui paucorum Potentiâ ſuis & alienis cupiditatibus magis expoſita & obnoxia: factionibus, ſpe, largitionibus citius penetrabilis à Libertate ad Dominationem ſceptra transferret, cum ſupremo Reipub. excidio. Nam licet circa Electionis ACTVS ex Populi diſſenſione periculoſo Reſpub: obijciatur diſcrimini: nihilominus tamen Populi ingenium iuxta Libertatem, paucorum Potentia Regiæ Libidini propior, ſtatui Reipub: exitioſior ſemper habetur. Veteri Electionis Methodo vtens Reſpub: poſt extinctam Iagellonidum ſtirpem & ominoſum illud portentum Caſimirianæ Abdicationis, cum illi nec pauci nec inopes Canditati & præcipui famâ, Moſcus, Neoburgicus, Condæus & Lotharingus commendarentur, Piaſtos tamen inſigni prudentiâ ad Thronum aſſumpſit, nec quidquam ex Electione aut à Libertate, aut à Fortuna Publica aberrauit. at ſi ELIGENDI INSTITVTVM immutatum aut ratio FERENDORVM SVFFRAGIORVM reſtricta fuiſſet, prout in Conuocatione Regni poſt nouiſſimum bellum Sueticum Caſimirianis remporibus operos

roſè id parabatur: non ad Piaſtum proculdubiò Regni Corona, ſed ad Potentiſsimum & Externum deueniſſet, qui ad clavum debilis Reipub: admotus, manu inualidæ Libertati præripuiſſet Imperium, aut externis implicatam Intereſsis perdidiſſet. Porrò ea Inſtituti ratio plus Reipub: detrimenti quam commodi afferre poſſet, cùm nimium obtrudat Ordinem; quo plerumque ad ſeditiones & extremas turbas Reſpub: impelluntur.

Nec Principibus eiuſmodi tentamentis explendi voti cauſa circa ELIGENDVM SVCCESSOREM diſtrahere ac turbare Rempub: vtile aut expeditum, monet & inſtruit ſuo exemplo ſapientiſsimus mortalium Rex SALAMON, ipſemet ſua vota damnans: *Rurſus deteſtatus ſum omnem induſtriam meam, quam ſub Sole ſtudioſiſſimè laboraui, habiturus Hæredem poſt me.* Nulla enim cura minùs vtilis, at magis anxia ac inanis eſt; quam ſollicitudo de SVCCESSORE IMPERII, cum non Potentia & conſilio Imperantium Solia firmentur, ſed eius Prouidentia, de quo Dauid in ſpiritu loquitur: *Domini eſt aſſumptio noſtra.* quia vt Eccleſiaſtes inquit: *In manu Dei poteſtas terræ, & Ipſe Rectores ſuſcitat, & Regna à Gentibus in Gentes transfert.* En inter admirandos caſus ſe hic inſerit ſuo exemplo PHILIPPVS II. Hiſpaniarum Rex qui EMANVELI XIII. in Regnum Luſitaniæ, à quo eum viginti duo liberi eius arcebant, ſucceſsit, omnibus Fato prius abſumptis, fauore Numinis & ineuita-

bili

bili Prouidentiæ Lege ad SVCCESSIONEM vocatus. Ergo vt in hoc negotio, ita in cæteris actionibus, quicunque Principum rectam rationem voluntati circumdederint, hanc felicitatem vaſtæ Fortunæ addent, vt turbis per vitam careant, moleſtias & acerba ſuſpicionũ ad lætioris Imperij compendia non admittant.

Cæterum quem calamo ſtylum permiſi, nemo arbitretur in ſpem gloriæ aut ambitione feciſſe: cum erecta mens bonæ tantum conſcienti pretio ducatur. nec mihi tantum virium ingenij aut apparatus Iudicij: vt Cenſuram morum aut publicum Pedagogum agere poſsim, ſed referre ea quæ deprauatum Reipub. ſtatum in exitium fatigant ad fidem potiùs & obſequium Boni Ciuis in Patriam, quam arrogantiam morum referri puto. nec id Piaſecio alijſuè ſcriptoribus dedecori aut obtrectationi fuit. Adeò cum vitia alantur viuantque tegendo: iiſdem temporibus optimè perſtringuntur, quibus facillimè gignuntur. Denique quæ ſcripta ſunt; ne nimium Authori placuiſſe videantur, ipſe ea Mutationis temporum, ſortis, Caſuſuè Fatorumuè Cenſuræ libenter ſubmitto. nam dum FATA volunt, *perit omnis venturi promiſſa fides.*

F I N I S.